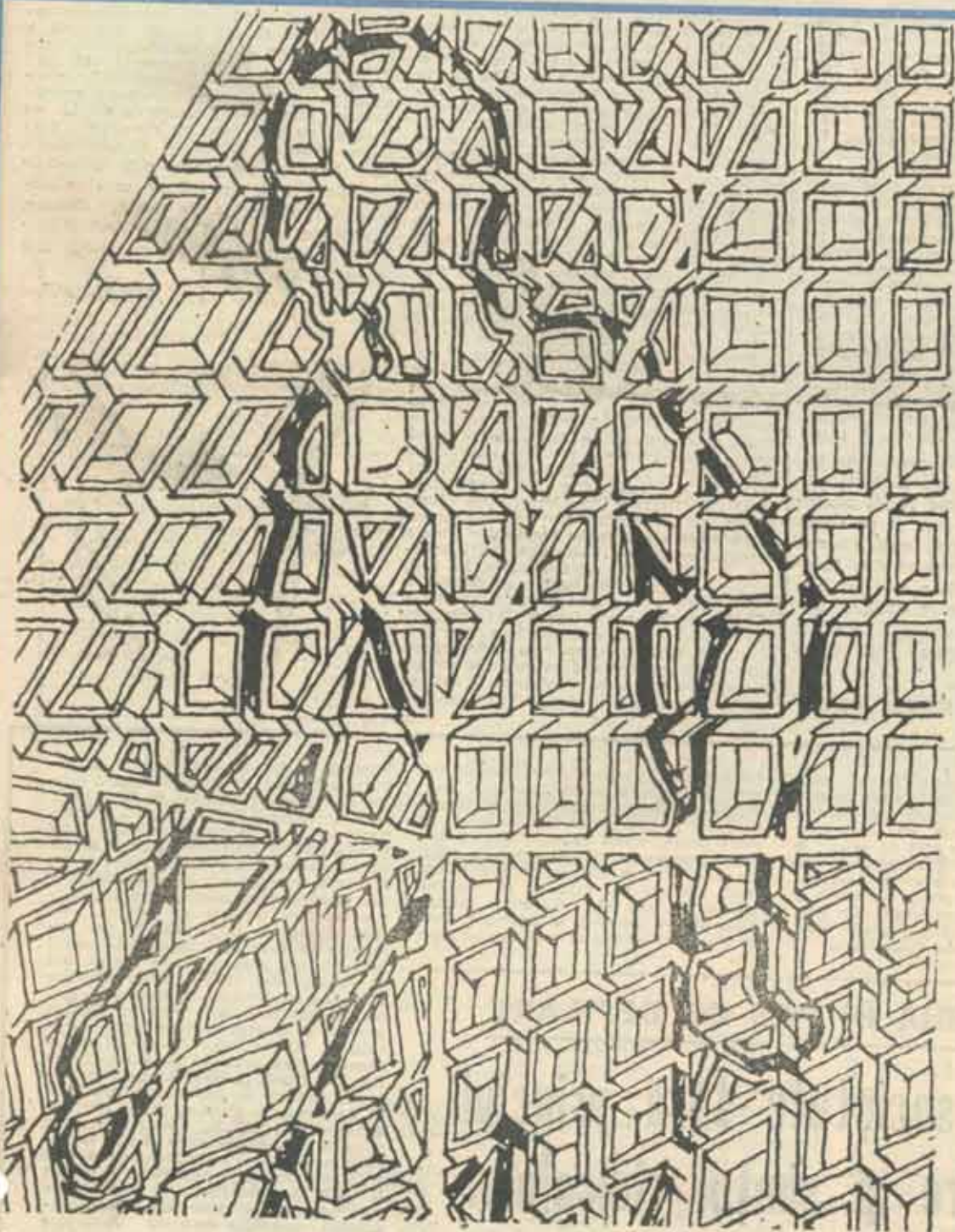

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 8 (58) • 1 MARTIE 1991

Antropocosmos

Grafică de PAUL NEAGU

*Nimic mai simplu decât să iei ca atare un
fapt deprimant și să-l descrii... Să descrii ceea
ce este, este mult mai simplu decât să descrii
ceea ce nu este, dar știi că va fi.*

NADEJDA MANDELȘTAM

DIN SUMAR:

- Lozuri în plic. Rubrică de Mircea Dinescu
— pagina 3
- „Există sărbători oribile”. François Fejtő în
dialog cu Eugen Ionescu
— pagina 6-7
- „Istoria nu-ți dăruiește nimic pe gratis”.
O (nouă) convorbire cu Paul Goma
— pagina 8-9
- „Eu lupt pentru drepturile oamenilor frumoși
din această țară”. Un dialog cu Carmen
Popescu, fostă deținută politic.
— pagina 14-15

RECONCILIEREA ETNICĂ PRIN ALIANȚĂ CIVICĂ?

Cu câteva săptămâni în urmă s-a anunțat la Tirgu Mureș constituirea unei filiale a Alianței Civice. Viața politică din acest oraș era practic blocată din luna martie 1990, de când violențele etnice l-au făcut cunoscut în întreaga Europă. Tensiunea care ajungea maximă pe linia invizibilă de demarcație dintre grupurile controlate de U.D.M.R. și cele ale „Vetrei Românești” împiedicase inițiativa mai ample, spre exemplu acțiuni de protest — victime virtuale ale unor provocări. Citeva zeci de persoane țineau loc de partide politice, dar timp de un an asta nu a însemnat nimic. Cele trei sute de persoane care s-au adunat din primele zile sub sigla Alianței ar putea sprijini o demonstrație în legătură cu interesul trezit de mișcarea civică. Dar nu de aici provine importanța acestui eveniment. Ci din faptul că pentru prima dată români și unguri s-au asociat politic într-o acțiune comună. Pentru prima oară de la ieșirea pe străzi din Decembrie 1989 români și unguri și-au dat întâlnire într-un proiect a cărui linie urmărește întregul contur al țării.

Experiența de la Tirgu Mureș s-a repetat la Covasna. Nu cu mult timp înainte, televiziunea ne prezentase o emisiune din județ sub formula care se dovedise, din nefericire, eficace în primăvara anului trecut: ceva de genul: priviți, ascultați și pregătiți-vă ciomegele. Dar în loc de ciomege, mai mulți locuitori din Covasna au pregătit formulare. Cam tot alțița români cit și unguri au format nucleul unei noi filiale.

Anumite fenomene nu trebuie evaluate prin dimensiunea lor conjuncturală, ci prin logica lor internă. În regiunea Afor din nordul Africii, spre Marea Roșie, s-a format o mică folie. Deși e atât de îngustă încât poate fi sărită cu piciorul, știm cu certitudine că acolo se naște viitorul ocean. Ar putea fi grupurile Alianței Civice din Tirgu Mureș și Covasna semnele unei mari reconcilierii etnice? Totul depinde de jocul încă neterminat dintre premise și obstrucții.

Premisa optimistă ar fi că totuși România va trebui să se integreze în Europa. Așa ceva nu este posibil fără respectarea unei păci sociale care presupune și înțelegerea majorității cu minoritățile, oricare ar fi natura lor. Noii pași ai guvernului și parlamentului spre câștigarea unei recunoașteri internaționale sînt urmați, îndeobște, de obligații pe măsură. S-a întâmplat deja la Strasbourg, brusca tensiune care pare să se fi creat între „Vatra Românească” și F.S.N. putînd fi reală și determinată de noile relații cu Adunarea parlamentară a Consiliului Europei.

Premisa evidentă este spiritul Alianței Civice acoperit de mentalitatea celor care astăzi fac parte din Consiliul director. Prezența în prima linie a unor personalități cum sînt Mihai Șora, Péter Bányai ori Smaranda Enache sugerează acuitatea cu care este resimțit, în cadrul mișcării, imperativul reconcilierii etnice.

Obstrucțiile vin din mai multe direcții. Nu este cazul să privim atât la chestiunile de ordin istoric. Forumul Democratic Maghiar a câștigat alegerile exploataînd și tema minorității maghiare din Transilvania, dar pierderea lui de teren în viața politică din Ungaria este recunoscută. Din vremea campaniei electorale, în câteva luni, Szent Korona, care agita visul unui regat întins sub crucea Sfîntului Ștefan și-a scăzut tirajul de la 50 000 de exemplare la 5 000. Din păcate la noi aventura postrevoluționară a făcut să răsără lăstari mai viguroși. România Mare este cel mai trist exemplu. Nici Dunărea, nici Tisa și nici Prutul împreună nu vor putea să spele prea repede sutele de mii de cititori de educația obiectă pe care le-o face această revistă profund ostilă onoarei și intereselor poporului român. Este de văzut dacă, „Vatra Românească” rămîne un organism rotat pînă la sfîrșit. Cine nu ar dori o autentică cultivare a spiritului național? Și cine s-ar putea îndoi de necesitatea ca „Vatra” să se intereseze de cazurile românilor persecutați de comunitățile de maghiari în care trăiesc și pe care intelectuali de la București, inițiatori ai discuțiilor abstracte despre toleranța socială, nu au cum să le cunoască? Dar de aici pînă la tendințele fascizante ale organizației, din ce în ce mai evidente cu trecerea timpului, este un salt din paradiz în infern, pregătit însă chiar din statut, ale cărui pesaje xenofobe fac să roșească pe românii obligați să răspundă în reuniunile internaționale la întrebări legate de prezența „Vetrei Românești”. Pentru a-și face datoria, Alianța Civică ar trebui să lanseze o dezbatere publică pe tema acestui statut.

★

Un oarecare candidat la președinție ne promisese în timpul campaniei electorale „liniștea de care avem nevoie”. Comuniștii cu ochii îndreptați spre Moscova nu aveau cum să o aducă și nu au adus-o. Dar chiar avem nevoie de o liniște fecundă. Pentru asta este nevoie de o mișcare cu spirit european. ■

GABRIEL ANDREESCU

PUNCTE DE VEDERE

COMPLEXUL VITRINEI

Doi sînt c lele menționate pentru a produce dovada purității inaculate în tehnosciencele procese de vrăjitorie: apa și focul. Supuși drasticilor metode, cei bănuți a fi întreținut legături cu Intuhericul, succombau adesea înaintea silabei revelatoare, da ori nu. Răspunsul suspendat (ca și corpul torturatului în strapado) sfredelește ambivalenta superficialit tă a opozițiilor stabilite de judecatorul dogmatic. Adevăr sau minciună, inocență ori păcat, grandoare ori miserie — nimic de ales pentru conștiința devenită „cretic ”. C tă umanitate însă, în stabilirea adevăratului, și c t adevăr în aceeașă mai-presus-de-orice inocență? Cineva (cineva totdeauna în drept) hot r ste cu o magistrală bunătate că trebuie să fim cu orice preț salvați. Dar nu înainte de a fi probați. Trocuți cu loți, ca oile, printr-o strungă de calitate nouă, superioară; o vamă a libertății. Inocența (misterioasa capacitate de a nu ști), a stimulului dintotdeauna pe a ingenioșii experimenterii ai ingineriei sufletului omeneș. Inocența a promovat în varii timpuri un nou algoritm social și adesea o nouă dogmă. În numele inocenței (dar nu în beneficiul ei) au sporit sacrificiile umane, ștergindu-se cu magnanimitate limita dintre cruzime (cinism) și invățarea mersului pe sirmă — predicat cu doxeritate firească a oricărui trecător. De c tă inocență este nevoie pentru a putea începe „noua viață”? De la întrebările Sfinoxului la teoriile pavloviene și cutia de lemn în care Skinner și-a crescut o vreme fetița, tentația de a folosi inocența ca o imensă tabula rasa, i-a excitat mereu pe autoritarii definațorii de răspunsuri.

Dați o cheie cotidianului și veți vedea cât de schimbător este cifrul ei. Când autoritatea nu se împacă la noi cu pluralul ei, mai mult decit oric nd discrepanța între „cei-ce-știu” și „cei-ce-habar-n-au” își ascute amenințarea impredictibilă, mai sumbră cu fiecare zi ce trece, că cei care nu „știu” lecția veche a istoriei, nu au decit să o repete.

Dar priviți aceeașă parcelare națională într-un noștrii șir de vitrine fermecate în care locuim după 22 decembrie. Fiecare proprietar al unei izolare cvasifundale, de neatins în drepturi și prerogative, fiecare arunc nd o pietricică în geamul vecinului, bucur ndu-se c t de solidă este de la zi la zi, casa lui de sticlă. Ele care consideră norocul, abilitatea, capacitatea celuiălalt ca un fel de lignivă adimă lui, fiecare scrut ndu-și frustrarea imensă că nu este totuși „dincolo” unde ar putea-o duce mai bine. Vitrina e complexul nostru. Vitrina e tot ce nu avem. Vitrina e tot ce am salvat, o nuditate s r cicioasă a pretențiilor și imprecacțiilor de tot felul. Cu nasul lipit de ea, stăm și privim obiceiurile alit de îndepărtate ale dorințelor noastre. C t de inocenți putem fi pentru a ne bucura mereu de cadourile altora?

Există desigur o inocență saden, proprie momentului, într-o Rom nie a căi-

lipirurilor. Risipite cu o fantastică energie, demnă de o cauză mai bună, „ocaziile” de tot felul obosesc și sfirșesc atenția socială. De la Gară, unde trenurile internaționale sînt asaltate pentru o bere, la piața Abatorului unde se distribuie gata „trangate” porții de carne, impulsionate de mușchi. De la arealul infloritor al conștințelor unde găsești de toate la prețuri inhibitive, la jalnica paradă a tirgulii de vechituri, adevărata noastră comoară, standardul real al consumatorului contemporan care nu are legături nici cu str n tatea, nici cu serviciul de vamă. Totul de vinzare, în miros de mici făcuți la foc lute și deodorante lefitine trecute prin contrabandă. Există și o inocență a amecheriei, c nd privatizarea strălucește ca un astru prea îndepărtat. Ziceti, s-a mai văzut, Germania lui '45, apoi totul a intrat în normal. Despre felul nevinovat în care fiscalul intrizeaz  și exercite necesarul rol se va vorbi poate mai t rziu în mult gustatele emisiuni ale „Reflectorului”. C tă nevinovăție, at ta probă. Dar și invers. Prob m mereu un început, nu e oare pentru că avem mult prea mult trac pentru a-l începe pur și simplu?

C tă inocență în zece luni de cultură revoluționară e au impropriet rii ochiul cumpărătorului cu fete goale și icoane ponosite, incit nd instincte și lustruind injur tura. C tă nevinovăție în demersurile Televiziunii, care amint  epodopere, mari autori, seriale de linuță. Într-un cuv nt calitatea, pentru sandvișuri politico-administrative, scrisori de acreditare pentru Putere și b t li pe umăr. Ce nepluțoare candoare care amint  legea agrară pe după culeșul roadelor, pregătirea anului școlar după ce acesta începe, legea privind grevele după constituirea sindicatelor, legea poliariu după ce Dunărea și majoritatea apelor interne, cât și pădurile din zona montană sînt lela amenințate, distribuirea prin vinzare către populație a apartamentelor de stat, după ce numărul acestora este dramatic micșorat ș.a.m.d. Post-festumul guvernamental oric t de înțelept, clarvăzător, documentat, apreciat, delicat ori tranșant, expeditiv ori tergoversant nu este totuș decit într-o poziție codășă față de un fenomen ce nu se lasă prea lesne perceput.

Aticplam. Așteptăm concluziile anchetelor (de tot felul), scrisorile prietenilor, bucuri de o s tă, filme românești, hirtie igienică, un curs acceptabil pentru leu, soluții chimice pentru omor t g ndaci, autorizații, p ntofi autohtoni făcuți pentru export, pastori dedicați care să ne evanghelizeze, agenții turistice, rații alimentare mai generoase, nițică ploaie binecuv ntat . Fieca noastră, o știe întreaga Europă ocrotitoare, este răbdătoare. Imposibil să nu prindem nicioșiva experiență, c nd cu focul, c nd cu apa. Ori cu amindouă, deodată. ■

MARIUS JUCAN

OCHIUL DE LEMN

WEEK (HAPPY) END

●●● Din interviul de vineri 23 februarie, realizat de Emanuel Valeriu cu Ion I. Bc liama, istoria va reține cteva fapte — politice și de limbă. Dar, mai fctil, un autoportret al parlamentarului liberal. Om ponderat, dar cu protest ferm, încă din anii totalitarismului. „Intorceam capul tuturor prietenilor și colegilor mei pentru că să nu le fac neplăceri”. Și încă: „Eu sînt un sportiv” („...sînt și un tehnician în televiziune”. În materie de politică culturală, lucrurile sînt limpezi. „Minoritatea trebuie să se exprime prin statia locală.” Aflăm însă lucruri grave despre activitatea în Parlamentul țării. Acționează coloana a cincea, care începe să-și scoată colții, „inscenind procese să mă derute”. Păi bine, domnule Măgureanu, pe unde colindați dumneavoastră în timp ce coloana nr. 5 tracasoză pe reprezentanți? Tehnocratii din Guvern „pun interesele și orgoliul lor mai presus de interesele țării” — afirmă dl. Br tlianu, care, din punct de vedere moral, e curat c hul, iar din punct de vedere politic are un radicalism incontestabil. Sînt impresionante și eforturile domniei sale de a se reobisni cu limba maternă, după îndelungata și, presupun, impecabila folosință a francezei. „...totul se învircite în jurul ideilor aristviste al liderului...” sau „aș face un apel a tuturor forțelor liberale...” au îngreunat nițel receptura. După modelul Ilustrului Raoul de Pontbriant, și eu „m-am silitu d'a potrivei geniul-u amendoruru limbii”. ●●● Din surse fără importanță aflăm că, în procesul deosebit de complex de producere a mirabilelor sunete cichicicliaah, ce fac, la ore de maximă audiență, publicitate firmei CSI, factorul determinant este romul. Un rom mic din Dudaști. ●●● C tce ochi privesc, oare, redactorii „Actualit ților” performanțele colegilor de breșlă, acei extraordinari profesioniști ce transmit imagini și informații din Golf? Se poate răspunde — cu ochii minții, șușonoasa substanță a locului comun definind inadestulur conceptia despre informație a lucrătorilor Televiziunii. În locul blazării admirației pentru cei ce filmează printre bombe, poate că maiorul Benone Neagoe, dacă nu Felicia Mehseanu sau Gabriela Neagu, ar fi putut să plece din Occidentul îndepărtat spre Orientul Mijlociu. Iar de acolo, maiorul nostru, măcar p nă în secunda în care i s-ar fi lipit de epolet primul fir de nisip, să corespundea cu noi, cei rămași acasă nerăbdători a-l revedei s natos în fotoliile comode ale istoricilor studionri ale Televiziunii Române. Bat cimpul. Oamenii lui Răzvan Theodorescu nu ajung nici măcar la „golfulețele” noastre, iar cu vicia siluetei naționale scrut nd dunele Desertului Arabiei. S mb t , 23 februarie, Televiziunea ne-a plimbat la lasi, printre ceferisti, că tot se consumaseră evenimentele de cteva zile. Revendic riile grevistilor s-au dovedit, în cele din urmă, justificabile; Puterea le-o cam dat d'optate. Inșă independența Televiziunii abia în urma acestui fapt vine cu un reportaj mai amplu. Evident, a existat teama că nu cumva să li se facă propa-

gandă ceferistilor rebeli prin imagini ori interviuri de la fața locului, care să completeze apostolele comunicate ale p rtilor, aflate sau nu la masa trativilor. Greva ceferistilor n-a avut parte nici de imagini luate din elicopter — ca la S pina —, nici de cadre filmate de lingă streșina hotelului din localitate — ca la Tg. Mureș. Greva ceferistilor n-a avut parte de nimic. ●●● Vartan Arachelian are o rară intuiție a abordării. „Convorbirile de duminică” realizate de domnia sa izbutesc o selecție fericită, și de acum bogată, de caractere. „Agregabil” este un adjectiv depreciativ pentru prezența doamnei Matilda Caragiu-Mariojeanu ca invitată a emisiunii domnului Arachelian. ●●● Mare bucurie în ensa românului. Se dă Dallas — ediție revizuită și adăugită. Episodul doi a dezvoltat încă o dată, dacă mai er  nevoie, implacarea culturală din anii dictaturii ceaușiste. Vedem acum cu claritate cum dictatorul și/sau dictatura poprea cunoașterea mecanismelor economice de piață de dincolo de ocean și, deopotrivă, cum ascundeau, cu prejudecăți și ipocrizie, moravurile, rupte din viață, așa cum sînt ele implementate în ferma model a familiei Ewing. Foarte simpatice r m ne personalul Bobby, chiar dacă, în episodul cenurii de Ceaușescu, el lovește cu cruzime în capul supusului său Ray, cresc nd astfel pericolul escaladării fenomenului infractional în rindul tinerei generații a patriei noastre. Mare bucurie, mare. Care bucurie și la anglo-americiani să fie! ●●● Deutschland, Deutschland, Ober alles! — așa își începe redactorul sportiv Bogdan Stănculescu relatarea de la un concurs de schi-fond cu campioni germani. Tr nsc  Legionea și C pitaniul I. don' Bogdan. ●●● Calitatea emisiunilor televiziunii, de c nd cu noua structură a programelor, va ridica, desigur, gradul de cultură al nației. P rtilii vor c ti mai mult, copiii se vor culca mai devreme. Amin! ■

SORIN FAUR

●s pt mnia a fost dominată de luări de poziție de tot felul pro și contra grevistilor C.F.R. și din comerț ● au fost chiar și poziții obiective ● nu ne putem impiedica să nu apreciem pozitiv franchetea cu care dl. Cristolu în Magazin Express nr. 7 califică greva din comerț ca fiind comunistă ● dl. Cristian Tudor Popescu se arată mușl mai puțin preocupat, în cotidianul Adevărul, de faptul că dl. Petcu Creția a fost bătut stranic în urma unor amenințări telefonice, c t de faptul că România liberă care să excludea posibilitatea ca b t ia să nu fi avut un caracter politic ● dl. C.T.P. mai zice și că s-ar putea întâmpla oric t ● după dl. Banu Rădulescu și cel unapropoze zioristi bătut în Piața Universității, ar cam fi rindul cuiva și de la presa guvernamentală, probabilistic vorbind ● cum asta nu se prea arată, însoamn  că aici nu acționează legile probabilității, că alte legi în contextul cărora sensibilitatea la nuanșe de doi bani a dlui C.T.P. devine jenantă ● marile cotidene au căzut în beșca rimelor ● în România liberă titlu total neinspirat la Conferința Ahației Civice Timisoara: „Doar unti vom cistiga, dezbinati vom dispărea” ● hop s-asa, hop s-asa ● dar nici Adevărul nu se lasă m i prejos, căci lată cum litrez  dl. Coroia, fost cenzor pe la partid și actual corresponsent la lasi: „La etia) tergiversare, pe peron disperare” ● bine zis, și la mai mare! ● din revista Magazin Express aflăm că voluntarilor români care trebuiau să plece în Golf li s-a răspuns la întrebarea-cheie (pentru deseri): „Cine ne va aproviziona cu apă?” în felul următor: „Vi se va da acolo, au ei grijă. Iar dacă nu va ajunge, vă mai descurcați și voi. Am auzit că prin desert umbli niște arabi d-ăștia, care cu asta se ocupă v nd apă” ● To-var gi de la M.Ap.N. au omis să

menționeze că revoluții arabi sînt de fapt bișnitarii voluntari din România care extind asupra desertului sandit zicala că „unde nu se găsește nimic, se poate face rost de orice” ● să multumim lui Dumnezeu și lui Nicolae Ceaușescu, sîntem într-adevăr cel mai descurc t popor din lume ● facem rost de apă nu numai din piatră seacă, precum alte popoare într-un stadiu inferior de dezvoltare, ci

MASS-MEDIA ÎN PAS DE DEFILARE

Într-o societate fără principii dispăre și simțul ridicolului

lată, și din nisip ● dl. Claudiu Iordache se arată revoltat într-un articol publicat în ziarul Adevărul de calificativele adresate colonelului Oancea, erou al revoluției timisoarene, de un general oarecare ● gafă mare, miza jocului este prea importantă și ingenucheria Timisoarei beșf r tă prea sus ● într-un alt număr din Adevărul, dl. Mircea Bărbulescu nu se sfirșe să-l trateze de kresponsabil pe vicepresedintele F.S.N., ale cărui oscilații i se par ingrijor toare ● a mai avea un dram de respect pentru adevărul istoric este o oscilație, firește, atunci c nd partidul cărui aparții contestă p nă și istoria ● p c t că domnul Iordache nu are consecvența

de a urmări adevărurile revoluției p nă la capăt ● astfel, buna sa credință este d ne un alibi pentru reaucredința a celor care-l înconjoară ● mare eroare comit oamenii cinstiți din F.S.N. care cred că pot schimba ceva pe dinăuntru ● comuniștii vechi sînt mari maștri ai luptelor în cadrul partidelor, așa că, dinșpre partea asta, nici o speranță ● doar pierdere de vreme și amnarea unei decizii care

va duce tot la o distanțare ● în ziarul Azi, tot felul de persoane, cum ar fi dna Ileana Coman și dnul D. D. Rujan, precum și dl. dr. (în ce?) Alecu Pantelimon în Adevărul își manifestă supărarea afl nd cum își cheltuiește domnul Rațiu banii ● decit să înf tuse o c șteră cu numele său, domnul Rațiu ar fi făcut mai bine să o boteze cu numele lui M niu ● și mai bine ar fi fost să n-o fi inf ntat, să fi ajutat din respectivii bani pe șomeri, pe Mih il Cofariu ș.a.m.d. ● și mai bine ar fi fost dacă în loc de Rațiu i-ar fi chemat altfel, și nu ar fi fost nepotul memorandistului ● p nă și asta o deranj  pe o doamnă de pe în ziarul Libertatea, deoarece

bunicul ei fusese simplu moș ● invidia continuă să fie principatul motor al societății noastre ● cum ar fi dacă și domnul Rațiu si-ar da cu părerea în ce culoare trebuie v rult autoul cuplului Moșu — Coman? ● jur că asta s-ar numi criminal amestec în treburile interne ale altor cetăteni ● dar să-și dea cu părerea oricine despre ce face un om cu propriii săi bani ce este? ● grijă f tă de om, categorii în care sînt specialiștii vechii comentatori politici de la ziarul Azi ● radiograma televiziunii române realizată de revista Tinerama (cel mai remarcabil lucru r m ne linuța grafică a acestei reviste) este inspirată ca subiect, dar firavă ca realizare ● cum remarcă și Mihai Tatuli, de altfel, întrebările prea politicoase conduc la articole plicisitoare ● de remarcă pozitiv, pe tot parcursul grevelor C.F.R., obiectivitatea și promptitudinea cu care Radio București a relatat evenimentele ● toți cetăteni din țară dau drumul la opt la TVR să vadă știrile, și în realitate aud comunicate citite și eventual explicații penibile date de Cornelius Rosianu ● încerc ți măcar o seară la opt să ascultați radioul ● și dacă nu puteți la opt (20), măcar la zece (22) ● veți primi o cantitate de informații de vreo trei ori mai mare, și mult mai puțin afanist  p nă i se schimbă gustul ● aceasta e evoluție recentă a postului Actualități București ne-a mai șters puțin impresia deplorabilă lăsată în zilele reușinii de la Strasbourg, prezentată de comentarii radio ca un adevărat turnic, cu goarne și strigături ● dar cum din greșeli se înv t  ● cel mai supărător ziar pentru parlamentarii români r m ne Catavenes, al cărui titlu de pagină Latrina roz face oroarea F.S.N., partid cu principii ● iar o societate cu principii, se cheamă că nu are nici simțul umorului! ■ (ALINA MUNGIU)

MIRCEA DINESCU

LOZURI ÎN PLIC

Concurs de frumusețe

Deoarece în ziarul „Adevărul”, Ana Blandiana (din piața Universității), N. Manolescu (din Alianța Civică), Șt. Aug. Doi-noș (din Academia Română) și subsemnatul (din Săbozia) șin-tem trecuți în rîndul nevertebratelor și categorisiți drept „urîți și răi”, propun opiniei publice un concurs de frumusețe și dem-nitate scriitoricească, evident cu participarea extraordinară a bunului și frumosului director al publicației, hispanistul Dari-e Novăceanu. Vom asista probabil și la un număr de strip-teaze fiindcă unora dintre colaboratorii săi apropiați „posesori ai unei coloane vertebrale înțepenite pe verticală” li se va scoate ghipsul în fața asistenței. Studiați vertebră cu vertebră și articol cu articol, teamă mi-e că unele articole ale frumoșilor înțepeniți în demnitate cîntă frumusețea și bunătoarea Toarășului. Ce vreți? Frumos la frumos trage.

Nuntă cu dar la F.S.N.

Dă mai bine d-o juma' dă an crancănesc, ba singuratec, ba cu ministrul culturii pe aceeași cracă a României Mari și primul ministru, sanchi, se face că nu ne vede. Vino don Pedros cu noi, aștia mai tucurii, că și matale ești spaniol d'al nostru. Aia de la România Mare are ură de rasă pă noi că ei e albi și buni, dă' matale de ce te dai cu ei? Ai?

Nu vezi că neica Ceonța nu și nu, nu și nu, nu vrea să-și mărite Vatra cu matale? E prea tinără bre! Las-o să mai crească fo cinci luni și vă luați înainte de alegeri. Ce te grăbiși așa, năbădăiosule? Ai puțintică răbdare c-o să-ți pună nea Jenică pirostriile și Vadim o să-ți susure la ureche poezia aia pe care a scris-o Geo Dumitrescu despre matale, înainte de a te cunoaște: „Dac aș fi fost de nu eram Roman”.

Singur sau singurul?

Am citit cu ani în urmă un volum de memorii care se intitula *Vitina cu amintiri* și aparținea scriitorului Ieronim Serbu. Cartea era de imprumut, așa că nu am desprins ea decât amintiri. Amintiri despre „amintiri”. Dintre numărăsele episoade, desprinsă, în marea lor majoritate, din atmosfera conacului Sburătorul condus, cum se știe, de E. Lovinescu, unul, îndeosebi, mi-a reținut atenția pentru „exemplaritatea” și lap-daritatea lui aproape fabulistă.

Se știe că la un moment dat cercula printre scriitorii membri ai conacului — dintre care nu puțin sînt azi clasici ai literelor noastre — un soi de album în care respectivii erau rugați să scrie cîteva rînduri ocazionale pentru fiica amfizionului. Cu toții s-au „supus”. Unul singur, dintre cei marginali, s-a opus, a făcut chiar, se pare, baroc scandal. Se numea Nicolae Crevedea (N. A. fost, soc, poftit afară întâmplarea nu ar reprezenta în sine mare lucru — în afară, poate, de posibilele divergențe despre „basargii” de ieri și de azi ai culturii române pe care le face posibilă —, dacă nu s-ar fi încheiat cu o memorabilă remarcă a lui Lovinescu. O remarcă cu aproximatie, din memorie. Înțeleg pe cineva care vrea să spargă din străluc, gramurile unei case. Nu-l înțeleg însă pe cel ce sparge gramurile aflîndu-se înăuntru, în casă.”

Poemul de azi și ajungînd la clipa prezentă, să zicem că-l înțeleg (fără să-l și accept) pe un Eugen Barbu vind la dă demisia din Uniunea Scriitorilor. Demisia era mare și-a dat-o demisit, de la început, iar gramurile culturii române le sparge de cînd pretinde că lîna pînă în mine. Unii consideră că le sparge dinăuntru. Eu continui să cred că din strădă, de pe maxilar.

Pe Marin Sorescu mă obligaiam să-l consider înăuntru casei literelor noastre. Dar, surpriză! Așa cum, de pildă, pe 18 februarie, anul trecut, alacatorii sediului guvernului au fost „chemat” dinăuntru, așa cum, pe 13 iunie, televiziunea a fost atacată din interior, după același tipic, parcă, acum, Marin Sorescu amenință cu demisia nu numai de la conducerea revistei *Ramuri*, ci și din Uniunea Scriitorilor. Amenință, deoar! Căci, contrar celor afirmate duminică seara de reportajul televiziunii române, scriitorul Marin Sorescu nu și-a dat, de fapt, nici una dintre demisii.

Este regretabil că Marin Sorescu — care, ca să spun așa, ne-a încalcat nu numai copilăria — se așează singur în aceeași categorie cu Eugen Barbu și Adrian Păunescu. Noi continuăm să nu credem că ei sînt totuna.

Cine are, totuși, interes în „destabilizarea” Uniunii Scriitorilor? Cui nu-i

place această instituție? E drept, în conducerea ei se află unele nume puțin plăcute înaltelor auzuri. De ce să fie scriitorii organizați, reprezentanți instituțional, cînd mult mai folositor ar fi să fie atomizați, răspinși, izolați?

Marin Sorescu este victima propriului orgoliu, supra-alimentat în anii cînd se putea considera singurul dintre poezii acestei țări. Nu se ridicase el recent împotriva contestării ierarhiilor deja stabilite, împotriva pierderii — sau a amenințării cu pierderea — divoșelor monopoluri, înaintea dar mai ales în afară? Scri-soarea ad usatā conducerea Uniunii Scri-itorilor de către membrii Uniunii revistei *Ramuri* scoate la iveală penibile accese de grandomanie. Această scrisoare îl vizază însă nu pe scriitorul Marin So-rescu (care, asta nu ne privește, proba-bil că nu poate scrie decît „de sus”), ci pe conducătorul de revistă, pe redactorul șef, total necunoscut în treburile cu-rente, pe care înțeleg să le dirijeze cu cit mai rar, cu atît mai dictatorial.

Curiozitate duoc inocentă, prompt specu-lată de TVR, cu materiale puase discret la dispoziție de inușat Marin Sorescu, care a sosit sub demnitatea unui apli-cant la premiul Nobel să anară pînă în rămpa, pentru a se explica.

Este vorba de a încercare în plus de a înalța Uniunea Scriitorilor în scanda-luri. Promptitudinea și parit-pris-ul te-levizivului sînt mai mult doct evidente. Se provoacă sau se profită de scandaluri interne, mai mult sau mai puțin reale. Se încearcă crearea impetului ca Uniunea Scriitorilor este un organism ce trebuie să dispară. Se încearcă îndecăderea dină-untru care să justifice intervenția din a-fară. Și încă că există scriitori — chiar dintre cei mai prestigioși — care acceptă să se me-americeze în cocteiluri Molotov și genocid.

Care nu potronează Uniunea Scriito-riilor reviste culturale care, în loc să-și vadă de „treabă”, spun cu glas tare cres-te un ochi cu adevărul Liber ar vedea fără nici un efort?

Scriitorii se oferă singuri ca un ma-terial prin excelență inflamabil. Prin ca-pilarele orgoliilor întens hrănite în pe-riodele de „lîniste” generalizată, după avantajele căreia pare acum a se țînă, aștepta dezbinării cercul de minune, ca la ea acasă.

Demnule Marin Sorescu, chiar vrei să rămii singur pîntre poezii? Sau, de fapt, singurul?

(P.S. Care se vede cu cită neplăcere am scris? Nu am de ce s-o ascund, țin, dimpotrivă, să se vadă.) ■

BOGDAN GHIU

Domnul Cristoiu, prietenia și logica

În numărul 7 (56) al revistei „Expres”, dl. Ion Cristoiu ne dedică un editorial intitulat „La porțile Orientului. Prietenia și logica”.

„Logica se află la mare suferință la intelectualii adevărați”, notează autorul, referindu-se la atitudinea luată de noi în legătură cu defălmarea ministrului culturii. Afirmarea este contradictorie, întrucît un intelectual adevărat nu poate avea serioase carente de logică. Trebuie probabil să înțelegem că noi, redactorii „Expres”, am fost cîndva intelectualii adevărați, condiție din care am decăzut intrucît am făcut grave greșeli de logică.

Prima greșală constă în faptul că „e-logiile (aduse de noi d-lui Andrei Pleșu, n.m.) n-au nici o legătură cu subiectul”, subiectul fiind „dreptul legislativului de a verifica pe un demnitar”.

A doua greșală constă în faptul că, în timp ce revista a constatat că „tot gu-vernul e rău”, se contrazice afirmînd că „dl. Pleșu e bun”. Această „derogare de la logică” are, pentru dl. Ion Cristoiu, o explicație simplă: „...dl. Pleșu ne e prie-ten. Or, pe malurile Dimboviței, prie-tenia trece înaintea logicii”. Această ultimă afirmație este iarăși neinteligibilă, în-cît o stare sufletească nu poate fi comparată cu o disciplină științifică, așa cum nu se pot compara, de exemplu, in-vidia și cristalografia. Probabil că tre-buie să înțelegem, în locul afirmației în cauză, fie că „sentimentul trece înaintea gândirii” — s-ar compara astfel două funcții ale conștientului, sentimentul și gândirea —, fie că „partizanatul trece în-aintea principialității”, comparîndu-se două atitudini etice. Dacă intuiția nu ne-a pă-răsit eu totul, s-ar părea că ultima va-riantă oferă lecțiunea corectă.

Observațiile d-lui Cristoiu ne obligă la câteva precizări.

Nu am încercat niciodată să „contestăm dreptul legislativului de a verifica pe un demnitar”. Din, contră, am militat pentru instaurarea unui climat de lega-litate și transparență. Folosim această o-cazie pentru a sublinia cit de mari au fost eforturile făcute în același sens de către revista „Expres”. Ceea ce ne-a deranjat și ne-a determinat să acționăm în acest caz a tînut de violența atacului, de ca-racterul său disproporționat, diletanțist, rău-voulor și politicianist. Ne-am temut de faptul că în esență problema nu era

dragostea față de cultura românească, ci ura față de o personalitate puternică și incomodă. Împărtășim opinia d-lui Cristoiu (care, îndrăznim să credem, pu-tea fi expusă într-o formă mai relaxată) în legătură cu spațiul excesiv pe care l-am acordat în revistă acestui subiect. Inițial, noi îl rezervaserăm doar paginile din mijloc (8 și 9) ale numărului 5, dar articolele pe care le-am primit au fost mult mai numeroase decît ne așteptam și ni s-a părut neeligant să respingem mai mult de jumătate dintre ele.

În legătură cu a doua imputare pe care ne-o face dl. Cristoiu, trebuie să obser-văm, mai întâi, că am evitat întotdeauna culpabilizarea (sau vlogierea) în bloc a unei categorii (comunisti, securiști, legio-nari, disidenți etc.), inclusiv a Guvernu-lui; am preferat totdeauna judecățile nuanțate. La baza acestei atitudini stă respectul libertății individuale. Fiecare

dintre noi este liber să aleagă între bine și rău, fiecare dintre noi se poate mintui sau se poate pierde. În particular, dife-riți membri ai Guvernului merită în mod diferit lauda sau critica noastră. Credem, de exemplu, că ministrul culturii nu i se poate imputa cituși de puțin Mine-riada; abandonarea acestei poziții ar fi echivalentă, de exemplu, cu acceptarea faptului că lui Mircea Vulcănescu i s-au putut imputa în mod întemeiat greșelile lui Antonescu.

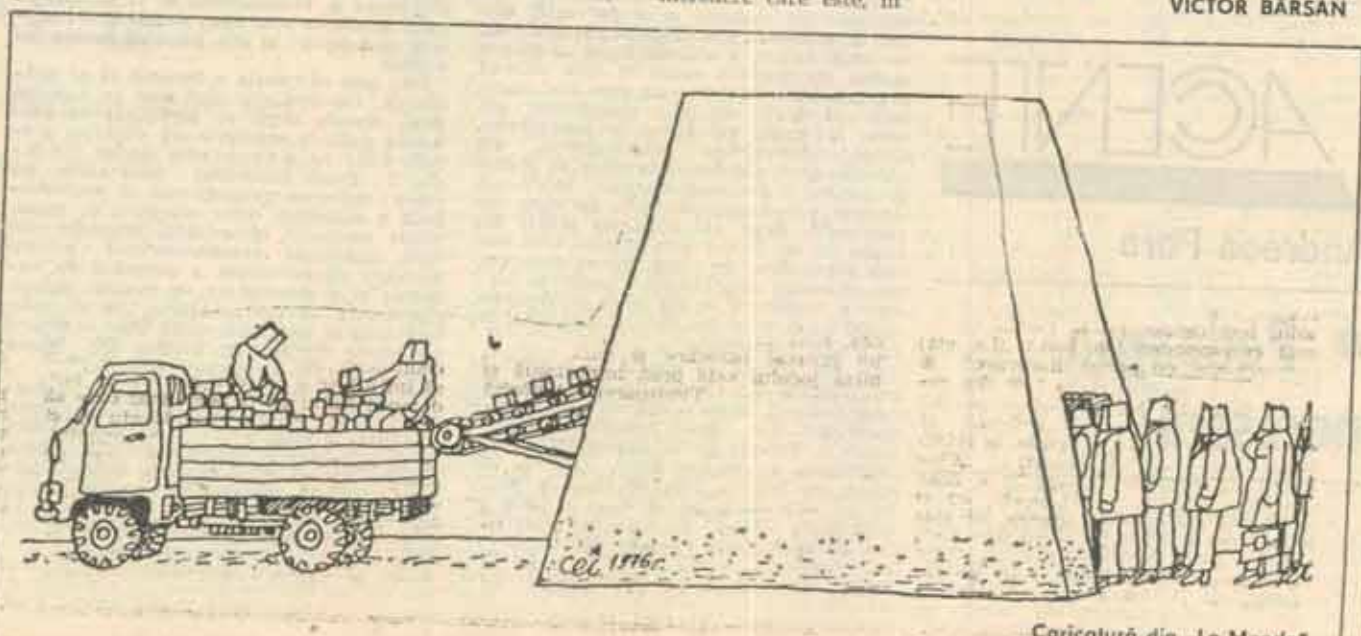
Dar lucrul care ne contrazică cel mai tare este acuzația de prietenie partizană; asadar acuzația că gestul nostru are o motivație impură.

Este evident că traversăm cu toții o gravă criză morală — în particular, o criză de încredere. O consecință a ace-sta este înclinarea de a căuta răul și a-colo unde nu există. În lipsa unei încre-deri minimale — încredere care este, în

esență, o formă a respectului pentru ce-lălalt — armonia socială rămîne o plăs-muire utopică. Orice încercare de a-ți dovedi bunicele intenții nu este numai ineficientă, ci și stînjitoare. Nu credem, de exemplu, că este potrivit să discutăm în public care sunt rezervele de prietenie față de un om sau altul. Nici nu credem că este necesar să arătăm de ce, într-un moment anume, am intervenit în apăra-rea minorității maghiare, sau a minori-tății greco-catolice, sau a victimilor dife-ritelor injustiții ori violențe; sperăm că motivațiile unor asemenea atitudini sînt evidente. Nu credem că cineva poate fi culpabilizat pentru prietenia, ci, even-tual, pentru ostilitatea pe care o arată unui om sau unei categorii de oameni. În ceea ce ne privește, ne-ar bucura dacă ar triumfa ideologia „fratelui Alexandru”, a rugii pentru mintuirea marilor vinovați, a învingătorilor de o clipă. Clipă care poate înghiți viața noastră și a copiilor noștri. Suntem și noi, desigur, foarte departe de a putea practica o asemenea ideologie.

În rest — transmitem salutările noastre revistei „Expres”, împreună cu amorul nostru rănit... ■

VICTOR BĂRSAN

Caricatură din „Le Monde”

ACENTE

Tia Șerbănescu

• Lumea pe dos

Știu cu toții — unii din experiență, alții din lecturi — că după o revoluție lumea se răstoarnă, apele se tulbură și că, adesea, la suprafață se adună reziduurile. Era normal, deci, ca și ca după revoluția din decembrie '89, să se potrecă asemenea „almocări de teren” și să avem surprize. Ceea ce nu mai e de loc normal este ca aceste dezordine să treacă peste o vreme, încât să devină noua ordine — care trece nu numai drept rezultat definitiv al revoluției, ci și drept scop al ei. Oare acesta să fi fost scopul revoluției? Această lume pe dos căreia îi aparținem având uneori impresia că nimic din ce e logic nu-i este străin?

Ce fel de revoluție să fi fost aceea din decembrie '89, în care și-au pierdut viața peste o mie de oameni, dacă cei împotriva cărora s-o desfășurată ea se află în continuare la putere, iar cei care-i susțin în continuare tejurile abia sînt tolerați? Dacă celor vinovați le crește puterile de la o zi la alta și celor nevinovați le sînt rețezate orice speranțe? Dacă cei care au mintit ani și decenii mint în continuare cu voce tare și cei care n-au vrut să mintă sînt considerați mai vinovați decît ei? Ce fel de revoluție a fost aceasta, dacă în lumea crescută în urma ei dl. Ion Iliescu este un bun patriot, iar doamna Dolina Cornea o trădătoare? În care d-nul Bîrlădeanu e persoană onorabilă, în timp ce d-nul Lițeanu e suspect? În care C.V. Tudor este patriot și P.M. Băcanu — escroc? În care A. Păunescu e patriot și Ana Blandiana, leziunată? În care V. Văcaru trece mai preocupat de cultură decît d-nul Andrei Pleșu? În care S. Brucan apare toată ziua la tv, iar Petru Creția e bătut în două rînduri? În care parlamentul votează legea privind retragerea cetățeniei celor care „pătenză” cu vorbete lor imagines România? Ce fel de parlament a născut revoluția aceasta — exasperată de comunism, dacă a putut să voteze legea domniei de Stalin, precum obligatia armatelor de a participa la reprimări și retragerea cetățeniei — lege ce contravine tuturor convențiilor democratice internaționale? Ce fel de revoluție a fost aceasta, dacă în lumea născută în urma ei ex-șeful Securității trece drept un mare patriot, iar un fost deținut politic un trădător? Această lume pe dos, în care activiștii de mica a doua și a treia fac și desfac treburile în parlament, în economie, în viața publică, alături de adevărată mafie ce patronază interese obscure și porniri agresive împotriva banului sînt și împotriva logicii, această lume pe dos în care trăim sufocați de toxicitatea morală, deșertați de afacerile multilaterale ale așezărilor mafii, această lume pe dos — ce legătură are ea cu revoluția pentru care au murit peste o mie de oameni?

Ea, care reprezintă exacerbarea vicilor societății comuniste împotriva căreia s-a pornit Revoluția? Această lume pe dos reprezintă sfidarea națională a revoluției. Cei care văd și spun acest lucru sînt considerați degeaba destabilizatori. Ce să mai destabilizeze?

Economia a destabilizat-o Guvernul într-un mod în care nimeni altcineva n-ar fi reușit. Societatea? A destabilizat-o F.S.N. mai bine decît oricine. Linistea? A destabilizat-o Securitatea mai profesionist ca oricînd. Confortul? L-a destabilizat sărăcia în care s-a ajuns grație jafului instalat peste tot.

Încît, ce, Doamne Iartă-mă, să mai destabilizeze cineva? Mafie e întotdeauna de nedestabilizat.

ACENTE

Andreea Pora

• Pedepsa necesară

A lerta este erăzătoare. Fără lertare nu trăi într-o lume a violenței și a crimelor. Într-o lume a neîndurării și suferinței. Din care într-o bună zi am putea fi alungați toți, lertăm și ceea ce este de nelertat. O facem pentru noi, pentru a putea trăi înaintea cu sufletul descătugat. Îi lertăm și pe cei care nu ne cer acosa-

ta, care nu au nevoie de gestul nostru, chiar mai mult, îl batjocoresc și profită de pe urma lui.

Lertarea este însă uneori semnul slăbiciunii. Poate fi mai ușor să lertăm decît să pedepsim. Mai comod, lertăm și apoi uităm. Pedepsa nu este, așa cum ar părea la prima vedere, numai rezultatul neîndurării sau al dreptății. Căci în numele dreptății s-au făcut, adeseori, crime. Pedepsa trebuie să fie și expresia lucidității, a înțelegerii dincolo de imediat, a privirii aruncate asupra istoriei. Ea este necesară. Devine în anumite condiții un act moral. Și Iesus a intrat cu biciul în Templu.

Există în general un echilibru între pedeapsă și lertare. Numai că acest echilibru, extrem de fragil în fond, stă în balanța timpului. A cărui măsură nu este viața omenească. Putem coasta doar „cîndva toate se plătesc”. Și bunele și relele. Dar mai ales retele. Poate fi o formă a speranței. A salvării sinului colectiv. Desecori, această balanță a dat generațiilor trăitoare ale momentului senzația imperfecțiunii. A soartei nedrepte și imprevizibile. Ei au murit cu această credință. Și cu speranța că cei de mine vor îndrepta răul făcut. Căci bratul balanței este în final voința oamenilor. Suferința generațiilor prigonite se măsoară în suferința din sufletele urmasilor. În nevoia de a „repara” istoria. Desnădejdea celor mulți este oglinda ticăloșiei celor puțini. Ei au plătit pretul răului făcut, fie prin moarte, fie prin oprobiul public concretizat în justiție. Nu întotdeauna însă. Și nu toți. Pe unii i-a pedepsit doar istoria. Noi știm asta. Ei n-au știut-o. Sau, într-o credință a unei posibile rețificări, au ignorat-o. Crezînd poate că istoria, ca și viața, se scrie numai la timpul prezent.

Marii ticăloși au fost taxați adesea

„rău” în favoarea binelui. Dacă „rău” poate însemna judecarea și pedepsirea ticăloșilor. Dacă nu vom face acest lucru, vom avea parte de aceeași ticăloși. Dovada cea mai bună în sensul acesta o avem în fata ochilor. Toți „răii” de ieri sînt în bună parte lertati de către Putere și Justiție. „Genocidul” s-a transformat într-un lanț al acuzelor și acuzelor, cel de azi tremurînd de frica mărturiilor prietenilor de ieri, violentele militiei au devenit simple accidente fără mărtori, iar jefuitoarii țării, noli „intreprinzători”. Cum e posibil? Nu mă refer la „posibil” în accepțiunea conducătorilor, pentru că explicația mi-e clară, ci la noi. Cum accepțăm? Nu e vorba de răzbu-nare, și nici măcar de dreptate, ci de răul pe care-l pot face în continuare acostii oameni. Sau alții ca ei (căci ticăloși se vor naște mereu), care se pot simți îndemnați să urmeze același drum, văzînd că răul rămîne nepedepsit. Justiția nu este numai un act de dreptate și de reparație morală adusă celor care au pășinit, este și un avertisment. La noi ea s-a transformat aproape într-un indemo.

A greși este omenește. Sînt însă greșelile care pot nenoroci un neam. Greșelile conducătorilor. De aceea, în secolul nostru, marile civilizații își aleg cu multă grijă și responsabilitate liderii. Pentru soarta lor și a urmasilor. Lor nu li se dă voie să greșescă. Dacă o fac sînt imediat îndepărtați. Iar cei care-i urmează învață atît din greșelile lor, cît și din gestul înlăturării. Nixon este un exemplu bun. Iar el nu ajunsese să facă o asemenea greșală, încît să-și ducă poporul de ripă. Nu i-ar fi permis-o înșuși poporul. Democrația înseamnă printru altele a nu scuza eroarea celor aleși să guverneze. Conducătorii acceptă aprioric această intransigență, duritate dacă vreți.

ACENTE

Gabriela Adameșteanu

• Noua ordine economică sau despre cum se recondiționează conceptele politice autohtone

Mi-am manifestat de multe ori și în sofisticate ocazii prețuirea — admirația chiar — pentru articolele Alinei Mungiu. Este prima oară cînd simt nevoia să-mi precizez dezacordul față de un articol al ei (e drept, poate și ca urmare a unor dezacorduri anterioare manifestate în paginile noastre și a unor nedumeriri din partea unor cititori ai noștri).

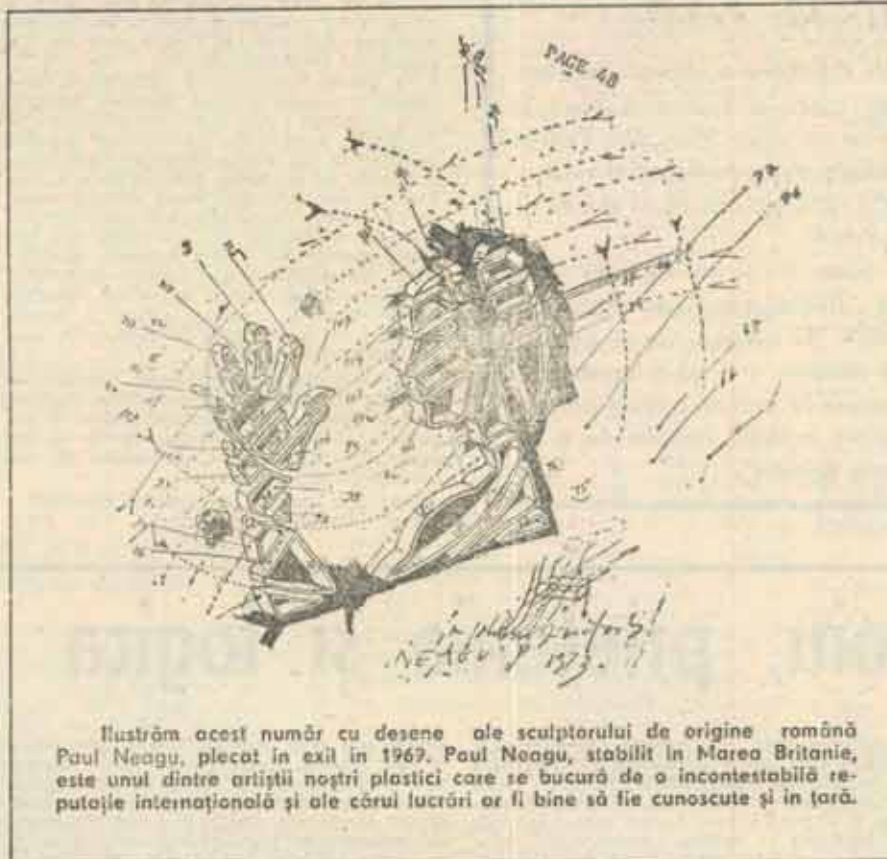
Noi nu facem (sau încercăm să nu facem) literatură în revista „22”. Dar chiar și în literatură, „ceea ce spui” mie mi s-a părut a avea o egală importanță cu modul „cum spui”. Din acest punct de vedere, Alina Mungiu continuă să fie educatoare prin felul în care spune, dar articolele ei din ultima vreme par a trezi mai multe insatisfacții (ale admiratorilor ei, în primul rînd). Eu mă refer acum însă la ultimul.

Dantelăria articolului Brave New World mi-a creat o neplăcută senzație de amatorism în discutarea politicii internaționale: ceea ce părea a fi o demonstrație pas cu pas era mai degrabă expunerea fie a unui sofism, fie a unei prejudecăți. În această privință, Alina Mungiu poate să alegă. „Democrația americană se impune cu forța în Orientul Apropiat, iar dictatura sovietică în Țările Baltice”, scrie autoarea. Dacă ea tratează cu atita severitate poziția de forță a americanilor în Golf, nu la fel procedează cu partea sovietică — ceea ce produce un dezechilibru în tratarea lucrurilor, cu atita mai ciudat cu cît vine de la un autor din această parte de lume. Autoarea privește lucrurile paraf „din stratosferă”. A echivala politica statului sovietic în republicile baltice cu așa numita poziție de forță a americanilor în Golf (afiat la cîteva luni distanță — doar de utilizarea bombei atomice) îmi pare o gîndire liberă în primul rînd de condiția „omului de Est”. Desigur, Alina Mungiu este foarte tînră și în plus scrie foarte bine și foarte repede, fără a avea prejudecata documentării. Altminteri, autoarea și-ar reaminti de evenimentele din Ungaria din 1956 și de criza specifică din Orient, de atunci. Altminteri și-ar aduce aminte că disidenții ai lumii noastre își datorează supraviețuirea lui pentru drepturile omului susținute de democrațiile din Vest, nu în ultimul rînd de Statele Unite (chiar dacă nu vreau să trec cu vederea ceea ce noi considerăm că a fost o greșală a politicii americane: prea multa încredere și îngăduință acordată regimului ceaușist pînă la urmă).

Altminteri, Alina Mungiu ar lua în seamă și alte „scenarii” care se fac în ceea ce privește înțelegerea diplomatică ce a precedat izbucnirea războiului și ar lua în seamă marea încredere în forțele fondate sau nefondate decît cea invocată de domnia sa privind marea finanță internațională) referitoare la o anterioară înțelegere între Saddam și Gorbaciov. Există încă mărturii despre misterioase conversații în limba rusă, duse de către posibilii instructori încă aflați în zona Irak-Iran.

Altminteri, înainte de a se neliniști de poziția dezastruoasă a producătorului de banane și-ar reaminti reprobosul nostru, al oamenilor din Est, față de indiferența Occidentului (America în primul rînd, bineînțeles) în '68. Nu am răgazul și răbdarea de a răspunde punct cu punct articolului Brave New World, care depărește statutul de colonie economică pe care îl dorim României.

Nu vreau să trec peste paradoxul societăților posmoderne, silite să sacrifice oameni proșterilor lor tehnologici. Nici peste gestul tînrului care și-a dat foc săptămîna trecută ca să protesteze contra războiului. S-a împlinit chiar să fim mai aproape în lunile ce au precedat războiul din Golf și să-mi dau seama de precențele și argumentele pro și contra ale acestei lumi. Dar în orice opțiune sînt ierarhizări și priorități.

Ilustrăm acest număr cu desene ale sculptorului de origine română Paul Neagu, plecat în exil în 1967. Paul Neagu, stabilit în Marea Britanie, este unul dintre artiștii noștri plastici care se bucură de o incontestabilă reputeție internațională și ale cărui lucrări or fi bine să fie cunoscute și în țară.

drept mari nebuni. Aceasta probabil dintr-un instinct de conservare, dintr-o frică de a privi în adîncurile răului omeneșc. Hitler și Stalin au fost doar ticăloși, iar ticăloșia, din nefericire, este contagioasă. Nebunia, nu. Se presupune că Hitler s-ar fi sinucis, omenirea a răsuflat ușurată. Stalin a fost plin de milioane de oameni. Unul îl regretă și acum. Desă, Stalin, a răspîdit pe pămînt ura, moartea și minciuna. A turnat multă otravă la rădăcinile binelui. Otravă care a înroșit mințile și sufletele multora. Stalin, ridicatorul comunismului, a ucis milioane de oameni și a pervertit alte zece de milioane. Căci nimeni nu poate da, de unul singur, o atit de mare amploare răului. El plătește acum în fata istoriei și a noastră atit crima lui (cea mai mare, este adevărat), cît și a discipolilor săi, care, în final, au dus-o la îndeplinire. Crimele activiștilor colectivizării, ale „ideologilor”, ale comandantilor de lagăre și închisori, ale tortionierilor spiritului. Aceștia au rămas, pe vece, aproape necunoscuți. Doar cei care au murit din cauza lor nu le vor uita chipul. Unii mai sînt poate chiar în viață, bunici respectabili și vecini simpatizați. Conștiința lor? Este o problemă ce nu intră în discuție. Altfel ar fi avut fie țaria sinuciderii, fie pe cea a recunoșterii.

La noi istoria se repetă. S-a spus de neînumărate ori că nu numai Ceaușescu este vinovat pentru dezastrul moral și economic. S-a lansat concomitent și apelul la toleranță, la neînceperea unei „vînațorii a vrăjitoarelor”. Perfect. Oamenii au înțeles. Este în firea românilor să înțeleagă. Săne lerte. Cu niște limite însă. Dincolo de care atit înțelegerea cît și lertarea se pot transforma în acceptare, compromis sau chiar prostie. Pentru că a discerne între rău și bine este totuși o cerință stringentă. Intre binele obligatoriu și răul necesar. Acum este obligatoriu și necesar să facem

Ei nu spun „dacă voi greși, vă voi ruga să mă lertați”. Ei își spun lor înșiși: „nu am dreptul să greșesc”.

Ar trebui să privim mai mult în jur. Noi. Căci noi nu mai trebuie să accepțăm. Guvernării noastre știu foarte bine că în alia țară n-ar fi apucat să ajungă nici la jumătatea primei erori. Dar sînt totodată conștienți că nu toți știm asta. De aceea și gafează cu atita nonsalanță, cerîndu-și din cînd în cînd, anemie, scuze. Greșeli au făcut atit de multe, încît li s-a pierdut șirul. După un gest ca acela al aducerii minerilor, în mod normal Guvernul și Președintele ar fi trebuit să cadă în cîteva ore. Dar, desigur, noi sîntem „originali” și din punctul acesta de vedere.

Dar iată că istoria a început să se grăbească. Guvernării sînt puși în situația (mai repede decît se așteptau) să plătească polițele scounde ale vechilor greșeli. Căci ce altceva este greva C.F.R.-ului? Decît rezultatul unei suite de erori: mărirea nejustificată și preferențială a salariilor unor categorii de muncitori (minerii), acumpirea biletelor de tren, ignorarea avertismentelor asupra situației dezastruoase a parcului de vagoane și a condițiilor de muncă, măsurile finale de forță. Alături de ei plătim însă și noi, pentru că este adevărat că greva C.F.R.-ului a cam dat — peste cap — vestigiile economice noastre.

Problema nu este însă aceasta, ci faptul că Puterea este convinsă că pentru infinitele greșeli nu va fi trasă niciodată la răspundere. Asemeni celor dinaintea ei. Sînt sigură că dacă, prin absurd vorbind, și s-ar retrage de la conducere, românii i-ar lerta. Acum. Mai tîrziu, nu știu. Căci, totuși, pe măsură ce trece timpul, poporul învață. Chiar și din proșterile greșeli. Cu minciunile din ultimul an, nu mă îndoiesc însă ce e de făcut. Vor fi lertati și ele? Poate. Uitate însă, nu.

Cel puțin pentru mine. În plus, am foarte mare respect pentru profesionalism — și pe acest teren sint perfect conștient de dilematismul meu (chiar dacă nu-l asez în mare distanță de dilematismul Alinei Mungiu).

Chiar și apoi la Sade într-un articol de apă-zisă politologică nu mi s-a părut aliceva dect o probă de juvenilitate, amintindu-mi de acea perioadă a scrisului și a vieții în care încă ne împodobim cu citate pretioase (și pretențioase) și cuvinte în primul rând luate din comun (nu neapărat aducute sensului).

Ceea ce am simțit, însă, și m-a determinat să scriu aceste rânduri este neașteptata distanță dintre noi în felul cum privim istoria apropiată, democrația occidentală, spiritul pe care Statele Unite l-au dat în ultimul deceniu forțelor democratice din Est. Identificarea noastră cu soarta țării balte și cu a celorlalte republici sovietice, inclusiv Basarabia.

ranta caracterul ei de „detachment de avangardă”? Izolarea de restul națiunii face să se constate ilegitimitatea sfidătoare a situației. Ca ea să fie și definitivă, ar mai trebui doar pasivitatea partidelor de opoziție, a Alianței Civice și a armatei.

ACENTE

Bedros Horasangian

• Nu trageți în pianist!

Citim la gazeta o propunere jucăș-amică, Altul cum s-o luăm? RL Radu Ceonța care acum se prezintă națiunii ca senator dar pînă mai ieri era artist plastic și, în plus, prieten cu scriitorii, se sperie că România, țara noastră — dacă ni se permite și nouă — o să devină un Turn Babel. De ce? Deoarece Monitorul Oficial se tipărește începînd din ianuarie 1991 și în limba maghiară. Și în plus, chichirez gilceavă, abonamentul pentru versiunea românească este cu 328 de lei mai scump decît cel în „alte limbi”. Și dl. senator, generos, propune ca Monitorul Oficial să apară în TOATE limbile minorităților iar varianta în limba armeană să se distribuie gratis. Nici mai mult, nici mai puțin. Să ne închipuim ce satisfacții vor avea cel deducții la vo-luptăți lexicale! Să citești legea fondului funciar pe nemțește sau noile reglementări vamale pe turcește. Dumnezeu! O idee care, să recunoaștem, trebuie susținută. Dar de ce varianta armeană să se dea gratis, asta nu pricepem. Să fie o glumă? O subită bună dispoziție? O înțelegere și o toleranță prietenească vizavi de „inimosti armeni” — cum li numește un gazetariu venic în alertă, apăsînd continuu pe streașnele vigilenței și obli-gîndu-ne să trăim clișă de clișă cu masele de gaze în mîni? Păi dacă e să spărăm patria să simț și noi, nu oferim rezorvisti pleacă în linia întâi alături de soldați? Sau ce să fie la mijloc? De-a-supra. Alături. Cel mai probabil, cum e prin al nostru plat, dedesubt. Să mergem mai departe dacă tot veni vorba de oameni. Cîm în arestul filipic acuze grave și, din păcate, nu mai puțin jignitoare. Nu ne vine să credem. Ba da, nimic nu e mai rămas de neînchipuit. Ani în sir am trăit cu sentimentul că trăim aici, buni sau răi, mai cinștii sau mai smecheri, avuți sau nevoiași, oricum prieteni celălalt. Cum armenii sint prezenti pe meleagurile românești de sute de ani, e rușinos să le spun, azi și acum, „Ce căutați, mă, voi pe aici?”. Au rămas aici de puțini încît aproape nici nu mai contează. Dar nu statistica ne amoroșă, ci „prințipile”. E dreptul oricărui cetățean de a-și păstra identitatea. Nu este nici o rușine, de ce ar fi? S-ar întoarce părinții și străpărinții noștri în moaiminte dacă am nega ceea ce nu am avut de ales. Așa ne-a fost dat. Să fim români, un-guri, sași, sirbi, turci, bulgari, armeni și ce-om mai fi. Unii s-au născut și au trăit în vetrele lor. Alții, mai de voie, mai de nevoie au ajuns să se nască și să mouroa pe alte meleaguri. Nu-i cu supă-rare, de ce-ar fi? Fiecărui cu l-a fost scris. Iar nu găsim nimic rușinos la mijloc. Sau n-ar trebui să fie. Ani în sir am fost armeni și nu armeni oarecare, ci din România, am trăit cum am putut și am făcut cit ne-a fost în puteri și aflăm acum, la luteală, că am devenit niște alogenți. Un fel de venetici, lifte, lepă-dături. Adică ceva de rușine, nu se prea țtie ce e și cu aștia, oricum nu sint de-ai noștri, trebuie să-și vadă de treburile lor — care? — și să nu se amestece în treburile noastre — care? Alifoi o să fie rău. Adică, se spune verde-n față, ori vă cărați în Armenia Sovietică ori s-a zis cu voi! Dar de ce în Armenia Sovietică, de ce taman în sia dacă tot mai e și o alta mult mai mare — 90% din heimat-ul stră-moșesc — nu ni se precizează. Lîmpede e faptul că vom avea de-a face cu „reac-tia populară” pe care, cîc, nici Parla-mentul Evropeneș nu o va stăvilii. Se zice pe ton înalt și amenințator. Poate ne-am obișnuit deja — rău am făcut dar de unde atita energie și entuziasm pen-tru îndurare în astfel de vremuri? — și cu astfel de poticneli foribunde dacă nu s-ar fi deschis încă o paranteză urîtă. Escaladarea minciunilor merge mină în mină cu cea a calomniilor. Și asta pe fondul în care „elvetienii” de care po-moneam cu alt priel găseșc explicații la maltratarea doctorului Banu Rădulescu în formulări gen: „Poate nu și-a plătit consumația și l-au bătut cholerei!”. Bravo! Dl. Fănuș Neagu are umor de cînd Uniunea Scriitorilor a devenit, taman a-cuma, „organizație stalinist-dănovistă”. Bun e vinul ghiurghiulii al mizeriei su-fletești, păi nu? Să revenim la calom-nii și minciuni. Se repropoază armenilor că nu și-au dat obol de sînge pe cimpu-rie de luptă sub drapel românesc. Gest care, în sine, ar atesta el singur loial-tatea și devotamentul față de o țară. O

scuță vizită în Biserica Armeană din București sau la Cimitirul din Șoseaua Pantelimon ar simplifica lucrurile. O placă de marmură și un monument în-țreg sint închinare cetățenilor români care au căzut pe frontul de luptă nu în Războiul de reîntregire al Armeniei, ci al României! Sunt soldați și ofițeri români. Așa cum tatăl meu și cei de-o generație cu dînsul au luptat pe frontu-riile din Rusia și Cehoslovacia ca ofițeri și soldați români. Chiar dacă erau, au rămas și au murit ARMENI. E stupid, absurd și jenant să dai explicații logice, să aduci argumente justificabile, să expui date certe și statistici verificabile. Cine să le mai ia în considerare dacă min-ciuna și murdăria sint rîdicate la rang de politică națională? Sint destui care și-au făcut din „patriotism” o afacere rentabilă și foarte lucrativă. Avantajele sunt strict personale iar viața e scurtă, de ce să ne incurcăm în probleme de constituții sau înrămînări sufleteste. În-treaba gîngășă și directă: a cui e Româ-nia? A etnicilor români sau a tuturor cetățenilor români? Răspuns: ce scrie în Constituție și în celelalte legi. Dacă e după legi și Constituție e lîmpede, dar cine eliește articolele săltărețe și exaltate de gazeta și cine Constituția? Dacă în nu-mele României vorbesc, scriu, trăiesc și o reprezintă DOAR etnicii români e rău d-a răuica. Că de-a binelica n-are cum fi. Cine e necîștit sau ucigaș, hoț sau spe-culant mai întii e necîștit, ucigaș, hoț sau speculant și apoi e armean, maghiar, țure, ucrainean ca să nu spunem român. Așa ar fi drept și nu poate fi altfel. Dacă ne lăsăm furajii de izbucnirile tempera-mentale, dacă dăm curs pornirilor in-stinctive nu rezolvăm nimic și nici o cale de înțelegere nu poate fi. S-au făcut de-a lungul istoriei multe nelegiuri și ticăloșii. Destule au rămas nepedepsite, sub alte forme s-au perpetuat multe strîmbătăți. Ca să le depășim ar trebui temperanță, competență, autoritate morală, tact di-plomatieșc, soluții practice, nu de puține ori resurse financiare.

Exacerbaroa unui naționalism deturnat dintr-o democrație „originală” poate conduce de la comunism direct la fasci-ism. Fenomenul este un pericol real nu doar la noi. Pauperizarea unor întregi pături sociale, reașu gestiune economică, șomajul, delinvența și aculturatia, mize-ria și corupția organizate, în lungul și laial, suzul și joșul societății răscolesc unor substraturi religioșe, etnice sau ideologice. Cine e de vină? Bineînțeles că cetățaii, sălălii. Ai „noștri” sunt buni, harnici, gospodari, iubitori de tradiție și Dumnezeu. Și de aici pînă la a găsi țapi ispășitori în venetici și alogenți nu e decît un pas. Să mai amintim de atitea ma-sacre consumate în meandrele istoriei? De multe ori cei mulți, acele los s-au înțeles bine între ei tratînd și depășind diferențele cu toleranță și înțelegere. Pînă și-au virit coada școlu sau patrioții de profesie — cum există și azi în TOATE părțile, majoritari sau minori-tari — care au stăcut un echilibru, să-i spunem, natural. Ce se poate face, cum poi fi luști de coarne-taurii dumniei și ai? Trebuie depășite — cum? — pe ce căi? — complexe de superioritate și in-ferioritate care, de atitea ori, sint gene-zate de un derechilibru social. Fără re-șovășirea gravelor distorții socio-eco-nomice-financiare, nu pot fi eliminate tendinșele de animozități etnice sau religioșe. E simplu să ne îngroșăm vocea, să ridicăm tonul și să paltășim cu de-getul arăstilor. Mai complicat e de găsit soluții practice, concrete, eficiente. Ne-gociate și prin consens asumate de păr-țile în litigia și nu obținute prin subter-fugi, presiuni interne sau externe, chiar și abilități juridico-parlamentare. Toate improvizatiile se dovedesc efiomere și mai mult strică. Deci ce suntem? Armeni am fost, armeni noi suntem — mai mult poi frișci decît poi de lei. Nici pașaportarii nu am rămas — falmoșele pașapoarte Nansen ale apatrizioilor! — nici azilanți de ultimă oră. Oare ce seomem noi mînte-nas din buzunare și cu minșetele tremu-rînde cînd suntem interpeleti strada!, în mult e dulce și frumosoă limbă, cu ve-chiul slagăr: „Actele Dumneavoaștră! Simplu: Buletinul de Identitate. Are orice om din lume așa ceva? Nici, răs-pundem noi ca răposatul Andrei Gro-miko care asta a făcut preț de treizeci de ani. Doar și numai cetățenii români. Păi, cum. Și atunci cetățeni români fiind nu e în-dreptul nostru la opinie, la da sau nu, la hir sau mir, la mde sau hm? Bune sau rele, ele, opiniile, ar fi altă soceșală. Orice cetățean român de orice etnie este îndreptătit de legile țării și de Constituțiune de a avea opinii. E de datoriu lui, la urma urmelor să se ames-tece în „trebușoarele țării”. De aceea considerăm că rău glășuia într-un inter-viu deputatul cel armenesc din Parla-mentul României — atenție, României! — că armenășii „mneșul n-au ce să se im-plice în alogerea formei de guvernămînt din România; Asta e treaba românilor, doar etnicii români, considera Domnia Sa, pot să-și decidă soarta și viitorul țării... NOASTRE vin și sublinies în con-tra, eu, mai sus semnătu. Cum să nu râm-il cu gura precum Dunărea la vărsare — inclusiv bratul Chilla — la asemeneș neamșesc în treburile interne. Adică dacă Bedros Bedrosian sare la triplu salt peste 17 metri e campion al României sau al minorității armenice care se mîn-drește cu o asemeneș mîndrețe de bîr-bat? Ce ne-am face dacă am introduce o asemeneș perspectivă în știință, artă, cultură, economie, literatură? Ar fi o ne-norocire. I-am scoate din istoria litera-turii române pe Ibrăileanu și Caragiale, pe Sebastian sau Radu Cosasu? Să nu înmulțim exemplele. M-a făcut mama ar-

mean și tata cetățean român: nici mă-car n-am fost întrebat ce și cum. Poate voiam să flu țure sau un-gur, de ce nu, oameni de treabă și ticăloși se găseșc pretutîndeni. Pînă una alta mă consider scriitor și mă pun sub protecția d-lui Ișdu Ceonța care, se vede cu ochiul li-ber, li lubeste pe armeni. Că sunt în-imosi și nu vor să vindă Ardoalul. Să ne crătască!

P.S. Aflăm cu stupeoare, indignare și tînie că distinsul cîrturar Petru Crețiu e fost bătut în chiar capitala țării. Și nu pentru a fi jefuit ci datorită atitudinii sale intelectuale. Druptului său la OPT-IE. Este o rușine și o barbarie fără ecua-mân. Cine va plăti nu loviturile admî-nistrate ci pentru jignirea adușă unui om care și-a sacrificat peste un deceniu din viața sa să-l editeze pe Eminescu așa cum se cuvine. „Elvetienii” noștri vor cări ca arși: Cine l-a pus să vorbescă în Balcanul Universității? Urit mai trîm, domnilor!

ACENTE

Cezar Tabarcea

• Nimic despre Rege...

Mărturisesc că, dacă aș fi pus mîine în fata alternativei „rege sau republică”, aș sta foarte mult pe gînduri. Nu știu care ar fi pînă la urmă decizia mea, desigur o decizie liberă, argumentată, ne-influențată de vreo propagandă.

În ultima vreme, discuțiile pe această temă s-au amplificat și, probabil, se vor amplifica și mai și, o dată cu d'scrutiele asupra Constituției țării. În recente condiții, dacă nu vom pleca de la adevărul istoric, dacă vom continua să ne botem joc de o tradiție atestată documentar, indiferent care va fi decizia noastră a-supra formei de stat, ea va fi falsă. Puzderia de juristi, universitari și istorici din Parlament și Senat tolerează, ba chiar încurajează și propază un neadevăr inadmisibil, călcînd pur și simplu în picioare d'omnitatea românilor, caracteristicile de care am făcut atîta caz: conti-nuitate, unitate, conștiință națională. Puține și de-a surda sint voiele care au protestat împotriva acestei atmosfere.

Nu mă interesează aici dacă vom fi regat sau republică, dar trebuie să re-punem adevărul istoric la baza oricărui discutii și controversă: personalitatea țării române s-a format prin rezal-tate (înțelegînd, desigur, prin acest termen și vovodătele sau principătele).

Bunăoară, admînd pentru Tara Românească alctarea lui Litovoi și Se-noslav, la 1247, pînă la 1859, deci timp de 612 ani, nu există decît vreo 27 de ani în care tronul a fost neocupat (dar nu prin negarea regalității): cele patru administrații rusești (1769—1774; 1806—1812; 1828—1834 și 1853—1854), adminis-tratiile austriece (ocupatia dintre 1789—1791 și perioada 1854—1856), cele cîteva luni de administrație turcească din 1821—1822 și 1854, cămăcămiile din 1802, 1848 și 1856—1859, administrația lui Tudor Vla-dimirescu din 1821 și Guvernul provizo-riu din 1848.

La fel, dacă luăm pentru Moldova a-nul 1352, descălecatul lui Dragoș, vom constata, timp de 507 ani, pînă la 1859, vreo 38 de ani de intrerupere a continui-tății la tron, nu și a instituției; călmă-cămi (Ioan Buhus, 1703 și 1709—1710; Ioan Mavrocordat 1711; 1806—1812; Tor-dache Ruset și apoi Veniamin Costache; 1821—1822; Veniamin Costache, Stefan Vogoride; 1856—1859), administrații mi-litare rusești (1739; 1769—1774; 1788—1791; 1806—1812; 1825—1834; 1853—1854), austriece (1767—1791), turcoști (1821—1822).

Cît privește Transilvania, fie ea vovodătu, principat sau guvernată sub îm-periu, s-a aflat totdeauna sub regimul regalității, încît Horea era numit, cum bine se știe, „crașorul”.

A fost privit Alexandru Ioan Cuza altfel decît un rege? Chiar dacă titula-tura oficială era cea de „principe”? A fost Ferdinand I altceva decît inițiu rege al României Mari?

Cînd un profesor de literatură vor-bește despre „tradiția antimonarhică” a intelectualilor români între care se nu-mără și Hadeu, uitînd complet de pri-ma pagină a celebrului „Etimologicum Magnum Romaniae”, cuprînzînd dedica-ția către Rege, nu poți decît să te gîn-dești că, probabil, Majestatea Sa Carol I era mai puțin ițit de „o anumită parte a presei”...

Nu știu dacă, pus mîine în fata alter-nației „rege sau republică”, aș opta pentru rege, dar știu că nu voi mai în-gădui ca fiul meu să fie crescut în min-ciună, în oribila minciună propagată de manualele comuniste de istorie!

ACENTE

Andrei Pippidi

• Legalitate și legitimitate

Între una și alta, diferența e impor-tantă. De pildă, peaca de la Buftea, în-cheiată de guvernul Marghiloman, gu-vernul legal al țării în 1918, cu coaliția germano-austro-ungară-turco-bulgară, a însemnat acceptarea unei mutilări teri-toriale (pierderea Dobrogei și a 5.600 km² din bariera Carpaților), fără ca actul să fie și legitim. Legal a fost regimul Ceaușescu pînă la sfîrșit, dar legitim n-a fost nici o clipă: în 1968, faimosul discurs de la 22 august l-a făcut și popular, pentru o vreme. Prin urmare, nu consensul asig-ură legitimitatea. Ea depinde de notiu-nile cele mai sfînte pentru om: dreptate și libertate.

Abdicarea de la 30 decembrie 1917 este și ea un act legal. Numai cunoscînd îm-prejurările în care a fost smulșă sem-nătura „Mihal R.”, înțelegem că, fără consultarea poporului român a cărui soartă s-a decis atunci, nedreptatea era flagrantă. Cel care a iscălit fiind un pri-zonier, captivitatea în care a intrat o țară întregă, cu trupul, sufletul și mincia, anulată orice s-a închipuit ulterior sub aparenta legalității.

În istoria noastră din acest secol, le-gale și legitime au fost hotărîrile din 1918, prin care s-a constituit statul uni-tar român, precum și aceea din 1944, care punes capăt unei uzurpări, rupînd totoda-tă legătura criminală dintre România și Germania hitleristă.

Situația în care trăim astăzi are un as-pect legal incontestabil. Legitimitatea ar obliga la repararea nedreptății istorice. Cu jumătăți de măsură nu se îndreaptă nimic ci, dimpotrivă, se adaugă doar ne-mulțumirilor vechi altele noi. Inverșuna-rea cu care se apără, folosînd imense resurse cu rea-credință și bani murdari, class conducătoare dovedește că rețoaș interesele personale a rămas intactă, cu atît mai rezistentă cu cît e. În mare parte, secretă. Lupta de class învoacă legalita-te, naționalismul, securitatea statului, „spiritul revoluției din Decembrie” și chiar religia. Realitatea pe care o ascund aceste pretexte este menținerea unei condiții dominante și privilegiate pentru o birocrație politică pe cale de a se con-solida și ca forță economică.

În filmul extraordinar pe care l-am vă-zut cu toții zilele trecute, tovarășul Ver-deț vorbea cu domnul Iliescu. Argumen-tele veneau fireșc din cultura politică a aceluiuși mediu. Superștia determină-mul, așa de puternică la origine a avut o cit de superficială educație marxistă, a creat mitul „experienței”. Ideea că nu-mai cine a mai condus știe să conducă e dezmințită sau confirmată de cariera d-lui Petre Roman, după cum cineva a-preciază ca un succes sau ca un eșec in-tervenția tinărului inginer în treburile publice. Disprețul profesionistului față de amator a apărut clar în episodul „guver-nului din camera 119”. Verdeț spunea că, „dacă vom face un guvern de intelec-tuali, de poeți și de scriitori, o să avem poezie în țară”. Considerînd de la sine înțelesă superioritatea activiștilor asu-pri intelectualilor dumneșului li trimitea pe aceștia la viața contemplativă. Cu pu-ține excepții, ei l-au ascultat și s-au re-treș. Din păcate, ei sint singurii sensibili la legitimitate. Celorlalți, realiştilor, le e de ajuns ce se înfățișează ca legal. Fa-brica de legi lucrează fără odihnă, cu cite 5.000 de lei pentru o ridicare de mină.

Deși simpatia pentru Front coincide în-tr-o largă măsură cu apartenența la fos-tul Partid unic, noua organizație nu mai poate fi instrumentul puterii personale a președintelui. Mai degrabă e de temut ca nu cumva președintele să fie instrumen-tul acestei categorii socio-politice. Așa este Parlamentul, în forma sa actuală. Mai e nevoie și de guvern, pentru a ga-

FRANÇOIS FEJTŐ

EXISTĂ SĂRBĂTORI ORIBILE

Convorbirea de față, publicată în decembrie 1985 de „Il Giornale” din Milano, a avut loc, deci, când Eugen Ionescu avea 75 de ani. Dacă știm cine este Eugen Ionescu, puțin dintre noi au auzit de Fejtő, ceea ce impune o citire de succintă prezentare. Născut tot în 1909 ca și Ionescu, dar în Ungaria, rezident în Franța din 1939, vreme de 30 de ani comentator al evenimentelor lumii comuniste la agenția France Presse, actualmente profesor la Institutul

de studii politice de la Paris, François Fejtő este autorul primei și singurei istorii a democrațiilor populare, al cărui prim volum a apărut încă în 1952 (II), cel de-al treilea urmînd să apară anul viitor. Dintre celelalte lucrări amintim doar: Budapesta, 1956 (1966), Moștenirea lui Lenin. Introducere la istoria comunismului mondial (1977) sau China - URSS, de la alianță la conflict, (1978).

● Convorbire cu EUGEN IONESCU ●

F. F.: Îl consider pe Eugen Ionescu nu numai un mare scriitor, un inovator al stilului, ci și un mare gânditor. Și Căline a știut să revoluționeze stilul. Dar era lipsit de caracter. Ionescu este însă și un mare om de onoare.

Cînd, cum, și în ce condiții ați descoperit că sînteți un mare scriitor și un mare om?

E. I.: Ei, mare om... Chiar dar-aș fi, aș fi foarte mic în comparație cu Dumnezeu. Precum cîinele meu în raport cu mine, așa sînt eu față de Dumnezeu. Teorai am cînt un cînt pe care îl întonec cîlugăriei de la Muntele Athos în biserică. „Eu îi-as dăruî un alt trup dacă tu ai fi deam de el.” Și eu as avea mare nevoie de un alt trup. Căci m-am săturat de dinți falși, de urechi etc. etc.

F. F.: Nu vă place să îmbătrîniți. Vă revoltăți împotriva bătrîneții?

E. I.: Nu încă. Cînd voi fi cu adevărat bătrîn, nu o să mă mai revolt împotriva bătrîneții, căci nu voi mai ști ce înseamnă. Dar mă tul gădesc la ceea ce-a spus Dumnezeu: „Voi avea un alt trup dacă îl merit”. Mă întreb pînă ce să merita eu un altul, un trup nou? Și pînă ce nu l-as merita, dacă as continua să fiu cum sînt, mergînd pe același drum. Pe drumul îmbătrînirii, cel pe care l-am ales.

Înainte crezusem că am o vocație religioasă. Dar e foarte greu să ajungi un Sfînt. Căci asta demide și tu Dumnezeu, nu numai de noi. Și, pe urmă, ca să devii sfînt, nu trebuie să ai nici orgoliu, nici vanitate, și să sînt burduș cu orgoliu și vanitate. Nu-mi mai rămînea esodar decît să devin un om celebru. Și căci era celebritatea ce mi se oferea? Celebritatea înceară, pentru că eram incapabil nu numai să co-duc o armată, cum v-am spus adîncăuri, ci și să fac în mod corect o muncă de tehnician, de inginer, de avocat. Nu sîntm însă nici să scriu. Nu eram cel mai bun elev din clasă la compunere. Mai tîrziu am înțeles că nu trebuie să ai stil din naștere ca să devii un mare scriitor. Tot așa, am înțeles de curînd că se putea deveni un mare pictor chiar dacă nu sînti să desenezi. Și acum sînt pictor. Am început să pictez la vîrsta de 70 de ani, iar acum am citiva ani în plus. E puțin cam tîrziu. Dar am pornit cu dreptul, căci am avut deja douăzeci de expoziții, în Germania, în Suedia, la Paris...

F. F.: Există și mari scriitori bătrîni...

E. I.: Da. Dar as fi preferat să fac de la bun început pictură.

F. F.: Asta-mi aminteste de ceea ce ați spus odată: că dumnezeoasă de fapt nu lubiți teatrul. Era o butadă?

E. I.: Nu îl iubeam în ziua aceea. Și cred că, în fond, dacă nu iubesc teatrul, asta-l din cauză că m-am vorbit în teatru după două sau trei cariere ratate: cariera monahală, deci spiritual-mistică, cariera militară...

F. F.: Cred că pentru a fi un bun autor de teatru trebuie să ai o natură complexă, contradicțioasă, dramatică. Pentru că teatrul, cel adevărat, marele spectacol al lumii, nu este altceva decît contradicție, înfruntare, conflict. Uniunea, calmul, armonia nu sînt dramăle.

E. I.: Nu știu. Dar într-adevăr m-am întrebat da-ă, fără contradicțiile mele, as fi putut să fiu autor de teatru. Fiecare persoană reprezintă o contradicție a altui personaj. O afidare, o enigmă, o provocare. Asta este teatrul. Teatrul este antagonism, o arhitectură de antagonisme în acțiune. Dar nu sînt sigur că e așa, nu sînt sigur de nimic, căci există contradicție chiar și la filozofi. Există hegeloni de stînga și hegeloni de dreapta...

F. F.: Nu-i același lucru. Filozofia lui Hegel nu lupta contra ei însăși. Tezele și antitezele convergeau la el către sinteză, și ceea ce domîna era principiul Ordinii. Și fîl. Neputîndu-se a fost născocita de discipolii și epigoni săi, căci el l-au interpretat diferit textele.

E. I.: Dacă n-ar fi existat contradicția în chîce scriiturii lui Hegel, n-ar fi existat nici la discipolii săi. Puțini filozofi, de altfel, au interpretat istoria în timp ce Freud auz „Totul e bine, doamnă marchiză”. Voltaire l-a ridiculizat pe Leibniz. Nu se poate să nu constatăm contradicții, dar mai subtile, nu numai la Marx, dar și la Hegel, și poate chiar la Platon.

F. F.: Și în Biblie?

E. I.: Și în Biblie, și încă cum! Recitiți Cartea lui Iov!

F. F.: În ce măsură succesul operei dumnezeoasă este legal de atmosfera generală de după război, care mi l-a dat pe Sartre, pe Camus, pe Beckett? V-ați simțit ea aparținînd vreunei școli, acelei școli a „revoluțiilor” apărute după război?

E. I.: Nu cred că le datorez mare lucru. Cred că în alte condiții, în altă epocă, as fi făcut același lucru. As fi avut aceleași contradicții, aceleași conflicte, aceleași angoaase, aceleași disperare. Toate acestea vin mai de demult. Mi-aduc aminte de anumite lucruri din România, în treizeci și trei, cînd eram încă de stînga. Brutăritatea cu care era reprimată revoluția soldaților, gloanțele cu care era reprimată revoluția muncitorilor. Și, la un an după revoluția din '33, eu făceam parte din plutonul în sarcină să păzească ordinea. Și mă întreb, ce-as fi făcut dacă mi s-ar fi dat ordin să trag? Eram tare necăjit. Și mai erau multe alte motive de disperare. Aveam sentimentul că voi muri. Aveam conștiința foarte acută și foarte timpurie că voi muri. Aveam credința că în curînd voi deveni bătrîn, că trupul meu va îmbătrîni, și că acestia este o împertință din partea zeilor la adresa omului. Și, pe urmă, mai stiam și multe alte lucruri. Printre ele se afla disperarea, care nu de-

pindea numai de condițiile sociale, bune sau rele — toate societățile sînt rele, iar experiența mea din '33 nu este importantă în sine, căci orice condiție umană este în sine. Ea este coruptă de la bun început. Și as considera că Dumnezeu are față de noi, care am păcătuit împotriva lui, o ranchiună de care ar fi de dorit să se elibereze.

F. F.: Gînd care, altădată, ar fi fost condamnat ca eretic. În fond dumnezeoasă sînteți un om religios...

E. I.: Eu sînt un om religios.

F. F.: Aveți credință. Dar explicați-mi, cum să împaci credința cu disperarea, cum să conciliezi credința, care presupune totuși un Dumnezeu bun și atotputernic, cu soarta umanității, care este, veți admite acest lucru, mai curînd erodă.

E. I.: Aș vrea să vă spun mai întîi că în România, și în alte țări, înainte războiului, înainte revoluțiilor și înainte masacrelor, existau literaturii ale disperării. Suprarealismul, dadaismul exprimau disperarea. Și existau scriitorii precum Urmuz, autori dramaturgici precum Caragiale, care detestau condiția umană. Nu condiția socială este primordială în dezastrul meu, în disperarea mea; ceea ce mă enervează, ceea ce mă revoltă este condiția existențială. Ar trebui să putem trăi fără să îmbătrînim, așa ar fi firesc, ar trebui să ne putem hrăni cu mireasmă, cu aer, și nu cu substanțe grele de care sîm obligat să scapi atunci cînd nu putem intr-un mod oribil. Și asta, știu, se explică prin cădere. Înaintea căderii nu era așa. Dar ce este căderea? Nici un teolog, nici un filozof n-a putut s-o explice. Au fost războaie și scheme îngrozitoare, a fost poporul, se vorbește despre aceste lucruri în toate tradițiile, în toate țările. Deci, insuportabilă este condiția umană, iar nu condiția socială, care derivă din condiția umană, existențială... și nici condiția metafizică. Și de ce să nu pot eu să afl eu este infinitul mic, infinitul mare? Dacă există? Dacă nu există? Și de ce nu avem darul ubicuității? În fine, există o revoltă permanentă de la prima mea carte, care se numea „Nu” pînă la ultimele mele cărți. Cred totuși că pe undeva trebuie să se de o enormă bălăle cosmică. Sper, dar nu sînt sigur, că Dumnezeu va fi acela care o va cîștiga, Bunul Dumnezeu. E bun, de ce? Ce e bunătatea? Dar, mai întîi, este el în stare să dîmine întreaga sa creație? Și, în primul rînd, există el? Sper că există, pentru că altfel nu mi-as explica lumea. Și-apoi, eu aștept totul de la bunătatea lumii. Dar, firește, cred în ea, și, în același timp, nu cred în ea... Sînt ca acel personaj care spune, cînd se scula dimineața și își făcea rugămintea: „Dumnezeule, fă-mă să cred în tine!”

F. F.: Sînteți un indignat. Sînteți un idealist revoltat.

E. I.: Da, sînt un indignat, sînt un revoltat. Cine nu e? Fiecare este. Cînd crezi că faci războiul din motive economice, în realitate îl faci din cu totul alte motive, mult mai profunde, care sînt legate de nebunul mult mai adînci, și de rațiuni mult mai profunde de a te indigna decît cele despre care v-am vorbit pînă acum. Iar teatrul meu este un teatru al umorului, sper. Am învățat de la Marcel Duhamel

că „umorul este politetea disperării”. Eu sînt deci politicos, pentru că sînt umorist. Sînt politicos și, în Ion să fiu asasin, politician, conducător revoluționar, fac umor.

F. F.: Ce fel de umor? Shakespearian? Gogolian? Fiecare artist, fiecare om de literă are la începutul carierei sale un model. Are maestri. Una eel puțin. Cînd ați început să scrieți ați avut un maestru, Strindberg de exemplu? Se spune că Strindberg v-ar fi influențat...

E. I.: Nu l-am citit pe Strindberg decît foarte tîrziu. L-am citit cître vîrsta de 45 de ani, cînd mi s-au spus că piesele mele seamănă cu ale lui. Și, într-adevăr, am văzut că seamănă. N-am avut precursori. Sau poate că am avut precursori tîrziu, la spartul tîrziu, cum s-ar spune... Ceea ce e paradoxal. Prea tîrziu, au fost mai întîi Dostoievski și apoi Kafka.

F. F.: Cînd l-ați descoperit pe Kafka?

E. I.: L-am descoperit cînd aveam 20 de ani. Am citit Metafizica și m-am recunoscut în această gingașie care nu se simțea la locul ei în ordinea burgheză, care nu se simțea la locul ei în casa tatălui, care nu îl iubea tatăl. Nici eu nu mă iubeam tatăl, îmi detestam mediul și mă simțeam în același timp vinovat din cauza asta. Cu această gingașie a lui Kafka. Nu aveam bunătatea lui Dostoievski, a Prințului Afanin, care spunea: „Iubeți-vă, iubiți-vă unii pe ceilalți”, iar nu: „Feriviți-vă unii de ceilalți, uciți-vă unii pe ceilalți”. Poate că blasfemie. Cînd spun că nu mă iubeam tatăl, nu e tocmai așa, îl iubeam, dar l-as fi vrut altfel. Este ca și cum mi s-ar spune că nu îl iubesc pe Dumnezeu. Eu zic că îl iubesc, dar că l-as fi vrut altfel. Și dacă el nu e „altfel”, atunci să mă facă pe mine altfel. Să-mi dea un statut convenabil, mie și cântecilor, pentru că totul să se poată aranja. „Dacă v-ați iubi” — spune prințul Afanin, „dacă v-ați iubi, totul s-ar putea aranja...”

F. F.: Vă simțiți asemănător și solidar cu scriitorii contemporani care au apărut aproximativ în același timp cu dumnezeoasă? Beckett, Adamov și alții? Sînteți din aceeași generație. Ați fost definiți, în orice caz, împreună, ca reprezentanți ai teatrului absurdului.

E. I.: Da. Numai că atitudinea mea e diferită de cea a lui Beckett. Beckett se abate de la creație. Eu nu. Deși demolez, deși distrug limbajul, desigur, eu merg, cred că merg, mai departe. Pentru că, în ciuda a orice, eu zăresc în depărtare porțile iubirii.

F. F.: Vreți să spuneți că nu există în dumnezeoasă dispreț pentru om, nu-i așa? Nu disprețuți omul. Dar de fapt nici nu-i prea vorbiți de bine pe oameni; cei care apar în opera dumnezeoasă sînt cei mai adesea proști, dezgustați, niște „vinoși”.

E. I.: Dar ar fi putut să nu fie așa. Și din vîna cui sînt așa?

F. F.: Da. În prima piesă cu care ați avut mare succes, în Cîntăreala cheală, unul dintre personaje pune o întrebare care este aproape metafizică: „Cînd sună la usă, e sigur că sună cineva, sau e puțină să sune, dar să nu fie nimine?”. Ați găsi deja un răspuns la această întrebare?

E. I.: Nu, nu. Cred că nu pot să adaug nimic. Poate că întrebarea exprimă așa-numitul absurd al teatrului meu. Știu, aș vrea să vă spun, să vă amintesc câteva lucruri despre artă. Revoluția din 1933 din România a făcut ca eu să devin de stînga. Nu mai sînt. Dar nu Hitler și dreptea afilă la putere au fost care m-au convertit. Nu m-am îndreptat spre dreapta sînt împotriva greșelilor monstruoase ale stîngii, și să nu totuși că greșalia este rea. Raymond Aron a fost întrebat: „De cine-ați vrea să fiți iubit?”. Și el a răspuns: „De intelectualii de stînga”. Eu dau același răspuns. Iar vai, intelectualii aceștia erau așa de proști că nu puteai să-i faci să admită să-și recunoască greșelile. Raymond Aron a observat că erau cuprins de un adevărat delir, aprobau toate monstruozitățile, genocidurile, teroarea leninistă și stalinistă. Îl aprobau pe Mao, la început au aprobat Afganistanul și Cuba etc., etc. N-au făcut decît prostii. Atunci, desigur că n-am putut rămîne cu el. Totuși, cînd văd unul din marea burghezii Președinte al Republicii, nu mă simt fratele lui. Dar cînd văd, cînd vorbesc cu un intelectual de stînga, simt că vorbeste, sau că ar putea vorbi, aceeași limbă ca și mine. Dar că are alte idei. E curios cum poți avea același limbaj dar alte idei, ca și cum ideile nu ar fi limba).

F. F.: Cred că neînțelegerea provine de la faptul că pornim cu toții de la idealul umanist, întreg socialismul pleca de la idealul umanist, latîl nostru — al tuturor — era Marx. Dar vai, copiii lui Marx evoluau în direcții opuse, unii către teroare și violență, ceilalți către reformism — și frații au devenit dușmani. Dar continua să existe, în ciuda ostilității dintr-un noi, conștiința laborătoare că, la origine, idealul, felul nostru era același.

E. I.: N-am fost niciodată marxist, și am devenit de anti-stînga fără să fi avut nevoie pentru asta să-l citesc pe Marx, pe care de altfel l-am citit neant, pe Sartre, atunci cînd am fost sfătuit să-l citesc. Dar eram deja împotriva „Republicii” lui Platon. Eram împotriva utopiei, împotriva lui Campanella, împotriva lui Thomas More. Și nu doar contra lui Marx și Engels.

F. F.: Și contra lui Proudhon?

E. I.: Nu mă pricep prea bine. Dar nu-mi place, pentru că era la fel de antisemit ca Marx. Se știe că Marx era antisemit.

F. F.: Da. În genul aceluia antisemitism exagerat care-i chinuie pe mulți evrei complexați.

E. I.: Exact. Ei cred că evreii ar fi trebuit să fie alifil. Ceea ce făcea ca eu să fiu pe vremea aceea de stînga e faptul că eram un spirit religios. Printre ideile specifice stîngii se regăseau miturile religioase, ca de exemplu ideea progresului continuu, care este un mit „ascensional”, spiritual, sau mitul paradisiului terestru, de fapt mitul Paradisului. Imi amintesc de un film despre Pinocchio, în care-l puteai vedea pe omulețul de lemn torturat de un explicatîtor îngrozitor, un negustor burghez. Și deodată Pinocchio revine într-o barcă, și barca îl duce la caf, în Paradis. Și pe cine vede el acolo? Întă cum se degradează miturile. Îl vede pe tăcutul Stalin, cu mustățile acelea ale lui. E bine primit, și pentru că e făcut din lemn, i se dă un trup de carne. Uite și degradarea mitului trupului sfînt. El capătă un trup sfînt, așadar nu mai e un om ca toți oamenii, ci un om desăvîșit, liber.

F. F.: Mitul noului Adam.

E. I.: Al noului Adam. „Îți voi da un trup nou” cum spun călugării de la muntele Athos. Ei bine, Marx credea în asta, asta îi vota în fond, deocă ceea ce vreau și eu. Dar pe urmă a decis, pentru că a citit cărți proaste de economie politică și filozofie, în loc să se multumească să facă rugăciuni în pustie.

F. F.: Cred că și nra contra tatălui a jucat un rol la Marx.

E. I.: Eu însă nu-mi uram cu adevărat tatăl. Mai curînd îl compătimeam, pentru că era opusul gândirii mele.

F. F.: Să vorbim despre Alicea. Știu că nu v-a plăcut niciodată Brecht. De ce nu? Erati foarte anti-Brecht într-un moment cînd Brecht era marele om de teatru al stîngii și nu numai al stîngii? Reputația lui continuă de alifil să fie infalibilă.

E. I.: E mult mai subredă. Consider că era un mare regizor, dar nu și un mare autor. Nu imi plăcea din cauză că era sclavul ideologiei. A fi sclavul ideologiei înseamnă a repeta ceea ce e știut. E o tautologie. Nu merită să-l ascuți, pot să-l citesc în Marx, sau Engels, sau în filozofi. Brecht era un șef de școală. Și pe urmă, lumea trebuie s-o explorezi, s-o inventezi, s-o imaginezi. Realismul este una dintre erorile metafizice și filozofice cele mai grave. Întrebați un fizician din ziua de azi ce este materia, ce e realitatea. Nu o să știe să vă răspundă. Eu v-aș răspunde că realul este sacrul. Dar el n-ar fi în stare să vă răspundă. Savanții s-au împotmolit la definiția realului, nu au descoperit temelia materiei. Credeți-mă pe mine, realitatea nu este realistă. Realismul este o școală. O școală literară, artistică etc. Este un documentar. În aparență adevărat, dar nu e adevărul. Spun adesea lucrul acesta, și nu vreau să mă repet, adevărul se află în visele noastre, în extraconștientul nostru, în imaginar, în visele care ies din noi însine, și care provin din profunzimile arhaice ale inconștientului nostru colectiv despre care vorbea Jung, care, din nefericire, a evoluat rău din punct de vedere politic.

F. F.: Ceea ce mă intrigă este că, deși sinteti foarte preocupat de metafizică, și deși ceea ce vă interesează, cred, cel mai mult, este problema sensului vieții, metafizica nu este prezentă în teatrul dumneavoastră deosebit într-o manieră foarte, foarte discretă, larvară, alegorică.

E. I.: Da. Dar există. Există în primul rînd în Cînfăreța cheală. Căci Cînfăreța... simbolizează dezorientarea noastră în fața lumii, care e de neînțeles, pentru că e absurdă, e stupidă, pe cînd eu caut o lume pe care s-o poți contempla și înțelege, o lume a rațiunii. Or, lumea aceasta nu e de acceptat, iar personajele din *Seauțele* vînt niște marionete pentru că au pierdut orice sprijin metafizic. Pentru ele nu există norme, și tocmai de aceea sînt derizorii. Oedip era tragic, dar modernii nu sînt decît niște paiațe ridicole. Nu au destin. Or, a avea un destin nefecierit este mai bine decît a avea o absență a destinului. Și, în plus, pe vremea lui Oedip existau legi. El zăbovescă legile și normele, le transgresează prin propria sa voință — sau nu. Le înfruntă — dar existau norme pe care să le înfrunte.

Cînd spun acum, elocodată, că lumea e totuși frumoasă, cînd vorbesc despre copilăria mea și spun că era lină și nevinovată, mă refer de fapt la lumea originară. Cam asta simțeam pe cînd eram copil. Această lume cu totul nouă, proaspătă, ca și cum în clipa aceea ar fi ieșit din palma lui Dumnezeu. Această imagine, cu timpul, s-a degradat, așa cum s-a degradat și trupul meu, așa cum se degradează și societățile. Totul se degradează. Ca în *Mlastina*, nuvelă pe care unii o cunosc, și după care am făcut un film: e vorba despre un protest împotriva acestei lumi, pe care eroul ar vrea-o cu totul alifil. Și tocmai de aceea personajul pierе în noroi, dispare sperînd să revină. „Mă voi întoarce”, spune el. Sînt ultimele lui cuvinte. „Mă voi întoarce, dar nu într-o lume ca aceasta, ci într-un alt cosmos, o altă manifestare a divinității, unde va exista, cum spune însăși religia, un alt trup.”

F. F.: Sinteti un scriitor care scrie într-o franceză perfectă. Vorbiri, gîndiri, poate că și visuri ca un francez. Și totuși ai rămas foarte român. De parcă ai avea două identități, și, de fiecare dată, imi dau seama că e sensibil și dovedit în tragedia poporului dumneavoastră, dar și a altor popoare supuse unui regim totalitar. Sinteti mult mai sensibil la suferința lor decît media francezilor, a scriitorilor francezi. Sinteti solidar cu disidenții, cu exilații, ca și cum dumneavoastră înșiși, care sinteti atât de bine înrădăcinat aici, ai fi unul dintre ei, te-ai aparține lor.

E. I.: Da, sînt solidar cu ei, solidar din cauza dezastrului românesc, a dezastrului — căci e un dezastru — sovietic. Sînt solidar cu polonezii, cu cehii, ungurii, sîrbii, bulgarii. Sînt solidar și cu vietnamezii, cubanezii, cambodgienii. Știu că societatea este rea peste tot, dar în aceste țări ea este mai rea decît oriunde. Inimaginabil de rea. Răul bîntuie acolo cu toată forța.

F. F.: V-ați făcut nu puțin dușmani prin luările dumneavoastră de poziție împotriva totalitarismului.

E. I.: Mi-am făcut nu puțin dușmani, dar există și oameni care mă spără. Kundoca de exemplu, care vorbește frumos despre mine într-un articol recent, spunînd că sînt foarte iubit în Cehoslovacia, în spațiul unguresc și chiar și în Rusia. Dar de cînd se află aici, scrie el, nu aude spunîndu-se despre mine decît călumnii. De ce? Pentru că mă împotrivesc ideilor generale, ideilor gata făcute, ideilor pseudo-revoluționare, ideilor acelor oameni care ar fi trebuit totuși să mă înțeleagă.

F. F.: A existat însă o vreme cînd comuniștii au încercat să vă recupereze.

E. I.: Da.
F. F.: Era prin anul '58, dacă-mi aduce bine amîntea.
E. I.: Da, da, așa e. Dar nu m-am lasat manipulat de ei.

F. F.: Vă amînții cum, de ce, și în ce condiții au început să vă denigreze? Cînd au început să vă calomnieze e-ai fi de dreapta, e-ai fi contrarevoluționar?

E. I.: Cînd mi-am scris primele piese, *Seauțele*, *Leetla*, ele erau considerate drept opere care distrug limbajul articulat, care dezarticulează, care fac deci un act de critică revoluționară. Atunci limbajul, implicit gîndirea, așadar lumea burgheză. Atunci, cel de stînga au spus: „E de-al nostru!”. Nu-si dăduseră însă seama că-l atacam și pe ei, care erau burghezi mai burghezi decît burghezii, niște privilegiați ai regimurilor statale. Nu prea înțelegeau și ce voiam să comunic. Așa că mi-au propus să scriu în *Lettres francaises*, iar Elsa Triolet a scris un articol foarte favorabil despre *Rinocerii*, și asta după ce citise un articol scris de criticul dramatic de la *L'Humanité*, care mă demola. Așa că se intruniseră în Comitetul acela National al Scriitorilor, condus de Aragon, pentru a discuta de ce *Rinocerii* ar putea fi considerați niște totalitariști comunisti. Nu erau ei mai curînd din Gărzile de Fier, fasciști? Au sfîrșit prin a hotărî că era vorba mai degrabă despre un atac împotriva totalitarismului burghez, și că eu eram frate de arme cu comuniștii. Și-asa s-a întimplat ca Elsa Triolet să facă un articol foarte pozitiv despre mine. Dar m-am răsculat, am spus că toate acestea erau false, că fusesem prost înțeles. Căci, după părerea mea, lumea pe care ei o fabricau de partea cealaltă era mai rea decît lumea din partea aceasta. După care au început să mă atace violent; au descoperit că nu am nici o valoare. Și chestia asta durează și-acum.

Și s-a produs atunci o răsturnare ciudată. *Le Figaro*, care imi criticase la început piesele, pentru că le credea revoluționare, s-a apucat să laude *Regele moare*, pentru că era asemănătoare unei piese clasice: a laudat *Veigas fără simbric*, și chiar piese mai puțin bune, pentru că nu mai eram „de stînga”. Din moment ce chiar eu declarasem că nu eram de stînga.

F. F.: Cred că ostilitățile comuniste împotriva

seriei. A răspuns: „Scriu pentru a-l iubi pe oamenii mei”. Ai prelua această definiție? Dumneavoastră de ce scrieți?

E. I.: În mod sigur nu numai pentru a-l neliniști pe oameni, ci pentru a ajunge mult mai departe de neliniște. Pentru a-i introduce pe oameni în angostă originară. În așa fel încît ei să se regăsească în fața lor însile și în fața unui adevăr sigur. Pentru ca să își pună problema destinului omului, a destinului fiecăruia dintre noi, și pentru ca să ajungă, pe căi ocolite, foarte ocolite, la Dumnezeu. De aceea lupt cu împotriva răului. Sînt uimit că există. Aceasta este, cred eu, începutul contemplației. Încerc să fac cit pot mai mult. Pentru că, de fapt, acum, cred că nici cel de stînga, nici cel de dreapta nu pot face mare lucru pentru om: este momentul cînd numai arta mai poate face cît de cît ceva înainte de sfîrșitul timpurilor. Dar să se grăbească, căci „vremea se apropie”, cum spun unele spirite mistice. Eu sînt de alifil gata să cred că ne aflăm deja în infern.

F. F.: Vă referiți la Swedenborg?

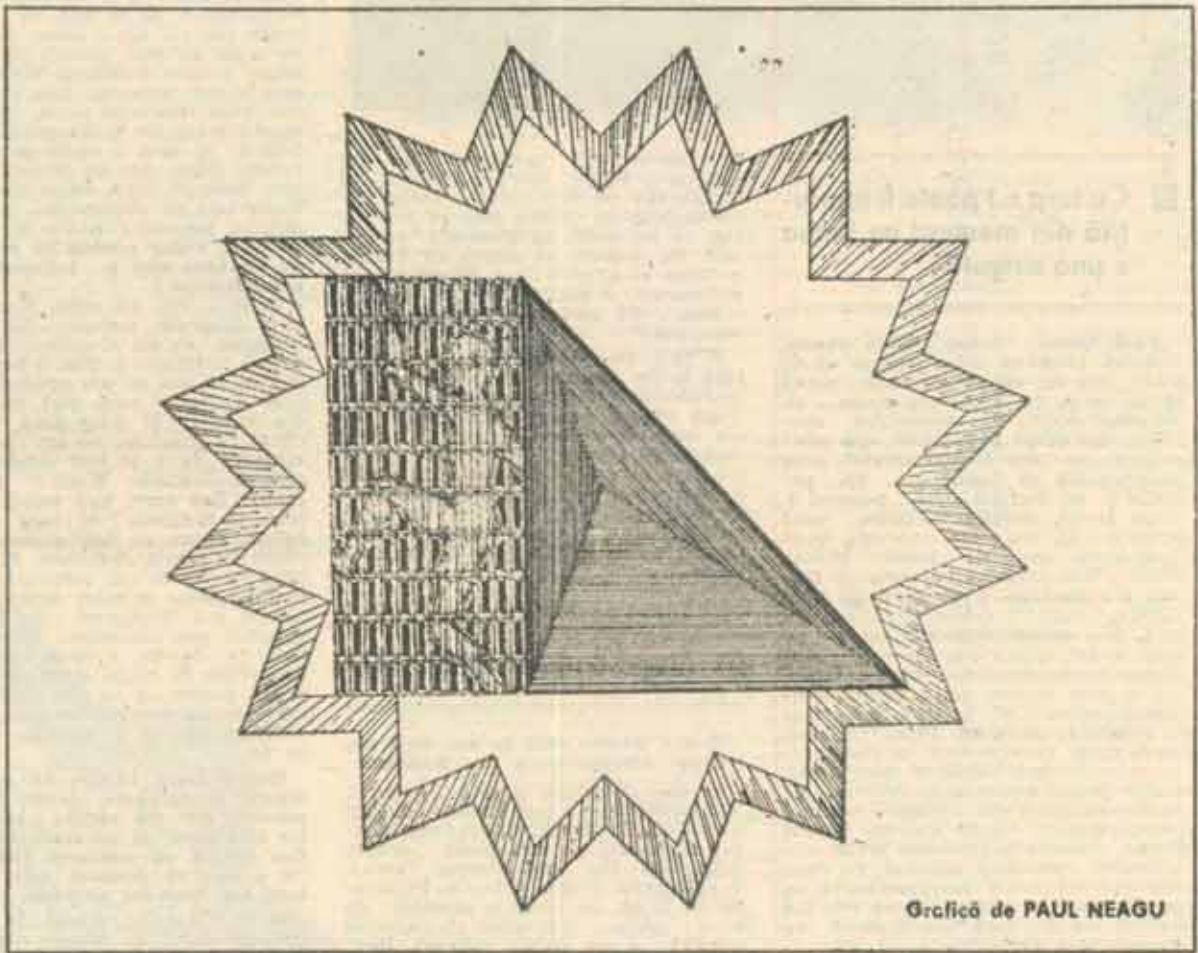
E. I.: Da, Swedenborg a spus că sîntem deja în infern. Înaintea lui, un păcînt al Bisericii spusese: „Ne aflăm în Purgatoriu”. Deci, ce înseamnă toate acestea? Spre ce ne îndreptăm?

F. F.: Dintre actorii, acțiunile, regizorii cu care ați avut de-a face în Franța, care au fost, care sînt preferații dumneavoastră?

E. I. (eschivîndu-se): Ei își făceau meseria lor, eu o făceam pe-a mea. Dar, în general, cred că nu-si dădeau seama cum ce voiam eu să spun. Acum, oarecum, au mai început să descopere cite ceva.

F. F.: Acum sinteti înțeles mai bine?

E. I.: Mai bine. Înainte, pentru ei, *Seauțele* nu erau, cum sînt pentru mine, așteptarea lui Dumnezeu, care nu apare. În *Seauțele* este așteptat împăratul, adică Dumnezeu. De alifil, așa e și numit Dumnezeu în ritualul ortodox. În Occident, Dumnezeu e Rege. În Orient, ca și în Bizanț, el este Împărat. În Polonia acest lucru n-a fost priceput. Cei doi actori care-l interpretau pe bătrîn și pe bătrînă spăreau ca niște muncitori în salopete, ca niște neferocite victime ale societății. Nu înțeleseseră nimic. Faptul că metafizica a murit este îngrozitor.

Grafică de PAUL NEAGU

dumneavoastră au început să se agraveze cînd ați început colaborarea la *Preuves*.

E. I.: La *Preuves* și la *Figaro*. Da, în momentul acela atacurile s-au înmulțit. Da, Atacau *Preuves* acuzînd revista că primea bani de la C.I.A. Ceea ce pentru ei era inadmisiibil. Dar a primi bani, foarte mulți bani, din partea Moscovei, era tot pentru ei perfect onorabil.

F. F.: Intr-adevăr, guvernul american avea în C.I.A., la vremea aceea, singurul organism care dispunea de fonduri secrete pentru a-și susține preferințele de dreapta sau, cum era cazul cu *Preuves*, pe cel din stînga liberală. Celelalte organisme ale guvernului Statelor Unite, Ministerul Afacerilor Străine sau al Apărării, etc., trebuiau să dea socoteală în mod public de fondurile lor, în Congres. Acesta este motivul care a determinat Departamentul Statului să se adreseze C.I.A.-ului pentru a subvenționa grupuri aliate liberale sau socialiste, sindicale, care nu aveau mijloace să contracareze o propagandă comunistă care cheamă sume colosale pentru mass-media, și nu avea nevoie să camufleze în vreun fel acest lucru.

E. I.: Și tocmai de aceea, în ceea ce mă privește, am fost de la bun început de partea revistei *Preuves*, care avea un director excelent în persoana lui François Bondy, și drept colaboratori pe Camus, Aron, Nabokov, Denis de Rougemont, și pe dumneavoastră înșivă.

F. F.: Ca să părăsim domeniul politic, spuneti-mi, d-le Ionescu, v-a venit vreodată ideea să vă faceți actor? Știu că ați jucat de citeva ori. V-am văzut jucînd, și mi s-a părut că sinteti un foarte bun actor. La fel trede și soția dumneavoastră, și m-am întrecut dacă nu cumva ați fi putut să fiți, la fel ca Molière, în același timp actor și scriitor.

E. I.: Aș fi putut fi, și nu mi-ar fi displicut. Și as fi putut face încă multe alte lucruri.

F. F.: Bernard Shaw a fost întrebata odată de ce

Am descoperit asta de multă vreme. Am fost pascatian înainte de a-l citi pe Pascal. Pe cînd aveam 14 sau 15 ani mă plimbam cu un prieten printr-un parc din București, și ne simțeam cuprinși cînd de apăsăm, cînd de admirație atunci cînd priveam imensitatea cerului, cu miliardele lui de stele. Cred că orice om trece printr-o perioadă pascatiană. Și nici nu e nevoie, nu e necesar să-l fi citit pe Pascal. Cu timpul, această viziune dispare în cei mai mulți dintre noi. Se crede că totul poate fi aranjat cu ajutorul politici, dar mult le pasă oamenilor de politică, așa că se apucă de negociat, afaceri...

F. F.: Există un mare poet ungar, Kosztolányi, iar unul din cele mai frumoase poeme ale lui se numește *Bejbe* în zorii. După o noapte de insonomie, poetul deschide fereastra și privește cerul, și-și dă deodată seama de imensitatea cerului, de existența tuturor acelor stele strălucitoare, de toată această luminare, și-atunci exclamă: „În cer e sărbătoare, în fiecare seară, în fiecare noapte în cer e o serbare, și eu care nici nu știu, care nu mi-am dat seama de asta!”

E. I.: E foarte frumos. Și poate chiar despre acest lucru este vorba, iar ceea ce credem că este înfricoșător poate să fie de multe ori o sărbătoare. Nu știu.

F. F.: Există sărbători oribile.

E. I.: Da, există sărbători oribile.

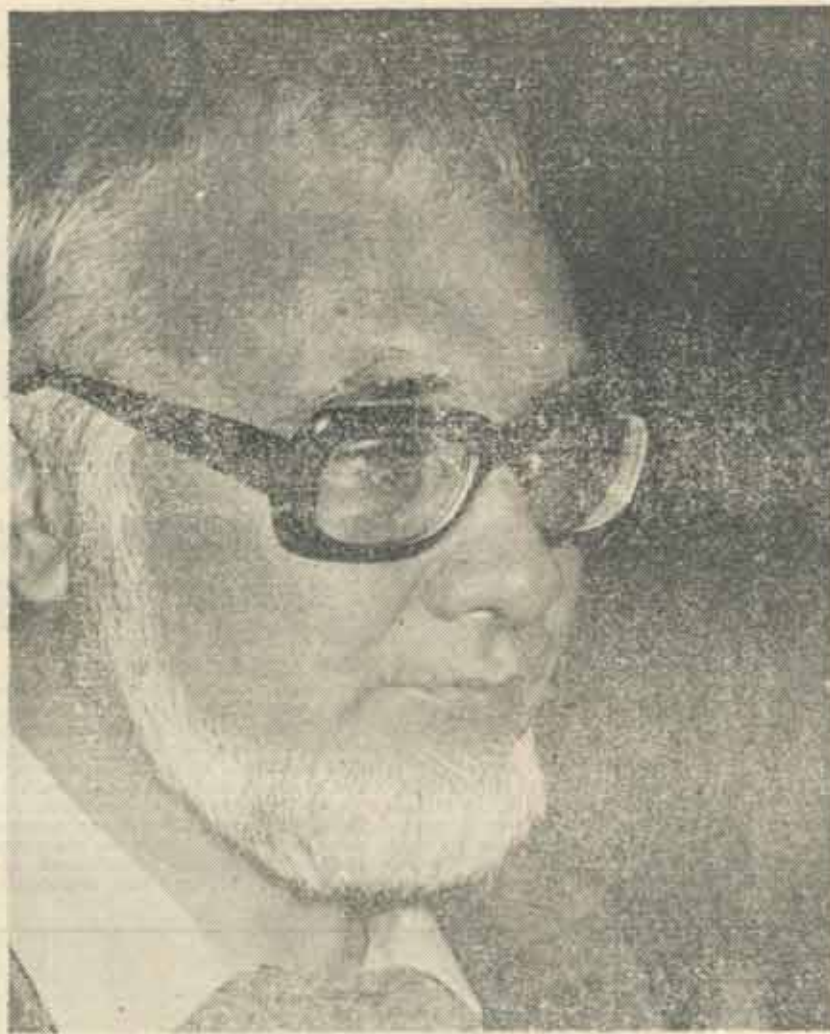
F. F.: Așa că, spuneti-mi, cînd va mai fi o sărbătoare? Eu nu știu cînd.

E. I.: Ei, există și sărbători rețe.

F. F.: Și acum? Spuneti-mi, ca să sfîrșim, ce vreți să mai scrieți?

E. I.: Mi-ar plăcea să scriu viața unui sfînt. Și vreau să mai fac niște tablouri...

Cultura nu poate fi împărțită din moment ce limba e una singură

Paul Goma: Acum cităva vreme, Gabriel Liiceanu mi-a propus să-mi adun într-un volum scrisorile, știind că eu și cu Teodosie avem... un oarecare secret al scrisorilor deschise. Știu că prin hirtii, am găsit scrisori pe care le-am adresat unor personalități ca Ceaușescu (și poporul!), ca Burtică (și poporul!), după aceea, scrisori trimise unor personalități mult mai modeste decât Ceaușescu, ca, de pildă, Mircea Eliade. Sunt scrisori cu caracter privat dar care au o atingere cu actualitatea noastră cultural-politică din exil. Sunt numai scrisorile mele, pe care le-am trimis eu, de care sunt singurul răspunzător, prin urmare, nu propun pentru acest volum scrisori primite. Aici, în exil, am mai corespondat cu Ioan Petru Culianu, care, după cum se știe, a fost ucenicul lui Mircea Eliade și care, acum, ocupă postul vacant la catedra de istoria religiilor din Chicago. Am mai găsit scrisori către George Carpat Focke, redactor la Deutsche Welle, comentator politic și cultural, nu doar din exil, eu având convingerea că nu putem împărți cultura între cea din exil și cea din țară, din moment ce limba e una singură.

Rep.: Chiar dacă este artificială, această împărțire s-a făcut. Cine credeți că a inițiat această împărțire și cine a înțeles-o?

P. G.: Doar niște aculturali din exil care la viața lor fuseseră doar comenzi de bretele, sau niște oameni politici exilați, care din necesități materiale s-au trezit scriind la cine o gazetă, doar aceea au putut pretinde că adevărata cultură se face numai în exil și că în țară nu se poate face nimic, din cauză că țara fiind bolșevizată, și cultura nu este decât bolșevizată. Un asemenea mod reductor de a privi lucrurile nici nu merită să-l luăm în seamă. Însă, ceea ce este mai grav este că anumiți culturaliști, culturalizatori, scriitori importați din România aveau, de partea coalității, aceeași concepție. Ei simțeau când gindeau: „Domnule, adevărata cultură se face acolo, unde mânăci cele 200 g. de salam”. Este, evident, o eroare, o mare obrăznicie, dar și un profund, inadmisibil provincialism. Pentru că numai atunci când ești arderat, depășit, atunci când constăți că ai rămas în urmă, privind la alții care sînt în față, dintr-un motiv sau altul, transformi un complex de inferioritate într-unul de superioritate. Din păcate, acest lucru s-a petrecut periodic în cultura românească, prin țară, folul de protocronism, păsunism și trogloditism. Românul, care privește cu precădere spre Franța, zice acum: „Franța nu mai are prozatori, nu mai are poezie. De la noi trebuie să-nyete”. Este adevărat că în momentul de față Franța nu mai

are foarte mari prozatori. Dar nu mai are foarte mari poezieri în comparație cu ce? Cu ce înșăși. În comparație cu Coline. Sau cu Proust. Dar să nu uităm că francezii au tot dat. Nu trebuie să uităm că Franța a făcut și altceva: a lansat artiști nefrancezi, și asta a făcut-o meritu.

Rep.: Vă gândiți la prozatorii americani?

P. G.: Da. Mă gîndesc în primul rînd la un prozator drag inimii mele — Faulkner. El a fost lansat la Paris. După război, pentru țările din Est s-a instituit cenzura de fier, o cenzură-căluș pentru artiști. El bine, cei care puteau să transmită în afară lucrări erau primii cu brațele deschise. E suficient, cred, să amintesc pe Soljenitin. Aici, la Paris a fost lansat, nu la Washington și nici la Bonn.

Alegerea între bine și rău

Rep.: Foarte citiți la noi, în franceză, bineînțeles, a fost Kundera.

P. G.: Kundera e altă poveste. Nu întâmplător s-a vorbit despre Kundera, iar acum, dintre ruși despre Zinoviev, și mai puțin despre Soljenitin. Mai puțin despre Cioran, și mai puțin despre Ionescu. Explicarea ar fi că, pe undeva, românii au ceva să-și reproșeze. Valoarea estetică o va stabili viitorul. Însă, în momentul de față, se pune problema alegerii dintre bine și rău. Și atunci, de ce să-l aleg pe Soljenitin care este, uneori, insuportabil de moral și de moralizator și nu pe Zinoviev. Pentru că nu se discută Zinoviev cu primele sale romane, ci se discută cu ceea ce nouă ne-a făcut mult rău, cu așa-zisele lui eseuri care erau, de fapt, niște turnătorii. Nu numai că-l birfa pe Saharov și pe Soljenitin, ci, de-a dreptul, îl acuza, spunind că sînt turnători, agenți KGB. În aceeași măsură ar fi bine să vorbim despre Bohumil Hrabal sau Ludvík Václavík sau Václav Havel, dacă tot vorbim despre proza cehă. Kundera a fost mai întâi un bun scriitor comunist și, în '68, n-a fost deloc implicat. El a venit la Paris și aici a fost, din toate pisele fabricat.

Rep.: Tot Parisul i-a lansat și pe scriitorii sud-americani. Totuși, când vorbiți de scriitorii din Est, „primii cu brațele deschise” aici, nu pot să uit că stafia comunismului n-a ocolit Occidentul, în special Franța.

P. G.: A fost foarte dificil și foarte complicat și a fost nevoie de mult timp ca să se priceapă în Occident ce înseamnă comunismul. Erau mulți oameni de stînga, mai ales intelectuali, care nu erau neapărat comunisti, erau socialiști, socializanti. Mai târziu, ei au devenit prietenii noștri foarte buni și ne-au ajutat în lupta pentru dărîmarea zidului Berlinului, adică a zidului moral din capul lor, al occidentalilor. De pildă,

Philippe Sollers, provenit dintr-o familie de mari burghezi, se plînsese. A devenit unul dintre intelectuali de stînga. Soția dar și camarada lui a fost bulgăroaica Julia Kristeva de la care putea să afle proa bine ce este comunismul, chiar dacă experiența nu se capătă prin intermediari. Culmea este că înșăși Kristeva, ca și ceilalți bulgari, Tzvetan Todorov, era de stînga și acest lucru nu li se poate lerta. Deci, a fost nevoie de mult timp pînă cînd s-a dovedit, o dată prin măturii și pe urmă prin artă, ce înseamnă comunismul. Și a mai fost nevoie și de niște evenimente singeroase ca să facă pîrtie — '56 în Ungaria, '68 în Cehoslovacia... Nu mai vorbesc de polonezi la care nu trecea un cincinal fără o răscoală sîngeră, fără un sindicat...

Predici în pustiu

Rep.: Să ne întoarcem la volumul pe care îl pregățiți. El va conține și texte publicate aici?

P. G.: În afara scrisorilor, intenționez să includ și articole scrise pentru a fi difuzate la radio, extrem de puține pentru Europa Liberă și cele mai multe pentru Deutsche Welle. Acest post emite în românește, la ore imposibile, țără cu eu să știu cîți auditori existau și dacă acei auditori chiar mă ascultau. George Carpat Focke, directorul postului, îmi cerea la început texte care să nu depășească 2 sau 3 pagini. Pînă la urmă a renunțat, văzînd că nu are cu cine vorbi. Deci, eu îi trimiteam articole de 5—12 pagini, recomandîndu-i să le taie, să facă mai multe din ele. Ce a făcut, eu nu am de unde să știu, pentru că la Paris nu se prinde Deutsche Welle. Eu nu știu ce s-a transmis. Dar știu un lucru, l-am constatat acum cîteva zile: aceste texte nu și-au pierdut actualitatea. Și asta o spun cu bucurie pentru mine, dar cu tristețe pentru țara noastră. Cum adică sintem noi blestemați să descoperim la nesfîrșit aceeași poveste? Roata și oul?

Rep.: Chiar credeți că acele texte nu au avut nici o influență asupra ascultătorilor?

P. G.: Nu, nu cred. Pentru că e ca-n dragoste, trebuie să fie doi. Degeaba există emițător, dacă nu există receptor. A fost o predică în pustiu 13 ani eu am predicat la un post de radio care nici măcar nu era ascultat. Și chiar dacă era ascultat cu urechile, nu am deloc convingerea că a și fost înțeles. Cine ascultă Deutsche Welle? Sași și svabi. Dar oare, mai există sași și svabi în România? Și chiar dacă mai există, ei nu au fost niciodată interesați de soarta României. Ei au fost timp de 700 de ani coloniști, disciplinați lucrători ai celui care stăpînea, fie că era împăratul de la Viena, sultanul sau comunistul. Și nu spun asta cu răutate, o spun în deplină cunoștință de cauză și cu un oarecare drept, pentru că eu sînt primul scriitor care am scris în România despre tragedia sașilor și svabilor deportați în '44.

Rep.: Acum cărțile dv. apar, în sfîrșit, în România. Acum, în sfîrșit, românii pot citi cărțile aceluși „autor fără cărți” și tot acum românii își dau seama că mișcarea Goma din '77 a fost un moment ratat de noi toți, din lipsă de aderent.

P. G.: Atenție, atunci, în '77, dintre cei 35.000 de mîneri răsculați în august, după ce a început reprimarea lor feroce, vreo 4.000 de mîneri au trimis o scrisoare la Europa Liberă, prin care săracii de ei se a-lătauau mișcării pentru drepturile omului, ei ziceau a lui Goma, din martie. Asta era în noiembrie, după ce Ceaușescu se întronasese mîner de onoare al țării — parcă și acum, în '90, mai avem încă un mîner de onoare — și după ce mișcarea pentru drepturile omului fusese înăbușată.

Sigur că acei '77 a fost o ocazie pierdută, eu aș mai mult cu cit sîntem săliți că admitem adevărul că nu masele fac istoria, ci o minoritate, niște mici grupuri agitate. Uneori pot să apară grupuri de presiune, dar cu bune intenții care, dacă nu fac istoria, măcar o stopează în cazul în care aceasta începe să ia un curs dăunător.

Confuzia între rusism și comunism

Rep.: Vreți să ne gândim împreună și la alte ocazii pierdute în decursul istoriei noastre comuniste?

P. G.: Cît timp au fost trupe sovietice în țară, nu se putea mișca în front. Cine mișca, pătea ca ungușor, e-adevărat. Dar la fel de adevărat este și faptul că istoria nu-ți dăruiește nimic pe gratis. Totul trebuie plătit. După revoluția maghiară din '56, aflînd că ungușor cer ajutor și nu-l capătă, românii au priceput că Occidentul ne-a vindut. Că ce se

„ISTORIA NIMIC

Un (alt) dialog cu

La 2 octombrie 1935, se naște, în satul „Ano” fiu al învățătorilor Goma, Paul. În 28 iunie 1949, în satul Goma pornește în refugiu pe drum înainte de a ajunge la Prut. În ianuarie 1950 ridicat de agenții NKVD și „dus”, anul următor Goma începe să frecventeze școala primară. În 1951 se refugiază în Transilvania. Din septembrie 1952 concurs, ca elev bursier la Școala Normală „Ano”. În 1952, în ianuarie, părinții scriitorului, împreună cu adulții din sat, sînt „ridicați” și „duși” de către tate. În 1952, Paul Goma, elev în clasa a X-a, e „tate” din Sibiu și „reținut” opt zile, pe motiv că portană și că ține un jurnal intim codificat școlii, oăă că fusese exmatriculat din toate școlile în 1953 la Făgăraș. În 1954 devine student și critică literară „Mihai Eminescu”. În 1955, s „justificat” la rectoratul Universității, fiind acuzat de marxism ca războiul declarat Finlandei de către război injust; afirmase că moldovenii din RSS Moldovenească au afirmos că sistemul de cote este descurajant, iar țara e eroare economică; susținuse că limba română e gatorie. În octombrie 1956, izbucnește revoluția.

spunea despre Yalta era adevărat. Din '56 au început luptele de partizan. În '58, doi ani mai târziu, s-a petrecut o altă rupere de coloană vertebrală — pentru că noi sîntem cu spinarea făcută numai coate, cum se zicea în închisoarea de la Gherla. Deci, rușii au plecat, a fost mare bucurie și românul a zis așa: „păi, dacă a plecat rusul ocupant, eu ce ce chestie să mai rezist?”. S-a confundat o problemă națională cu una politică. S-a confundat rusismul cu comunismul. Pentru că rusul pleca în '58, dar trecuseră 14 ani de cînd comunistii se implantaseră și deja existau româniși de-ai noștri care „lucrau” — nu mai trebuia să stea rusul cu pușcașca. Treaba o făcea chiar mai bine românul decît ne-românul...

Rep.: Legat de asta, nu pot să nu mă gîndesc la Ceaușescu...

P. G.: ...pe care trebuie să ni-l asumăm, pentru că el a reușit să înșele nu numai Occidentul, ci și pe unii români. Au fost oameni care ziceau, în '68, un alt moment ratat de noi, ziceau: „comunism, comunism, dar uite că e cu țărășoara lui, cu România și împotriva rușilor și împotriva ungușorilor și împotriva ovreilor... E de-al nostru și-l cheamă Ceaușescu”. Pentru mine, păcăleala lui din '68 n-a durat decît cinci zile. Pînă a fost chemat de Drozdenco, ambasadorul sovieticilor la București, și tras de urechi. Atunci, timp de cinci zile, a fost libertatea presei în România. La Radio-București, ascultat în direct de la Praga, auzeai chiar zgomotul rafalelor de mitralieră... Nu mai aveai de ce să ascuți Europa Liberă. După cinci zile, însă, după ce Drozdenco l-a chemat la ordin pe Ceaușescu, nu s-a mai vorbit nimic. Ceaușescu va fi zis: „să trăiți, am înțeles”. El ar fi putut să intre în mai multe feluri în lagărul sovietic, dar a făcut-o într-un mod cu totul ticălos. Și aici, trebuie să recunoaștem că noi, fiecare dintre cîte milioane eram la ora aceea, l-am ajutat. L-am ajutat măcar prin tăcerea noastră. Pentru că am făcut, în timp ce în Occident el era socotit liberal.

Ce și-a permis și ce nu și-a permis Ceaușescu

Rep.: N-aș vrea să trecem peste anul '68, fără să amintim de mișcările studentesti.

P. G.: De Crăciun a avut loc o manifestație a studenților bucureșteni care, în loc să strige Libertate și Jos comunismul, au început să cînte colinde. Momentul a fost derutant pentru Ceaușescu, pentru că el, deși nu mai ciria, nu se mai rostea cuvîntul Cehoslovacia, avea, totuși aureola de liberal pentru occidentali. El nu-si putea permite să bage trupele de securitate să-l nenorocască pe studenți. Și nici n-a chemat minorii. Nu și-a permis. În '90 însă, Iliescu și-a permis. Atunci, în '68, au fost trimiși emisari UTC și-au fost arestați cîteva tîpi ispășitori. Problema tinerilor însă, care îi frămînta

pe Ceaușescu Adrian Păun valuri „Cîntă zică, o poveste tinărul se de șescu — PCR. În '71 Ceaușescu abține. A vea din tulle ca la stalinism, pericolul toc realist-social virulentă și din primul președinte Scriitorilor și opus pe fată ar fi strigat, ar fi vorbit țiat de Ceaușescu pe folclorul. Ac fost susținut teri politice, Barbu, membrul, sau Mihail erau „ju fi corupți.

Rep.: Și r s-a mai imp șescu. Dl. III nealui că a l

P. G.: N dentă. Eu n față cînd s-a se opunea lu pătea mai ră nu eram un tin... sinucis, marginalizat. Timișoara și întoarcem la Scriitorii s-a ar fi existat la vremea Ceaușescu n-oască cu m rel Dragos M de mai târziu. Textul acest Antologia ur runca, antole plefă. Sînt c nime ofortur ar fi fost atunci nu s-pe urmă, răs cadă.

U... la struies

Rep.: I-an neri, oameni tind earca de I-am auzit ce am pierdu

P. G.: Și tuali, trecut cum se plim și noi o miș a fost la înc fost lider at fel de cutie fi fost o im se coaguleze Negoițescu s nici un alt s

NU-ȚI DĂRUIEȘTE C PE GRATIS"

PAUL GOMA, realizat de RODICA PALADE

dețel Căței, al doilea Basarabia este cedată și este întoarsă din tot scriitorului este în 1943, toamna, Paul Goma, familia Goma Paul Goma intră prin Șaguna din Sibiu. În majoritatea locurilor după înființarea Securității, convocat la securitate vorbit în clasă despre Cind se întoarce la din țară. Termină Institutul de literatură Paul Goma este afirmat la seminarul J.R.S.S. în 1939 era un venească sint români; colectivizarea agricolu trebuie să fie oblighiară. La facultate,

într-un seminar, citește un fragment de proză în care un tânăr își predă cornetul UTM în semn de protest. Este arestat și condamnat la doi ani închisoare corecțională pentru delictul de agitație publică. Este închis la Jilava, apoi la Gherla. Până în 1963 are domiciliu obligatoriu în Bărağan. În 1965, după 11 ani, este din nou student în anul întâi. Propune mai multe reviste literare proză scurtă. Este respins. La fel la editura ESPLA. În 1966 debutează în revista Luceafărul. Editurile îi resping în continuare volumele. În 1967 trimite în Occident prima variantă a romanului „Ostinato”. Din 1968 este redactor la România literară. În același an, apare la Editura pentru literatură volumul „Camera de alături”. În martie 1970, Paul Goma publică pentru ultima dată proză în România literară. Trimite în Occident manuscrisul romanului „Ușa”. În 1972 pleacă în Occident (apăruse deja în editura Suhrkamp romanul „Ostinato”). În 1973 Paul Goma se întoarce în țară. În 1974, la Gallimard, apare romanul „Ușa”, iar în 1976, la aceeași editură, romanul „Gherla”. În 1977, Paul Goma inițiază mișcarea pentru drepturile omului în România (vezi volumul „Culorile curcubeului”, apărut în 1990 la Humanitas). În toamna aceluiași an, Paul Goma, soția și copilul primesc pașapoarte turistice și ajung la Paris, unde cer azil politic.

Ediții din Franța, Germania, Olanda, Anglia publică romanele lui Paul Goma. După revoluția din decembrie 1989, la 55 de ani, Paul Goma „debutează” în românește și în România.

... fost preluată de ... prin acele festi ... României”. Cu o m ... în spațiu închis, ... chiar dacă Ceauș ... nu s-a mai putut ... în China cu tezele ... însemnau întoarcerea ... mai clar au simțit ... bătrînii stalinisti și ... care s-au opus ... cu brutalitate chiar ... Zaharia Stancu, ... atunci al Uniunii ... Eugen Jebeleanu s-au ... spune că Jebeleanu ... nu, nu, iar Stancu ... probodul culturii in ... și i-ar fi vărsat și ... munchi... așa spune ... bătrînii însă, nu au ... cei care aveau pu ... Popovici, Eugen ... în Comitetul Cen ... Gheorghiu, iar ju ... corupți” înainte de a

sindu-se de Negoițescu ca alibi — dacă fac ca el, ca el o să pătească! Ce pot spune acum, cînd îi aud pe mulți nostalgici... „dacă am avea și noi un Havel al nostru...”. Dar Havel se face, se construiește. Un Havel se merită. Un Havel nu-ți pică din cer. Tot în '77 s-a mai întâmplat un eveniment despre care nu se mai știe, eu însă îl știu. A avut o mare importanță. Prin luna mai, pe un stadion, la un meci de fotbal, s-a produs o încălțare, așa cum se produce de obicei. În încălțarea care a cuprins mai bine de jumătate de stadion, au fost doborîte portretele lui Ceaușescu. Ceea ce era un pas enorm. Era multă lume, circa 50.000

de oameni. Dar totul a rămas acolo. S-a sărit la o bere, la un sprîț și-atîi. Pe urmă a venit evenimentul colosal: greva celor 35.000 de mineri din Valea Jiului. Minerii i-au cerut scutirea lui Ceaușescu în probleme strict economice, nu politice. Era vorba de o lege a pensiilor, de aprovizionare, de munca grea. În fața minerilor, Ceaușescu a promis tot. Dar în momentul în care a urcat în elicopter, a dat ordin de reprimare. Și reprimarea a fost îngrozitoare. Pe atunci însă, nu erau cunoscuți minerii care să se ducă peste mineri și să-i desființeze. Pe atunci era cunoscut doar securitatea care apăra cuceririle poporului de popor. Au

fost scene pe care noi, cei care am trecut prin puscăriile lui Dej le știm. Nu bătaie, nu tortură, ci înfricoșarea copiilor, bătaia nevastei în prezența copiilor și, în sfîrșit, o metodă aplicată de Negruțiu, turnarea pe git, în prezența copiilor și a nevastei a alcoolului albastru. Pe urmă au fost dispersați. Din cei 35.000 de mineri, vreo 20.000 au fost dispersați, iar în Vale au fost aduși securiști să-i păzească pe ceilalți și pe toți cei care ar mai fi îndrăzniți.

Rep.: Așa au lipsit muncitorii de la Brașov în 1987.

P. G.: Ei au lipsit atunci. Au pornit, ca și minerii din Valea Jiului, în '77, de la revendicări economice. Era ziua alegerilor, zi de duminică, și oamenii erau obligați să lucreze. Exasperați, ei au coruț pîne pentru copii. Căldură în case. Foarte ușor însă, ei au ajuns la rădăcina răului. Au strigat Jos dictatura! Atunci ar fi fost prilejul ca toată țara, lipsită de pîne și de căldură, să mără în sprijinul brașovenilor. Ei au lipsit, dar nu i-a auzit nimeni.

Intre a rezista și a suporta

Rep.: Cu toată „discreția” păstrată atunci, oamenii au știut ce s-a întâmplat, firește, prin intermediul Europei Libere.

P. G.: Și tot prin Europa Liberă presupun că ați aflat și despre primele sindicate libere. Un episod uitat aproape, după cum am putut să-mi dau seama de curînd. Eu eram de doi ani în Franța, cînd, în 1979, s-a constituit primul sindicat liber al oamenilor muncii din România — S.L.O.M.R. Cel care au inițiat acest sindicat, Ionel Cană, Vasile Paraschiv, învățaseră ceva din experiența anului 1977. Ei știau că trebuie să acționeze repede, conspirativ și pe celule. În două săptămîni ei au adunat două mii de semnături de la două mii de aderenți. Au fost arestați. Ichidat, Vasile Paraschiv a cunoscut detenția psihică.

Rep.: Vedeți, fiecare încercare de a acționa a fost crunt reprimată. Oamenii erau înfricoșați, puteai deseori auzi: nu se poate face nimic, securitatea vede și aude tot și, mai cu seamă, nu farti.

P. G.: Bine, dar eu mă întreb nu cum ați putut rezista, ci cum ați putut suporta. E o mare deosebire. Cum ați putut suporta ca ei, Ceaușescu, să vă închidă robinetele la lumină, la căldură, la trambule, la apă caldă, la săpun, la tot. Cît privește părerea mea despre securitate... așa cum zicea colonelul, devenit general, Gheorghe Vasile, fost comandant al arestului din Băhova, „băi Paulică”, zicea: „noi am îmbătrînit împreună”. Ceea ce era adevărat, pentru că eu am cunoscut securitatea încă de cînd s-a înființat ea, din 1949. Am cunoscut-o încă de atunci, de la nașterea ei, prin părinții mei, care au fost arestați în 13 ianuarie, la trei zile de la înființarea ei. Eram copil și plîngeam pe la ușile lor să-mi dea părinții înapoi. Eram nu doar un copil fără părinți, eram un copil refugiat fără părinți.

Ei, din această îndelungată cunoaștere și chiar conviețuire, eu știu că securitatea nu este și nici nu va fi atît de omniștiată și nici atît de omnipotentă. Securitatea a devenit ceea ce este azi, ea și pe vremea lui Ceaușescu, pentru că noi, victimele, am ajutat-o să fie așa. Nu există crimă de martirizare a cuiva fără consimțămîntul cel puțin tacit al victimei. Cînd te doare și cu cît te doare mai tare, țipi. Dacă nu poți să te răscolii, țipi.

Săracul popor, nu știa ce-l așteaptă

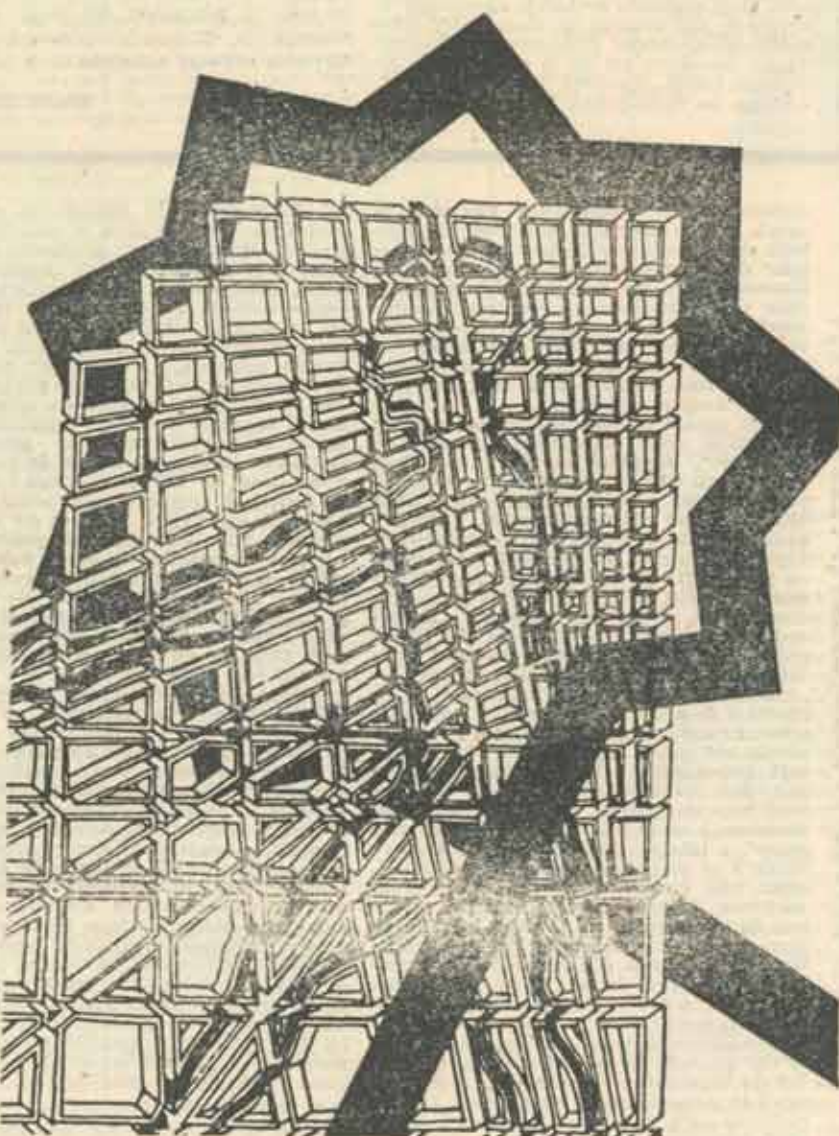
Rep.: Aș vrea să vă întreb, domnule Paul Goma, ce credeți despre momentul decembrie '89? Îi socotiți tot un moment rălat?

P. G.: Aș vrea să încep cît mai de la început... Eram pe platoul la Antenne 2, cînd, fără să știu dinainte, s-au transmis imagini cu groapa comună de la Timișoara. Toți am fost terifițați. Și am crezut, cum să nu cred? Știam eu ce poate securitatea și de ce este ea în stare. După aceea, am auzit banda, la Europa Liberă cu „trage, mă... și a urmat pîrlitura... Vă mărturisesc însă că imaginile cu groapa comună de la Timișoara ne-au dărîmat și pe mine și pe Monica Lovinescu — eram împroună pe platoul televiziunii în acea zi. Ne-au dărîmat, în primul rînd ca români și, în al doilea rînd ca spectacol macabru... Cît o să trăiesc o să fiu marcat de semnalul muzical al postului de radio France-Info care transmite numai știri, 24 de ore din 24. România era peste tot. Umblam cu două aparate de radio, alergam și la televizor, dădeam telefoane. Trălam un mare sentiment de frustrare că nu eram acolo. Și asta a fost pînă în 23 decembrie, cînd s-a proiectat prima casetă cu execuția ceaușeștilor, povestea aceea trunchiată doar cu vocile judecătorilor. Un lucru care m-a ofensat din primele zecede secunde. Auzeam limba de lemn a procurorilor, a judecătorului, a avocatului... Acesta era cadoul de Crăciun pe care îl meritau românii?

Rep.: Noi am respirat usurați că am scăpat de „teroriști”. Mulți dintre noi trăiseră retrospectiv oraura că Ceaușescu ar fi putut fi prins de multime și sfîrtecat...

P. G.: Noroc cu Stăneulescu! L-a ajutat să plece mai departe... Săracul popor, nu știa el ce-l așteaptă... alegerile libere... prin care el avea să aleagă cu mina lui comunismul și pe comunisti. Nu știa la acea vreme poporul că va fi un iunie în care minerii, care nu l-au căsăpît pe Ceaușescu, vor căsăpi tineri și femei și copii, în timp ce alții de pe margine îi vor aplauda... ■

Decembrie '89... Paris, 30 Iulie 1990

Grafică de PAUL NEAGU

se f... se con... se merită

zît pe mai mulți t... 30 de ani, comen... Culorile curcubeului... rebînd obsedant, de... acea oază, în '77... am auzit pe întec... șior de 30 de ani... dacă am fi avut... '77... Dar au avut-o... na lor. Și eu nu am... eu am fost doar un... scriitori. Totuși, ar... urare fericită ca să... In afară de Ion... ni tirziu Ion Vianu... n-a aderat, folo-

„CAZUL BRÂNCUȘI” SAU PROBITATEA ZIARISTULUI

O consecință regretabilă a dezahbitării „post-voșlor” a presei noastre este libertatea primului venit de a spune unor adevărate personalități culturale de țară valoare și autentică prestigiu. Este spectacolul la care asistăm de multă vreme în paginile „României Mari” și ale feluritelor publicații feseniste, spectacol în centrul căruia se află Andrei Pleșu. Dacă această ignobilă campanie publicistică împotriva actualului Ministru al Culturii a făcut necesară o ripostă din partea oamenilor de cultură, articolul „Iliada unei expoziții” semnat de Corneliu Vlad în „Tinerama”, (11/25-31 ianuarie 1991, pag. 14-15), justifică în egală măsură o ripostă. Cel învințit aici este, asemenea lui Andrei Pleșu, tot o personalitate culturală de reală anvergură și autoritate intelectuală, anume Theodor Enescu, directorul Muzeului Național de Artă. Dar cum prezenta publică a acestuia din urmă se constituie în plan esențialmente profesional, legitimarea pentru un atac la adresa domniei sale nu o are decât cineva cu o competență profesională atestată în domeniul istoriei artei și al muzeologiei: nu este, după știința noastră, cazul ziaristului Corneliu Vlad. Comentariul de politică externă parca nu e tot una cu gestionarea și valorificarea culturală a patrimoniului artistic românesc... Mai mult, tonul articolului evocă pregnant stilul suburban al condeierilor de la „România Mare” sau „Azi”, deși alții „Tinerama”, care publică textul cu pricina, cit și „România liberă”, unde lucrează autorul, manifestă opțiuni politice opuse celor dinți.

Ceea ce nedumorește de la bun început în „Iliada unei expoziții” este statutul acestui neisprăvit și nepolitic articol ce repune în discuție expoziția Brâncuși deschisă la New York spre sfârșitul anului trecut. Așa cum am spus, și e bine să o repetăm, Corneliu Vlad abordează acum probleme pe care nu este validat profesional să le trateze, neavând nici cum să le cunoască direct, nici cum să le aprecieze cu discernământ propriu. Atunci când un gazetar pătrunde într-un domeniu care depășește competența obișnuită a condeiului exercitat cotidian, e de așteptat o anumită „transparentă” a relației sale cu informația vehiculată și, implicit, a pertinentei verdictelor pe care le emite. În articolul din „Tinerama” toate acestea rămân neclarificate. De unde este Corneliu Vlad cum s-au desfășurat și adevărat evenimentele, de unde are el criteriul de apreciere a oportunității unor acțiuni muzeale, a valorii unor istorici de artă și oameni de muzeu? Textul nu ne oferă nici un indiciu. Așa stând lucrurile, considerăm că prezentarea peripetțiilor expoziției Brâncuși din America nu se putea face — în limitele onestității gazetărești — decât în forme publicistice cu statut bine precizat, care să evite echivocul și anume: **reportajul** — care presupune prezența neamificată a

autorului în toate evenimentele relatate, fapt ce nu reiese din text și pare, oricum, cu totul improbabil; **interviul** — în care una din părți își expune punctul de vedere pe proprie răspundere, ceea ce implică și răspunsul la replică; **ancheta** — în care ziaristul însuși consemnează opiniile divergente, permițând cititorului să tragă concluzii personale. Nimic din toate acestea în articolul lui Corneliu Vlad.

Nefiind chiar un poem epic, „Iliada” domniei sale este totuși o narrațiune de tip eroic, în care eroul cel bun se luptă neobosit cu eroul cel rău, reușind în cele din urmă să-l învingă. Eroul cel rău este, așa ghicit, Theodor Enescu, directorul Muzeului Național de Artă. Dar cine este eroul cel bun? El este Radu Varia, inițiatorul și organizatorul expoziției Brâncuși de la New York. Cauza cea dreaptă este realizarea proiectului expoziției, la care forțele Răului, în persoana domnului Enescu și a colaboratorilor săi, se opun din răpădărie, dar fără succes. Aidoma lui Homer, care cunoștea la fel de bine ce se întâmplă în tabăra grecilor, în cea a troienilor, precum și în Olymp, ziaristul contemporan cu noi este perfect la curent cu toate acțiunile celor de la muzeu, cu cele ale lui Radu Varia și Larry Gagosian (gazda americană a expoziției), fiind totodată informat de cum stau lucrurile la Ministerul Culturii și (citez): „pină la nivelul suprem în statul român”. Intrucît ne este greu să-i concedem lui Corneliu Vlad însuși egale cu cele ale cîntărețului războiului de la Troia, credem nimerit să ne exprimăm rezervele față de relatarea impersonală a domniei sale, relatate ce ar putea lăsa impresia falaciosă de obiectivitate și imparțialitate.

Nu ne propunem să redescidem acum „cazul Brâncuși”, ci doar să atragem atenția asupra afirmațiilor gratuite ofensatoare și tendențioase de care articolul din „Tinerama” se face vinovat. Dacă s-ar fi ostenit să-l cunoască pe domnul Theodor Enescu înainte de a-l „incondela” așa cum a făcut-o, Corneliu Vlad — ne place să credem — ar fi eliminat din textul cu pricina multe fraze penibile (pentru cel care le semnează)... Ne propunem în schimb să-i atragem atenția gazetarului, deoarece stătem mult mai familiar decât domnia sa cu problematica profesională și cu peisajul uman în cauză, că Theodor Enescu este un intelectual de mare clasă, un deosebit de erudit și subtil om de cultură pe care onestitatea, finețea și urbanitatea îl situază mult deasupra licențelor de limbaj ale impetuozului colaborator al „Tineramei”, alii de deasupra încet acestea nici nu-l pot atinge, afectându-ne însă pe noi, cei care ținem la respectul unor criteriilor de valoare. Spre știința d-lui Vlad, trebuie să afirmăm că Theodor Enescu este unul dintre cei mai buni istorici de artă români, ilustrând nivelul de vîrf la care este practică această

disciplină la noi, cu un strălucit orizont cultural și artistic în general. Trebuie să mai spunem că domnia sa, renunțând în ianuarie trecut la condiția de pensionar și la răgăsurile de a-și scrie propriile lucrări, s-a asumat direcția Muzeului de Artă, înaltul căreia distrugerile din 22 decembrie 1989 n-au făcut decât să-i împlinescă lungul proces de degradare internă datorată conducerii maligne a predecesorului său, care a dus la dezorganizare, deprofesionalizare, antiselecție și toate ravagiile binecunoscute ale acelei epoci. Că la peste patru decenii de la înființare, Muzeul de Artă are pentru prima dată, în persoana lui Theodor Enescu, un istoric de artă ca director; că a fost un succes al lui Andrei Pleșu, pe atunci propus și numit Ministru al Culturii, acela de a convinge o personalitate de asemenea calitate să preia această răspundere. Că ofensele aduse lui Theodor Enescu îi ating deopotrivă pe toți colaboratorii săi cu dragoste și știință de meserie, pe toți cei pe care prezența domniei sale la direcție îl stimulează în efortul de a depăși maramul la care ajunseser, asemenea multor instituțiilor de cultură în ultimii ani, și Muzeul Național de Artă. Dar toate acestea sînt realități pe care cei avizați în istoria artei, la curent cu problemele muzeologiei românești, adică singurii în măsură să se pronunțe, le cunosc prea bine.

Verva polemică a lui Corneliu Vlad și certitudinile sale absolute în materie de muzeologie și viață de muzeu îl îndreptățește, se pare, să-și extindă denigrările și asupra colaboratorilor lui Theodor Enescu, cei care alcătuiesc „pompos numitul și nereprezentativul, pentru a nu spune fantomaticul consiliu științific” al muzeului. Nu credem că merită efortul de a-l lămuri care sînt rosturile unui consiliu științific într-o instituție de cultură; nici de a răspunde la întrebările sale tendențioase privitoare la competența membrilor acestuia; nici de a demonstra că directorul și consiliul științific pot aprecia starea de conservare a patrimoniului propriu și oportunitatea unor expoziții în străinătate mult mai bine decât un comentator de politică externă convertit brusc la probleme de artă plastică, chiar dacă el se prevalează de autoritatea cutărui critic de artă din Occident sau a cutărui muzeograf din provincie, pe care numai postura sa de „outsider” îl face să-l pună pe același plan cu Theodor Enescu.

Ca un vajnic ziarist de opoziție, Corneliu Vlad nu ezită să plaseze lînta atacurilor sale, adică alii pe director și consiliul său științific, în acea zonă de predilecție a atacurilor presei de opoziție, în frunte cu „România liberă”, zonă care cuprinde sechelele comuniste și cauziste din prezent și, deopotrivă, truciurile propagandei feseniste. Nu înainte de a-l bănuși pe cel de la muzeu de „ignorantă totală, ipocrizie sau infantilizm”, domnia sa descifrează în altitudinea lor

reminiscente ale mai vechiului principiu ceaspiat „dacă rămîn”, generator de stricte prohibiții la călătorii în străinătate, principiu care ar fi fost extrapolat acum de la oameni la opere de artă. Tot astfel, mai recentul slogan: „nu ne vindem țara” îl pare d-lui Vlad la fel de caracteristic mentalității lui Theodor Enescu și a colaboratorilor săi. Știindu-l pe semnatarul „Iliadei unei expoziții” atât de preocupat de activitatea expozițională peste hotare a Muzeului de Artă, am dori să-i aducem la cunoștință că recent s-a deschis la Veneția, în Palatul Dogilor, o expoziție cu lucrări ale maeștrilor picturii europene, lucrări ce aparțin aceluiași Muzeu Național de Artă, al cărui director este același domn Enescu. Și nu este vorba de două-trei lucrări — fie ele și de Brâncuși —, ci de salzeci, dintre care unele semnate de Domenico Veneziano, Lorenzo Lotto, Tintoretto, Bassano, Cranach, Rubens, El Greco etc., zădar maeștri de prima mână. Mai mult, directorul muzeului a participat personal la pregătirea și la inaugurarea acestei expoziții, eveniment artistic marcant, benefic pentru prestigiul cultural internațional al țării. D-l Vlad este singurul în măsură să ne explice cum se împacă această realitate cu mentalitatea de ofiter de la pasapoarte sau de activist F.S.N. pe care se grăbește să i-o atribuie celui pe care îl numește „cerberul artei românești de-î zice Enescu”...

Nu-i putem pretinde lui Corneliu Vlad pricepere într-ale istoriei de artă; ne-am fi așteptat însă ca fierul politic pe care se cheamă că-l are un ziarist, să-l ajute în necesara disociere dintre poziția lui Theodor Enescu de „ampliat la stat” (cum grațios îl numește) și diatribele din Parlament și dintr-o „anumită parte a presei”; dintre problemele interne de ordin profesional ale Muzeului de Artă și ofensiva cu substrat politic, sub pretextul expoziției Brâncuși din America, îndreptată contra Ministerului Culturii. Și aceasta cu alii mai mult cu cit acele gazete care deplungeau furibund rîsurile de a-l pierde pe Brâncuși al nostru dincolo de ocean au început, peste noapte, să elogieze răsunătorul succes al evenimentului artistic românesc de la New York...

După decembrie 1989, principiul competenței este proclamat cu insistență, și fără îndoială că principiul este cu totul valabil. Atunci când într-o poziție de răspundere se află cineva cu adevărat competent — cum este fără doar și poate domnul Theodor Enescu la direcția Muzeului Național de Artă al României —, îi sugerăm lui Corneliu Vlad (și celor în numele cărora vorbește fără a-l numi) să lase un asemenea om să-și exercite competența și responsabilitatea asumată: este cel mai autorizat să o facă. ■

RADU BERCEA

Cine se aseamănă...

Stranii pacte, acelea încheiate, în acest obositor secol, între extremele dreapta și stînga! Desigur, se știe, „extremitățile” se atrag... Oricît de bizar se prezintă fenomenul, el s-a produs și nu o dată, dovadă că nu a reprezentat ceva accidental, respectiv o excepție. Iar în ce privește resorturile sale, mai mult sau mai puțin inexplicabile aparent, ele nu sînt chiar atât de „secrete” pe cit pot figura: ambele curente au cel puțin o trăsătură comună, datorată însuși extremității lor: aceea a rigidității, respectiv a intoleranței, de orice fel ar fi ea, manifestată printr-o atitudine cit se poate de „oarbă”, dură și inflexibilă, ce nu admite replică sau obiecție și în care critica apare drept o pură utopie sinucigașă: este ceea ce numim, global și sintetic, **dictatură**. Diametral opuse ideologic, curentele diferențiate astfel prezintă o izbitoră (și stupefiantă...) asemănare atunci cînd le sînt examinate, în paralel, întruchipările practice. Concretizarea doctrinelor posedă, în fapt, o singură mare deosebire: problema identității naționale. Dacă extremiștii de dreapta au acest lucru tocmai datorită împingerii în afara oricărui limite a **naționalismului** (ridicînd inevitabil chestiunea „purității” unui popor, ceea ce implică, printre altele, „curățirea” lui prin metode lipsite de scrupule), cei de stînga le opun un **internasionalism** („proletar”) la fel de păgubos, pentru a cărui „cucerire” mergau inclusiv pînă la trădarea de patrie. În rest — prea multe puncte comune pentru a-i putea separa realmente. Totuși, acest unic concept diferențiator ar fi fost îndesat pentru a-i dezbină, mînjindu-i, cu adevărat, pe fiecare la cîte o extremitate a scalei în mod practic, nu numai teoretico-ideologic. În politica acestor aspecte, au existat întotdeauna încheiate de-a lungul timpului. Poate că cel mai cunoscut, beneficiind de o sinistră celebritate datorită peopur-

tilor sale continentale (ca să nu spunem mondiale), a fost pactul Hitler — Stalin (semnat prin intermediul „aghiotantilor” acestora, Ribbentrop și Molotov) în 1939, prin care cele două puterice state (și masive simboluri ideologice totodată) își împărșeau Europa.

Războiul ce a urmat între cei doi „semnatari” a fost, în fapt, unul purtat pentru supremație — politică, militară și ideologică economică, un război al unei puteri cu scopul de-a anihila o alta — singura la cea dată — ce l se opunea, fie și la modul pasiv. Probabil că, în realitate, dimensiunea ideologică a contactului este puțin — dacă nu cumva nu a contat deloc. Nu are rost să speculăm acum, pe baza documentelor, pentru a încerca să „afirmăm” adevărul în această privință. Probabil că ideologia îl interesa pe Hitler, ea însăși, în esență, la fel de mult ca și pe Stalin, care sub pavăza lozincilor comuniste a pus stăpînire și a exploatat economic jumătate din Europa și care, dacă conjunctura l-ar fi permis-o, și-ar fi extins dominația pînă la Atlantic. Doctrinile nazistă, respectiv marxist-leninistă, nu au constituit un scop în sine al celor ce le-au aplicat — modul însuși în care le-au aplicat — nefiind un obiect de interes, cu alii mai puțin al unuia „științific” (cu toate că Stalin, mai ales, se pretindea mare specialist în ale științelor). Doctrinile, bazate pe ori derivate din lucrările filosofice ale unor autori foarte importanți sau mai puțin — ori deloc — nu au fost decît un pretext și un mijloc, o armă și un **camuflaj** al veritabilelor doctrine expansioniste (ori imperia-

liste). Un alt caz de „învoială” între aceste curente — pentru a reveni la tratatele încheiate — este, dacă nu mai puțin celebru, oricum mai limitat, circumscris unei perioade și unui loc anume. Celebru și el, pînă la urmă, cunoscut sub

denumirea de „fenomenul Pitești”, el oferă încă o probă a ipocriziei, duplicității și a ororilor ce decurg din „contractele” de acest fel, față de care pactul cu Diavolul pare un exemplu de corectitudine și de înțelegere reciprocă avansată. Virgil Ierunca și Paul Goma oferă suficiente materiale, comentarii și probe în privința pactului, ce au fost făcute în fine publice și la noi, nu vom insista asupra acestuia.

Dacă numai aceste două cazuri aparțin trecutului, fiind actualmente „moarte și îngropate”, **tendința în sine** care le-a generat nu pare, ea, nici măcar bolnavă și nici măcar prea îmbătrînită după atîta timp. Reluări ale fenomenului, concretizate prin noi acorduri între comunisti și legionari, par să se producă: cel mult, cu precizările că au loc între (eventuali) neo-comunisti și „foști” — ori poate că, dimpotrivă, și ei, neo-legionari. Extraordinară campanie declanșată de triumful „Vatra Românească”, Partidul Unității Naționale și „România Mare” — „triunghi” e un fel de-a vorbi, sau, dacă păstrăm form(ul)a, trebuie să-l adăugăm o forță conducătoare ocultă, din rîndurile căreia cel puțin un membru important este (re)cunoscut: Iosif Constantin Drăgan, fost membru al Gărzii de Fier și doctrinar al acestuia (că tot vorbeam de doctrine...) — la adresa „pericolului maghiar”, a integrității teritoriale și a amenințării ce planează asupra Transilvaniei, acum mai mult decît oricînd, dat fiind sprijinul acordat de Occident în acțiunea de smulgere a sa din România (după cum ne-o demonstrează Harta prezentată în emisiunea din seara de 16 februarie, de la orele 21, a „Vieții parlamentare”). Or, o campanie de asemenea proporții și purtată cu milioane care numai la soluționări pacifice nu pot duce — ca să nu spunem că nu pot duce la nici un fel de soluționare — pune în mod evident în pericol chiar integritatea teritorială pe care pretinde că o apăra, obținînd inversul efectului scontat. În cazul în care un pericol adevărat amenință această realitate disputată și controversată provincie românească, lucrul ar trebui în primul rînd dovedit cu probe indubitabile, de „aradul zero”, care să fie susținute, în al doilea rînd, de oameni la

fel de credibili. În situația în care Ardealul, pe punctul de-a fi scos din componența României, nu-și găsește alt apărător mai fervent și mai „autorizat” în afara persoanei lui Eugen Barbu și a locotinentului său C. V. Tudor (pînă mai un an slugile lui Ceaușescu și simbrinași consecvenți ai aceluiași Drăgan, declarat fascist notoriu), a „foștilor” ofițeri de Securitate „strina uniți” în nucleul „Vetrei Românești”, la care se adaugă un partid oarecare — fie-mi îngădui să pun serios la îndoială spectrul amenințării fluturătoare. Despre metodele de combatere a acestuia, ce să mai vorbim: dacă nu au reușit să provoace pînă acum un război civil sau măcar un lanț de altercații serioase între români și maghiari, moriți cred că aparține în egală măsură lipsei de talent (gazelărească și propagandistică) al pătîmasului director de ziar, ca și inteligenței și bunului-simt al majorității celor ce (totuși) citesc imunda gazetă. Oricum, nu acesta constituie aspectul cel mai grav (incitarea la conflict, eventual armat, internic, sub pretextul apărării intereselor naționale, ce ascunde de fapt un sovinișm dintre cele mai accentuate — fapt dovedit de reacția promptă de protest ce a urmat publicării Raportului parlamentar asupra evenimentelor de la Tîrgu Mureș din martie 1990). Ci acela, implicit, al toleranței, ca să nu spunem **ineurării** existenței acestei grupări extreme de dreapta de către actuala Putere, în condițiile în care convențiile internaționale ale democrațiilor stipulează obligația de-a interzice partidele și curentele extremiste (sau cu manifestări extremiste), de orice „culoare” ar fi ele. Un alt fapt peste care nu se poate trece în acest sens este primirea oficială de către președintele Iliescu a lui I. C. Drăgan, împreună cu acordarea permisiunii de a-și crea un post independent de televiziune la Iași. (Gest la care primirea lui Eugen Barbu de către acesta, la Coiroceni, nu face decît să se „insumeze”). Cum se vede, o reeditare a pactului încheiat între comunisti, fie ei și „neo”, și fasciști. Se pare, în consecință, că pericolului Ardeal nu l se poate oferi o altă cale de salvagădere...

MARGINALII LA PROIECTUL LEGII AUDIOVIZUALULUI (II)

Consiliul Național al Audiovizualului

Am arătat mai sus că unele reglementări înscrise în acest proiect îndreptătesc concluzia că Guvernul, care este inițiatorul proiectului, urmărește să prefacă monopolul său de fapt, de azi, asupra Radioteleviziunii într-unul „de drept”, realizat prin mijlocirea legii supuse acum spre aprobare Parlamentului. Unul dintre argumentele cele mai convingătoare în acest sens ni-l oferă modelul de constituire și atribuțiile conferite Consiliului Național al Audiovizualului (C.N.A.). În art. 6 al proiectului de lege se afirmă că acest organism se instituie „pentru asigurarea exercitării libertății de exprimare”, el urmînd a fi o „autoritate independentă”. În tolosul cui se va asigura libertatea de exprimare și cine este independent de puterea politică în ființă va fi acest organism se poate deduce din analiza dispozițiilor legale referitoare la numirea membrilor C.N.A. și la atribuțiile exorbitante acordate acestui organism.

Potrivit art. 21 din proiectul de lege în discuție, C.N.A. este constituit din 13 membri numiți precum urmează: a. cîte 3 membri, de către președintele României, de către biroul Senatului și de către biroul Adunării Deputaților, din care: primul membru — pe o durată de 4 ani, al doilea membru — pe o durată de 6 ani iar al treilea membru — pe o durată de 8 ani, cu condiția ca la numirile făcute de birourile celor 2 corpuri legislative să se respecte configurația politică a acestora; b. cîte 3 membri, de către Guvernul României, pe o durată de 4 ani; c. un membru, de către Academia Română, pe o durată de 4 ani. A sublinia coloratura politică sau înclinările profesionale ale Guvernului, ale birourilor celor două corpuri legislative sau ale facultăților de decizie din Academia Română este, creștem, superfluu. Se poate anticipa, fără teama de a greși, că nou inițiatul C.N.A. va fi dominat de propoziții decarate sau travestite, al partidului de guvernămînt, devenind astfel un instrument docil al Guvernului în sfera audiovizualului. Se va asigura astfel, în fapt, nu „exercitarea libertății de exprimare” a tuturor curentelor de opinie ale societății românești, cum s-ar conveni și cum proclama, fără acoperire, art. 6 din proiectul de lege, ci monopolul transmis prin canalele audiovizualului. Mai mult decît atât, prin durata, exagerată de lungă, variînd de la 4 la nu mai puțin de 8 ani pentru, care sînt numiți membrii C.N.A., se asigură supraviețuirea în domeniul radioteleviziunii a actualului partid de guvernămînt și după înălțarea sa, probabilă, de la cirna statului în anul ce vine. Pentru că, într-adevăr, dacă președintele și birourile celor două adunări pot numi, în total, 6 membri ai C.N.A. pe perioade de la 6 pînă la 8 ani, este limpede că F.S.N.-ul și va pu-

tea o vizualitate interesată de previzibil în sfera audiovizualului și după dezvoltarea sa către de la putere. În expunerea de motive a legii, denumită printre-o inovație neinspirată „notă de fundamentare” (expresie impropiu imprumutată, se pare, din vechea legislație a societăților mixte) se spune că proiectul legii audiovizualului are la bază studiul de drept comparat privind țări democratice ca Franța, Italia, Marea Britanie și S.U.A. Imprumuturile din legile în materie ale acestor țări sînt, pe alocuri, evidente, cu o preferință vădită pentru Franța, de unde autorii proiectului s-au inspirat precumpănitor. Numai că atunci cînd au „preluat” dispozițiile legilor franceze s-a omis faptul, esențial, că în Franța, după două secole de viață democratică (cu unele intermitențe), între guvernămînt și opoziție, cu și între partidele politice, s-a realizat un echilibru și s-au stabilit anumite reguli de fair-play, care, deocamdată, nu există, din păcate, și la noi. Dar mai este ceva, nu lipsit de importanță și întotdeauna grăitor pentru înclinarea redactorilor proiectului de lege de a asigura dominația partidului de guvernămînt în cadrul C.N.A. Potrivit legii „inspiratoare” franceze din 1996 din care 13 membri ai Comisiei Naționale a Comunicațiilor și Libertăților (C.N.C.L.) președintele Republicii și președintele celor 2 corpuri legislative desemnează numai cîte 2 membri, nu 3 ca în proiectul legii noastre, iar Guvernul nu poate numi nici un membru în se sine, prin contrast, dreptul Guvernului Român de a numi 3 membri în Rosterul celor 7 membri ai comisiei proven din rândurile celor mai înalte foruri judiciare ale Franței (Consiliul de Stat, Curtea de Casație, Curtea de Conturi), din sectorul audiovizualului, din sectorul presei scrise și în fine, din cadrul Asociației Franceze. Este vădită, în cazul legii franceze, strădania legiuitorului de a asigura, pe cît posibil, o independență reală a celei mai înalte autorități a audiovizualului prin recitarea înura dintre membrii săi din cadrul instanțelor magistraturii cu și din rîndul profesioniștilor direct interesați (ziariști și presei scrise și audiovizuale). Autorii proiectului legii române a audiovizualului au preferat însă să se manifeste „originalitatea” legislativă prin inserarea unei dispoziții de natură să sporească dominația în sfera audiovizualului a președintelui și prin ignorarea acestor dispoziții din legea franceză care pot atenua viciul monopolului asupra informației. Criticabil este de asemenea faptul că autorii proiectului de lege n-au urmat modelul francez nici în privința rezervării, în cadrul C.N.A., a unui minim de locuri pentru personalități neutre, cu înaltă calificare profesională și morală, din sectorul presei audiovizuale și al presei scrise. Folosirea dreptului comparat la elaborarea legii audiovizualului ar fi trebuit să însemne imprumutarea din alte legislații a acelor soluții care pot oferi maximum de garanții pentru libertatea de expresie, pluralism și obiectivitate în comunicarea ideilor și opiniilor iar nu selectarea preferențială a măsurilor în apte să asigure monopolul puterii și în acest domeniu. În măsura în care corcurele legislative, în ciuda configurației lor politice actuale, sînt decise să asigure realizarea țelurilor proclamate ale informației în sfera audiovizualului, sînt datorate să stabilească o modalitate

mai imparțială și mai echilibrată politiceste de constituirea C.N.A. În acest scop ar trebui să reducă numărul membrilor numiți de președinte, Guvern și birourile corpurilor legislative și să atribuie locuri în acest organism unor personalități prestigioase din rîndurile celor mai înalte instanțe judiciare ale țării și din cadrul profesiei juridice. Societă de asemenea să se ar conveni micsorată durata pentru care urmează să fie numiți membrii C.N.A. în-deosebi aceea, exagerată, de 6 și, respectiv, 8 ani. Nu ni se pare firesc ca într-un stat ce se vrea democratic supremul organ al audiovizualului să rămîna, dacă nu dominat, cel puțin „infiltrat” pe ter-

treptului de răspuns prin presă, proiectul legii audiovizualului transferă această funcție normativă unui organ administrativ. Altfel spus, proiectul legii audiovizualului „desărcinează”, practic, corpurile legislative de reglementarea importantului drept la replică, investind în același timp cu funcție legislativă, în acest domeniu, C.N.A., organ constituit în modalitatea partizană, pentru a nu spune „partinică”, învederată mai sus. Nu credem că este soluția cea mai potrivită pentru a se asigura ocrotirea persoanelor fizice lezate în drepturile și interesele lor legitime prin emisiuni radiofonice și televizate. Socotim, dimpotrivă, preferabil ca această problemă să fie reglementată amănunțit de inesei legile presei și audiovizualului intrucit de o atare reglementare depinde protecția eficace a personalității umane și indeosebi a atributelor morale ale acesteia, precum sint onoarea, considerația sau demnitatea. Nu mai insistăm asupra edificării, în finalul art. 28, a unei norme „in ab”, prin care C.N.A. este imputernicit să stabilească, din nou, „norme obligatorii” și anume „referitoare (și) la

Caricatură de ANDRZEJ KRAUZE

După cum o altă cale de-a asigura securitatea provinciei pe data de 30 august 1990, în afara amenințării publice a anonimului general-comandant al necunoscutului, pînă atunci, Armatei (din) „Transilvania”, de-a trage la nevoie „în tot ce mișcă”, nu părea să existe în acel moment. Cu astfel de măsuri se urmărește apărarea și păstrarea Transilvaniei, dacă ea este realmente în pericol, în timp ce Ungaria cheală este aruncată, de ani și ani de zile, un miliard de dolari pentru propagandă proprie în Europa de Vest? Sau, mai degrabă, se dorește pierderea ei? Doar dacă motivul adevărat nu este acesta, mai vechi, și cel mai simplu, de-a abate atenția românilor de la marasmul în care se zbat, virții pînă-n gît, zilnic, prin înțelegerea unei psihoze naționaliste ce poate originina lăsa forma unei isterii la scară națională? Apărarea intereselor unui stat, indiferent de natura lor, se face prin practicarea unor cu totul alte metode decît acestea, de în primitivismul de groță utilizate de „triunghiul” sus-amintit. Dacă vrem să convingem Europa că sistemul demni de ea, renunțarea la căpanoplia delirului paranoid, a urii și toporului de piatră este obligatorie.

Și, ca o ultimă observație: reprezentanții Puterii care au încheiat acest nou pact inegalitabil nu ar trebui să uite că niciodată clauzele sale nu au fost respectate, nici măcar în intenție, încă din clipa semnării: dacă Stalin a fost aliat de naiv încl în se încredă în Hitler — singurul om în care, se spune, a avut încredere — el a fost în seurtă vremea cît pe ce să plătească cu viața nevătăcirea împardonabilă, după cum „nucleul Turcanu”, bătînd palma cu Nikolski și Ann Pauker, a fost pînă la urmă lichidat în numai cîteva ani, lichidare, nu mai e nevoie s-o spunem, încă de la început prevăzută în planurile comunistilor, care li promisese „aliatului” lor avansarea în rîndurile ofiterilor securității. Tratatetele de acest fel, am spus-o, sînt înfîlțit mai periculoase decît cele semnate cu Diavolul însuși. ■

NICOLAE BALTA

corespondență

• O problemă în plus

Revista „22” este revista mea preferată (dintre publicațiile românești) de la apariția ei, și — eu fiind de naționalitate maghiară — citind articole despre problema noastră, a minorităților, mi-a oferit întotdeauna o consolare și mi-a ajutat mult să nu-mi pierd definitiv speranța, atunci cînd în publicațiile românești se puteau citi numai calomnii și acuzații împotriva noastră, fără, măcar, a ne da șansa să dovedim contrariul. Știu că nu sîntem nici noi perfecți, fără slăbiciuni, defecte și îl avem și noi pe nemernicii noștri, dar întreb eu, noi, cu cam 2 milioane de maghiari ce răsunăm în jurul nostru și în țările și regiunile noastre, cum putem face un astfel de lucru și să nu pierdem din vedere că noi suntem o națiune?

Dar să nu credem că mă preocupă numai problema minorităților: mă interesează, cel puțin în aceeași măsură, și celelalte probleme cu care se confruntă țara, numai că noi, minoritățile, mai avem o problemă în plus, care ne îngreunează zilele.

Am întîmpinat cu multă simpatie și speranță apariția Alianței Civice: aștept foarte mult de la această formațiune și

sper din toată inima că în viitorul apropiat să putem constata efectul, rezultatele concrete ale activității sale. (...) Sper că nu v-a plăcut mult scrisoarea mea și vă rog să mă scuzați pentru aceluiașle mele de orice fel, dar n-am mai făcut astfel de corespondență nici în limba mea maternă.

Cu cele mai sincere salutări și urări de bine. ■

VARGA MELINDA
Gheorghieni

• Puterea de mistificare

Consecvență declaratiilor ei de imparțialitate politică, TVR a prezentat duminică, 10 februarie 1991, în cadrul emisiunii „Convorbiri de duminică” un interviu cu Carolina Iliea. (...) Nu ne-a trebuit mult timp pentru a sesiza deviațiile, interviuului căreia un naționalism extrem pe care și l-a învâștat, înjundu-se la lupta acerbă a Fetei Românești de la scoala românilor un fel de oameni superiori. Poetesa n-a găsit să desalt exemplul al generației contemporane de scriitori decît numele lui Eugen Barbu, căruia stătuia pe care încercă să și-o

alte aspecte legate de aplicarea prezentei legi” (s.n.). Ni se pare, și de astă dată, exagerată această imputernicire a C.N.A. cu atribuții normative în zone neprecizate ale audiovizualului, ceea ce favorizează arbitrar și abuzul.

În afișul, să remarcăm abuzul atribuțiilor recunoscute C.N.A.-ului în ceea ce privește: competența consiliilor de administrație ale regiilor autonome și ale societăților cu capital integral de stat din domeniul Radioteleviziunii; numirea și demisionarea celorlalte societăți comerciale cu capital majoritar de stat din același domeniu; aplicarea de sancțiuni administrative mergînd pînă la suspendarea și chiar retragerea autorizației de funcționare etc. În folul acesta, prin mijlocirea C.N.A., alcătuit din partizani ai desăvîrșite dominația în sfera audiovizualului. ■

DORU COSMA

sculte în literatura română i-o refuză chiar realizările sale literare ce atau sub semnul scandalurilor și al plagiatului. Era cazul că se des acest interviu în spațiul rubricii de convorbiri, în loc să apară în cadrul opiniei partidelor politice?

După ce desființarea generației de autenții scriitori, cu un zîmbet angelic, doamna Carolina Iliea ne informează greșit că nu face politică și se aventurează într-un scenariu fantastic al intențiilor irealistice de federalizare a României, de căsătorie a ființei naționale și geografice, ca urmare a acțiunilor destabilizatoare a maghiarilor de pretutindeni.

Sarabanda aberațiilor se ține lant de aici înainte și nimic din frămîntările noastre politice sau sentimentale nu scapă judecării de valoare periculoase de agresive, dar mai ales nocive ale autourei, dezlăntită să sfărîme orice, pentru a da frîu liber lipsei de discernămînt. Nu mai este nevoie de un filtru al gândirii pentru că gîndirea însăși este inexistentă la doamna Carolina Iliea sau este atît de grav atînsă, încît nu mai poate fi salvată. După afirmațiile dinsei, democrația este un însăși destabilizator, ca și acțiunile domnului Mihai Soru, ca și cele ale Majestății sale Regelui Mihai.

Umbind vreaște prin viața culturală, economică și politică a țării, Carolina Iliea nu poate termina călcutul în străchini fără a atinge subiectul spinos și răzător al războiului din Golf. Vajnica reprezentanță a supremației ne-mulii românești amenințat de pieire nu se așteaptă să-și exprime părerea că stabilirea ultimatumului american nu putea fi făcută decît în ziua de 15 ianuarie 1991, ziua marelui Eminescu. ■

Prof. RADU PANTEA
București

PE TEME CONSTITUȚIONALE

Prevederi ceausiste în Proiectul noii Constituții

Tezele date publicității de către Comisia parlamentară însărcinată cu elaborarea proiectului de Constituție a României au dezamăgit pe mulți. Din nefericire, aceste teze nu sînt în concordanță cu promisiunile făcute de membrii Comisiei pe parcursul a cîteva luni de elaborare și nici cu prețioasele eforturi de aliniere la cele mai avansate constituții ale Europei și Americii. În țesătura proiectului prezentat presei se află prea multe și prea importante prevederi păstrate din constituția ceausistă adoptată în 1965 (și modificată ulterior de cîteva ori, mereu în sens negativ). „Inovațiile” lui Ceausescu au reprezentat involuții chiar și față de constituțiile comuniste elaborate sub regimul lui Ceorghiu-Dej. Aceste inovații submincăz chiar de la fundamentul său edificiul statului de drept.

Să le examinăm pe rînd.

I. Instituind funcția de Președinte al Republicii, în 1974 (act ce prin el însuși nu poate fi considerat o involuție instituțională), Ceausescu a înzestrat-o de la început cu prerogative ce nu-l sînt proprii într-un stat democratic, încălcînd brutal principiul separației puterilor, ca și alte principii specifice statului de drept. Toate acele prerogative din 1974 și de mai tîrziu sînt păstrate în proiectul de Constituție actual. Ba mai mult, în acest proiect s-au adăugat noi prevederi de aceeași natură.

1. Președintele României urmează să dispună de prerogative legislative care aduc aîngere gravă autorității Parlamentului, singurul organism cu putere legislativă într-un stat de drept, lăta care sînt aceste prerogative sau drepturi necuvenite: dreptul de veto asupra legilor adoptate de Parlament; dreptul de a numi o treime din judecătorii Consiliului Constituțional (de fapt, ar fi mai potrivită denumirea de Curte Constituțională); priverarea Parlamentului de dreptul de a-l demite pe Președinte, chiar prin proceduri foarte complicate (cum sînt cele din S.U.A.); dreptul Președintelui de a organiza un referendum popular fără consultarea Parlamentului sau a Guvernului (aici se atînge și o prerogativă a Executivului); chiar și suspendarea din funcție a Președintelui, temporară, Parlamentul n-o poate hotărî decît cu avizul Consiliului Constituțional.

2. Președintele dispune și de prerogative care în mod normal aparțin Guvernului (sau șefului acestuia): dreptul de a prezida anumite ședințe ale Guvernului; scutirea de sub controlul Guvernului a armatei, a poliției și a S.R.L. operatiune ce se înfăptuiește prin intermediul Consiliului Suprem de Apărare a Țării, prezidat, prin lege, de către Pre-

ședintele României; prerogativa de a propune Senatului numirea directorului S.R.L. (de fapt, acest demnitar ar trebui să se afle în subordinea directă a Guvernului, numirea și demiterea sa intrînd tot în competența Guvernului, pentru numire cerîndu-se, eventual, avizul Senatului).

3. În sfîrșit, Președintele României dispune de o prerogativă care în fapt constituie o gravă atîngere (pînă la anulare) a independenței justiției. Conform Tezilor proiectului de Constituție, numirea judecătorilor și procurorilor (deci inclusiv a Președintelui Curții Supreme de Justiție și a Procurorului General) este prerogativa Președintelui României. Este absolut nesemnificativ că propunerile de numire sînt făcute de către Consiliul Superior al Magistraturii sau de către altcineva. Logic ar fi (în logica statului de drept) ca prerogativa numirii judecătorilor și procurorilor să aparțină Consiliului Superior al Magistraturii însuși, instanță ce ar putea fi eventual prezidată de către Președintele României, care însă se va limita la alit, neintervenînd în operațiunea de votare.

II. Guvernul, care înainte de 1974 dispunea de largi împuterniciri (cel puțin formale) este redus, în urma instituirii funcției de Președinte al Republicii, la condiția de administrator al economiei naționale. De altfel, așa și este numit în Constituție: organ al administrației centrale de stat. Cine e de fapt șeful Guvernului nu este clar, căci funcția de președinte al Consiliului de Miniștri a dispărut, în locul ei instituîndu-se titlul ambiguu de prim-ministru al Guvernului. Toate acestea se păstrează și în proiectul Constituției de astăzi. În plus, dispăre complet denumirea de Consiliu de Miniștri. Prerogativele Guvernului sînt expuse în Secția I a capitolului 3 — Autoritatea Administrativă. Deci Guvernul nu este suprema putere executivă în stat, cum în mod normal ar trebui să fie, ci doar un administrator. Și atunci ne întrebăm: cine intruchipează această putere? Răspunsul nu este formulat transparent în nici un paragraf al Tezilor, dar el se subînțelege: Președintele României, care, după cum s-a văzut, acumulează și prerogative legislative și prerogative din aria celei de a treia puteri. Așadar Guvernul nu guvernează, ci numai administrează, numai execută ordinele date de alții. Este o practică integral comunistă, verificată în aproape o jumătate de veac, cînd guvernul dădea la îndeplinire fără să cîrască deciziile instanțelor superioare ale partidului.

III. În aceste condiții, nu e de mirare că inițial articol al Constituției (proiect),

care definește însăși esența statului, nu conține nici o referire la democrație: „România este un stat național, suveran, unitar și indivizibil. Forma de guvernămînt este republica”. Ne întrebăm: oare această formulare nu se potrivește și pentru ceea ce a fost România între 30 decembrie 1947 și 22 decembrie 1989? Nu insistă odiosul tocmal asupra caracterului unitar, indivizibil și național al statului? Nu cu ajutorul acestor necesități obiective își realizează el obiectivele politice de omogenizare și monolitism politic? Nu vrem să lărgesc discuția din acest capitol, care singur s-ar preta la o dezbatere de cîteva pagini, ci mă voi mulțumi numai cu sugestia de schimbare a articolului I (din titlul „Principii Fundamentale”) spre o formulare ce definește România ca stat democratic, ca stat de drept. Deci: „România este un stat democratic, unitar și independent. Forma de guvernămînt este republica parlamentară”. (Desigur, în locul ultimei sintagme poate apărea, în funcție de rezultatul unui prezumtiv referendum, „republica prezidențială” sau „monarhia constituțională”). În felul acesta caracterul esențial al statului (democrație) este definit din primul moment, fără echivoc. De asemenea, și caracterul său unitar (deci cu autonomie locală limitată) și independent (trăsură mai transantă decît suveranitatea, care, de pildă, este recunoscută și republicilor federale ale U.R.S.S., dar...).

IV. Proiectul noii Constituții consfințește toate drepturile și libertățile cetățenești prevăzute în legislațiile internaționale la care România este parte. Din nefericire, tentaculele totalitarismului se înșinuează cu perfidie și în acest teritoriu, sub forma unor limitări arbi-

trare. De exemplu, inviolabilitatea domiciliului poate fi încălcată din cînd motive, printre care: c) „pentru apărarea siguranței statului sau a ordinii publice” și e) „în orice alte cazuri care impun apărarea împotriva unui pericol comun”. Vă întreb acum pe dumneavoastră: după 43 de ani de comunism, după mai bine de 30 de ani de totalitarism, va avea poliția (sau procuratura, sau orice altă autoritate publică) vreo reticență în a invoca pentru orice pătrundere în casa cuiva unul dintre cele două paragrafe citate mai sus? În același cadru voi menționa ambiguitatea textului constituțional privind drepturile minorităților, ambiguitate moștenită tot de la „gîndirea” Ceausescu, de vreme ce constituțiile comuniste anterioare, ca și nu mai vorbim de Constituția (democratică) din 1923, consfințeau împede respectivelor drepturi. În proiectul actual este abandonat termenul de naționalitate, în favoarea celor de origine etnică, origine lingvistică. Oricine știe că originea se referă la trecut, la ceva mai mult sau mai puțin îndepărtat. Or, maghiarii sau sîrbii din România nu sînt „români” de origine maghiară sau sîrbă, cum li numea Ceausescu, ci maghiari ori sîrbi pur și simplu. Ei sînt cetățeni români, dar asta e altceva. Nici în capitolele despre învățămînt sau despre partidele politice, referirile la minoritățile naționale nu corespund exigențelor statului democratic, ale statului de drept, prezente fiind și aici „descoperirile” și „inovațiile” genului de la Școarcești. Nu pot încheia acest paragraf fără a face observația de ordin general că de-a lungul întregului text al Proiectului străbate, ca un fir roșu (certațiți căscur, dar aici se potrivește), preocuparea de a prezerva forței publice toate mijloacele de intervenție în vîsta societății civile, de a nu permite ca libertatea individuală să fie ceea ce ea a devenit de mult în țările democratice, ci numai un surrogat, ceva mai de calitate decît în „epoca de aur”, și alții.

Ceausismul supravițuiește și în textul Tezilor pentru proiectul de Constituție a României. ■

Prof. univ. dr.
VICTOR IANCU

OPOZIȚIA EXTRAPARLAMENTARĂ

Dacă o sentimentă atribuită lui Solon, părintele democrației ateniene, aceasta nu ar fi putut exista fără cunoașterea adevărului. Totodată, în felul acesta s-a dat și o definiție inechivocă democrației însăși, fiindcă adevărul nu poate să fie cunoscut decît într-un regim de desăvîrșită libertate, constrîngerea avînd întotdeauna drept rezultat întunecarea rațiunii, pervertirea caracterelor și abuzarea spiritului uman.

Așfel, ceea ce a fost cunoscut cu aproape trei milenii în urmă ca fiind un principiu moral fundamental pentru orice guvernămînt democrat, acum, în pragul unui nou mileniu, acest principiu constituie un subiect de controversă pentru societatea noastră, mergîndu-se chiar pînă acolo încît, în viațunoa omora, politica nu ar fi decît „arta” de a mistifica adevărul și de a-l ascunde indiferent de joișcia procedurilor folosite.

Adevărul, însă, nu poate să lăsa la suprafață, ca un delemnău deasupra apei, decît în urma unor discuții purtate în mod liber și cu bună-credință în susținerea unor idei controversate, de către oameni egali cu toții în fața aceluiași legi, indiferent de poziția lor în societate: guvernanți sau guvernați.

A avea așadar, tu, un simplu cetățean, o altă opinie decît aceea pe care o au cei ce conduc și a o putea expune și susține, nu constituie o favoare ce îi se face de cei care temporar dețin Puterea, ci un drept imprescriptibil și opozabil oricărei autorități și forme de constrîngere. Aceasta este, în esență, dreptul de opoziție, drept care prin natura și importanța sa, poate fi ridicat la rangul de instituție, în orice societate liberă.

Într-un Stat cu un guvernămînt reprezentativ în general, opoziția se manifestă sub forma opoziției parlamentare. Dar nu întotdeauna Parlamentul, prin componența sa, reflectă toate curentele de opinie: opiniile se pot schimba între două legislaturi, opiniile se formează și în afara Parlamentului, înclt nu rare sînt situațiile cînd opinia majoritară parlamentară nu mai reflectă convingerile și sentimentele opiniei publice. Din acest moment, apare mai stringentă necesitatea manifestării opoziției extraparlamen-

tare care include acele opinii ce nu sînt reprezentate în Parlament. Această opoziție nu este în afara legii, ci ea este implicit recunoscută prin acele prevederi constituționale care consfințesc libertatea de exprimare și care garantează drepturile fundamentale ale omului.

Existența acestei forme de opoziție mai constituie totodată și un mijloc extrem de util pentru cunoașterea stării de spirit a maselor la un moment dat și deci o posibilitate pentru Puterea politică de a lua din timp măsurile de îndreptare a eventualelor greșeli pe care le-ar săvîrși și care altfel, în lipsa suprîmării lor, ar putea duce la grave frămîntări sociale.

Așadar, un guvern conștient de menirea sa și de limitele în cadrul cărora își poate exercita prerogativele, nu numai că nu va stînjeni o opoziție extraparlamentară să se manifeste, invocînd argumente desuete din vocabularul folosit de regimurile totalitare, dar, în propriul său interes, o va folosi pentru a nu depăși cadrul legal al guvernării și pentru a menține un contact permanent cu starea de spirit a maselor și a diverselor categorii sociale.

Dar funcția pe care o îndeplinește opoziția extraparlamentară mai poate opera și în acele împrejurări ce apar atunci cînd în discuție este pusă însăși legitimitatea unei guvernări, adică atunci cînd aceasta nu și-a respectat angajamentele luate în fața electoratului cu prilejul alegerilor.

În acest caz, opinia publică este îndreptățită să ceară și să impună alegeri anticipate, o procedură admisă de cele mai elementare principii constituționale, în scopul cunoașterii măsurii în care un guvern mai poate fi legitim, din momentul în care a nesocotit pactul social pe care l-a încheiat cu electoratul atunci cînd a fost ales.

Iată numai cîteva argumente ce fac din opoziția extraparlamentară o instituție indispensabilă pentru asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ce au fost în toate vremurile recunoscute oamenilor. ■

DAN ȘERBAN RĂDULESCU

Lucrare de PAUL NEAGU

ANUNȚ

Invităm agențiile de difuzare particulare și persoanele fizice autonome autorizate interesate în difuzarea revistei noastre să se adreseze redacției la telefon 14 17 76, în atenția dlui Dumitru C. Tudor.

Se acordă o remiză de 25% pentru preluarea revistei de la sediul redacției.

Sînt negociabile și alte condiții, inclusiv transportul la punctele de difuzare din București și provincie.

ERATĂ

În interviul „Timpul — ea darul cel mai de preț”, publicat în nr. 7/22.II, s-au strucat cîteva erori de cules regretabile. În rîndul 14, coloana I-a se va citi corect „planul Satalin apare

prezentat”: în coloana a 2-a, rîndul II se va citi „sufierintei” în loc de suptafetel; în coloana a 4-a, rîndul 23 se va citi 1989—1990 este ea o formă. ■

Redacția

VREM SĂ AJUTĂM ROMÂNIA SĂ SE AJUTE SINGURĂ

— De vorbă cu domnul ION BERINDEI, președintele Fundației „România liberă” din Statele Unite ale Americii —

● FREE ROMANIA FOUNDATION : PREZENTARE GENERALĂ

V.B. : Stimată doamnă Ion Berindei, vă rugăm să aveți amabilitatea de a prezenta cititorilor noștri ce este Fundația pe care o conduceți, cum a luat ființă și care sunt principalele ei activități.

I.B. : Fundația „România liberă” a fost înființată de mine în decembrie 1990, de îndată după căderea guvernului Ceaușescu. Pe de o parte, am înțeles atunci că există o posibilitate reală de a contribui la ridicarea țării. Pe de altă parte, era un moment în care am primit nenumărate oferte de ajutorare a României, din partea unor persoane sau instituții din Statele Unite. Noi am preluat și am încercat să permanentizăm și să stimulăm asemenea oferte. Am solicitat în mod special ajutor medical. Am plecat, în realizarea Fundației, de la zero. Suntem o asociație caritabilă, cu scop nelucrativ, înregistrată la Boston, cu filiale în alte opt state. Avem peste 300 de membri, majoritatea voluntari; există și câteva persoane salariate, care asigură permanența activităților Fundației.

Fondurile noastre provin exclusiv din donații publice, și o bună parte a lor sunt folosite pentru plata transportului voluntarilor noștri profesioniști care vin să lucreze în România, în scopuri caritabile; totodată, acoperă costul transportului mărfurilor.

V.B. : Ce fac acești voluntari ?
I.B. : Cei profesioniști desfășoară o activitate terapeutică specifică: de medici, de infirmiere etc. Ei primesc un salariu simbolic de vreo 300 dolari pe lună. Există și voluntari neprofesioniști, a căror disponibilitate sufletească pentru suferința semenilor lor îi determină să vină aici și să li ajute pe cei care au nevoie de îngrijire sau afecțiune. Exemplul lor ar trebui să dea de gândit celor de aici.

V.B. : Care sunt activitățile principale ale Fundației ?

I.B. : În acest moment Fundația noastră are cinci tipuri de activități. Primul: program de asistență umanitară și medicală din care fac parte programul TOUCH și programul REACH (v. 22, no. 5, pg. 14). Acestea două sunt programe complementare. TOUCH este un program de intervenție imediată (= a atinge, a mingia), iar REACH este o intervenție de durată mai lungă și de complexitate mai mare. Programul REACH (Recuperare, educație și asistență pentru copiii handicapați) încearcă să impună o nouă formă de îngrijire a copiilor handicapați, aceasta incluzând eforturi de formare a cadrelor. Înțelegem acest efort ca o muncă directă: oamenii noștri, voluntarii veniți din America, lucrează cot la cot cu lucrătorii români. Totodată, cei doi aici vor veni în Statele Unite, pentru a lucra acolo, în spitalele americane.

Al doilea tip de activități susține donanții de aparatură medicală — de curând am donat guse electrocardiografice — și de medicamente. Încercăm, de asemenea, să stimulăm anumite industrii de tehnică medicală din România, de exemplu confecționarea protezelor.

Al treilea: program de asistență chirurgicală în Statele Unite.

Al patrulea: program de asistență privind informația medicală.

Al cincilea: program de asistență acordat bibliotecilor universitare, constând atât din donații de cărți sau reviste, cât și din introducerea unor sisteme moderne, computerizate, în stocarea sau regăsirea informației și în administrarea bibliotecilor.

V.B. : Aceste activități sunt corelate cu activitățile asemănătoare ale altor instituții ?

I.B. : Din păcate, nu. Noi, în America, nu dispunem de informații privind ajutorarea României. Ministerele competente din România n-au făcut efortul de a oferi o imagine de ansamblu privind ajutorarea țării de către diferitele instituții de binefacere. De aceea, eforturile care se fac sunt cu totul necorelate. Totodată, cererea din interior este atât de mare, încât e foarte improbabil ca vreun ajutor să fie inutil, suprapunându-se pe altul identic.

● SENSIBILIZAREA PUBLICULUI AMERICAN

V.B. : La noi s-a spus că publicul american a fost sensibilizat pentru ajutorarea României de difuzarea unui film realizat de dumneavoastră.

I.B. : Compania americană de televiziune ABC a hotărât, după vizionarea diferitelor videocasete înregistrate în cămine de handicapați din România, să facă propriul său film. El a fost realizat aici de o echipă profesională; eu doar i-am ghidat în diferite locuri. Știam că s-a creat aici impresia falsă că eu și autorul acestui film; de fapt nu-mi aparține nici imaginea, nici montajul, nici comentariul, nici titlul. Filmul s-a difuzat la o oră de maximă audiență, la emisiunea „30.20”, și a creat o impresie coplesitoare. Tonul comentariului n-a fost întotdeauna cel mai potrivit, dar e foarte ușor să înțelegem uleiura unui american confruntat cu scenele de aici. Este absolut clar că scopul realizării și difuzării filmului a fost ajutorarea României, nu calomnierea ei. Acest scop a fost atins, întrucât s-a constatat, după difuzarea filmului, o creștere sensibilă a simpatiei pentru România, care s-a tradus printr-un număr foarte mare de subvenții, care au încurajat, în general, acțiunile neguvernamentale. Propria noastră activitate a fost substanțial stimulată, fiindcă am primit oferta a peste 300 de voluntari interesați în a sosi cit de curând și a peste 70 de persoane doritoare a se angaja în programul REACH. Desi această perioadă este dificilă pentru americani, din cauza războiului din Golf, multe persoane n-au ezitat să vină aici, desi copiii lor sunt mobilizați, iar comunicarea cu ei este aproape imposibilă. Aceste persoane au arătat o mare dăruire și un mare altruism. Sperăm ca

gostul lor să trezească o participare pe măsură din partea românilor.

● SOARTA IMPREZVIZIBILĂ A AJUTOARELOR

V.B. : Ne puteți spune ceva despre cantitatea de ajutoare trimise în România ?

I.B. : Anul trecut am trimis ajutoare în valoare de o jumătate de milion de dolari, iar anul acesta serviciile pe care le vom aduce vor depăși cifra de 7 000 000 dolari, însă ele nu se vor regăsi numai în bunuri. Pentru că este o falsă impresie că România trebuie ajutată numai cu bunuri. Bunurile sunt perisabile și consumabile. Și nevoia cea mare nu este atât de bună, cât de oameni — oameni calificați și educați. Noi încercăm să ajutăm România să se ajute singură.

În să menționez că am ajuns la această concluzie după ce am constatat că foarte multe dintre bunurile pe care le aducem nu sosesc la destinație, ci intră în bursa neagră a localităților limitrofe.

V.B. : Puteți detalia acest subiect ?

I.B. : Nu-i nevoie să mă refer decît la un singur lucru — un film făcut de Televiziunea Română — prezentat în ziua de 30 decembrie 1990, în care se arăta cum la câteva ore sau zile după aducerea bunurilor, ele au apărut pe piața neagră din Ploiești, sau din altă localitate. Este bine cunoscut în toate societățile de ajutorare a României faptul că, indiferent ce faci ca să dirijezi corect bunurile, multe dintre ele dispar și sunt vindute de către personalul salariat, sau de către direcția unor spitale, cămine sau orfelinate, unor pietre secundare.

V.B. : Aveți exemple concrete ?

I.B. : Pot să vă spun că în cele 30 de instituții pe care le-am vizitat, mi-au fost raportate cazuri concrete în care direcțiile instituțiilor au fost văzute dispărând cu camioane întregi și furgonete întregi de ajutoare, care nu au mai fost recuperate. Și există multe înțelegeri și asocieri ilicite între directorii întreprinderii, gestionarii magazinelor, contabilii șefi. De multe ori am constatat activități care nu cred că ar fi posibile fără cooperarea milițiilor locale. Situația este favorizată bineînțeles de greutățile economice generale ale țării, dar aceasta nu poate fi o scuză. Soarta ajutoarelor din străinătate este foarte variată. Din păcate, rar aceste ajutoare materiale — mă refer la bunuri, nu la aparatură medicală — își ating destinația. De multe ori a-

ceste bunuri sunt în hăni într-o magazie pentru a putea fi arătate inspecției sau miliției financiare. Zicând, ele sunt inaccesibile bolnavilor, rămînînd în magazie. Este unul din scenariile.

V.B. : Avica fiind ca atare: alimenție ?

I.B. : Alimentație, haine, lucrări, ele sunt întotdeauna acolo, ca și cum n-ar fi. Și de fapt ele sunt acolo pînă în momentul în care se face o aragare în acea magazie, de cele mai multe ori aceste spargerii fiind făcute cu cunoștința personalului care lucrează. Cei alți scenariu este că lucrurile dispar, sub motiv că cei mici sunt bolnavi neuro-psihici și distrug anumite lucruri.

● RESPECT ABSOLUT PENTRU PERSOANA UMANĂ

I.B. : Trebuie accentuat în mod special asupra unui aspect important. O chestiune de atitudine fundamentală.

Mi s-a întâmplat să aud frecvent cum cei care îngrijeau copii bolnavi de SIDA spuneau: de ce să dăm ajutoare acestor copii, ei tot mor ? Ca și cum noi, ceilalți, am fi nemuritori.

Reacția americanilor este orusă. Dacă aceste ființe poartă blestemul unei asemenea suferințe, suntem cu atât mai mulți datori să-i ajutăm. Dacă viața lor e scurtă, cu atât e mai durabilă durerea de a le-o înfrumuseța. Pe urmele lămurii de care vă scuzam, mai multe americane au venit pentru a înființa exact acele ființe care erau mai tarate; ele trebuiau ajutate mai încă. O femeie a venit special pentru a înființa un copil de un anșdoi, bolnav incurabil. Ajunși aici, nu i s-a dat voie să intre în spital; nu avea legitimație. În cele din urmă, a reușit să îl pregătească un Crăciun. După puțină vreme copilul a murit. Dar a murit după ce i s-a dat o anumă gansă a fericii.

Pentru cei de aici, handicapații sau bolnavii incurabili sunt un fel de sub-ființe. Pentru americani, sau vest-europeni, ei sunt ființe care au exact aceleași drepturi ca și oamenii normali. Nu noi putem stabili cine are ceea ce viața, la fericire, la educație — și cine nu. Există un respect absolut pentru persoana umană.

În România se constată existența unor priorități pentru diferite categorii de oameni. Atitudinea față de handicapați este direct legată de atitudinea față de om, față de drepturile omului. Nerespectarea drepturilor omului are consecințe catastrofale, care nu se restrîng la o categorie limitată de victime. Cred că asupra acestui subiect trebuie reflectat cu toată seriozitatea. ■

Interviu realizat de VICTOR BARSAN

Fotografii puse la dispoziție de Societatea de Cruce Roșie și Semilună Roșie

APEL

pentru a susține înființarea Institutului de învățămînt prin corespondență, destinat handicapaților și deținuților

„În Germania 5% dină la 6% din persoanele handicapaate au un grad de invaliditate mai mare de 50%. Directorii de întreprinderi afirmă însă că tocmai aceștia sînt cei mai buni muncitori, care și dau cea mai mare osteneală. E foarte important ca mentalitatea să se schimbe și să se termine cu comasașunea. Să ne dăm seama că există persoane altele decît restul lumii handicapați, care au drepturi ca toți ceilalți și în plus posedă o experiență bogată care poate fi transmisă celor care n-au avut probleme; în

acest moment cei fără probleme își pot da seama că sînt acolo nu doar pentru a aduce și a da ci și pentru a primi”. Acesta sînt cuvintele domnului Michel Gillibert, membru al guvernului francez, el însuși handicapat, declarate princi române la 10 ianuarie 1991. Dar ce putem primi în mod concret din partea persoanelor handicapaate ?

În lumea tehnică contemporană prestația productiv-sociale nu numai că nu mai este legată de efortul fizic dar ea nici măcar nu mai este legată de un

anumit loc de muncă. În destul de multe cazuri, fapt ce pune într-o cu totul altă lumină posibilitățile de muncă ale handicapaților.

● Datorită proceselor de cvintă și terminalelor, salariații își vor schimba mai curînd locul de muncă decît natura activităților. În Statele Unite tot mai mulți funcționari optînd pentru munca senșă mai ales cei care lucrează în distribuția informației.

● Persoanele handicapaate, prin munca înalt calificată la domiciliu, datorită terminalelor vor căpăta încrederea în forțele proprii și vor avea independență financiară.

Pentru a-i face apte pe handicapați să facă o astfel de muncă nu există decît o singură cale: un învățămînt bine organizat în domiciliul acestora. Cum putem însă organiza în acest scop un Institut de învățămînt prin corespondență în România dacă în presă a putut apare propunerea unui mod de a se desfășura școlitul unde lucrează școlii care de-

rită lipsurilor de tot felul a devenit o cauză de stresare la adresa bolnavilor ? Propon:

1. Recrutarea personalului didactic prin voluntariat din rândul pensionarilor;

2. Înzestrarea tehnică a Institutului prin apel la persoanele fizice și juridice din țară și străinătate care pot și doresc să ajute. Nu ne îndoiim că persoanele caritabile vor înțelege, dacă Apelul nostru va atînge la urechile lor, că handicapații nu sînt simpli ființe vegetative pe care este suficient să le „furajăm” ci că ei trebuie ajutați și intelectual;

3. Localul este singurul lucru cu care statul ar trebui să contribuie;

Pentru a urni din loc această inițiativă nu solicităm din partea cititorilor acestor rînduri ajutor material ci ajutor organizatoric. În următoarele urvin-

le: — Să fim ajutați la multibolnă carea acestui apel, spre a-i expedia difuziilor destinatei precum: cultele religioase, parlamentarii, institutiile de mas-

media, difuzii în organisme din țară și străinătate care se ocupă cu instruirea handicapaților.

Menționăm că la o propunere a noastră din octombrie 1990, publicată în ziarul „Adevărul” și „România liberă” din 20 și respectiv 12 decembrie 1990, privind proiectul de a scoate din căminul de copii handicapați și de bătrîni am primit răspuns pozitiv din partea organizației internaționale „Salvați copiii” și a Secretariatului de stat pentru handicapați acțiunea demarînd dela în acest cămin.

Sperăm ca și această nouă acțiune mult mai grea dar și de o importanță mult mai mare să răsunecă un ecou mult mai larg.

Cu credința că sensul mesajului nostru a fost recepționat în spirit, rugăm pe cei care vor să ni se adreseze adresa: reprezentantului comitetului de inițiativă prof. Ștefan Pătulescu, str. Colonei Poenaru Pordea nr. 6, et. 2, av. 10 sect. 4 București. ■

ȘTEFAN PĂTULESCU

„EU LUPT PENTRU DREPTURILE

CARMEN POPESCU: La 2 martie 1979 a luat ființă în România. Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii condus de doctorul Ion Cană. Asta a fost într-o vineri, eu am aderat într-o lină, la dl. Brașoveanu, prin telefon. Când lista s-a transmis la Europa Liberă, intrasem deja în anchetă. L-am rugat pe anchetator să-mi arde cure articol din Constituție mă condamnă pentru că era vorba despre libertatea de cuvânt, de asociere și despre libertatea de opinie. În continuare m-am „bucurat” de tot soul de șica e din partea lor. Percheziții dimineața la 6, mă sculau din somn, mă chestionau și când i-am întrebat ce caută mi-au spus că valulă, bijuterii. Anchetele au continuat și în aprilie, după ce părintele Calciu fusese arestat, eu fiind implicată în acest sindicat doar prin această aderență telefonică. Dar mai aveam la activul meu scrisori către președinte, am scris circa 40 înainte de apariția sindicatului. La sfârșitul lui '79 m-au arestat și m-au judecat de urgență.

GABRIELA ADAMEȘTEANU: Dar numai pe tine?

C.P.: Da. Numai pe mine. Ceilalți au fost condamnați înaintea mea. La fiecare anchetă, eu am înțeles foarte mult să fiu martor la procesul părintelui Calciu, al doctorului Cană, al lui Brașoveanu și al profesorului Dascaiu. Ei răspundeau cu amenințări, cu bruscări și cu injurături. Și în sfârșit, m-au arestat pe 13 noiembrie când am avut două alternative: să plec în închisoare sau să plec în străinătate. La 12.30 noaptea am fost chemată. S-au dat declarații la circa 100 de poliție și am tot dat această declarație timp de 4 luni, până în '80, când am fost eliberată. De mine s-a ocupat un anume colonel Morcu, nu știu numele celălalt, este brun, puțin grizonat, mic de statură. Chiuzbaian, fost judecător și publicist la Flacăra, prieten cu Eugen Harbu, m-a judecat în 24 de ore, fără drept de apărare.

• Eu am aderat la sindicat, nu la idee, ci la persoană

G.A.: Chiuzbaian se ducea la congresele lui I.C. Drăgan, în calitate de istoric...

C.P.: Am impresia că face parte acum din partidul d-lui Mănușă, Partidul Republican, l-am văzut la televizor. În '79 mă condamnaseră în 24 de ore, conform Decretului 153. El era atunci judecător la sectorul 6, pe Știrbei Vodă. Vice-președinte era d-na Cara Mihai, iar președinte era un fost milițian, Ionescu. După ce am fost eliberată din închisoare am vrut să am hirtiuța prin care mă condamnau. M-am dus la judecătorul de serviciu, se întâmplase să fie tot dl. Chiuzbaian, care mi-a spus: „Găsiți dosarul la arhivă”. M-am dus la arhivă, arhivara l-a căutat, nu l-a găsit, m-am dus la dl. Ionescu care era pe post de președinte și mi-a zis că o să-l caute, m-am dus la această doamnă Cara Mihai, care era și secretar de partid acolo. În birou la ea s-a venit dl. Ionescu care m-a întrebat: ce dorești? Dorești să fii din nou arestată? Că ei poate să cheme miliția în două secunde și să fii arestată din nou. Timp de vreo lună de zile am fost în fiecare zi la tribunal să-mi dea hirtiuța în baza căreia m-au condamnat. Nu am reușit să primesc de la ei decît amenințări. Ce se întâmplase de fapt cu ceilalți? Părintele Calciu a fost implicat deci în procesul doctorului Cană și condamnat la 10 ani închisoare în baza lui 153, care vorbea de „tentativă de răsturnare de guvern sau propagandă împotriva regimului”. Eu am fost condamnată în baza aceluiași articol, dar nu în același lot, fiind singura femeie. În timpul procesului, mai totul a fost atribuit părintelui Calciu: doctorul Cană și dl. Brașoveanu au fost condamnați la 5 ani. Eu nu am apucat să-l cunosc în țară decît pe doctorul Cană. Eu am aderat prin telefon la acest sindicat, am aderat la idee și nu la persoană. Ulterior aveam să tot fii întrebată, dacă nu-l cunosc personal. În '81 am fost arestată a doua oară pe baza lui 153 care însemna ofensă la adresa organelor de stat, parazitism. Mă judecasem cu înțepinderea la care lucram și am cîștigat procesul. Am fost dată afară a doua oară în mod ilegal, mi s-a desfacut contractul de muncă și la vremea aceea eram o persoană în căutare de slujbă. După prima mea arestare, am preluat textul despre sindicatul liber și l-am mai îmbogățit pe tel pe colo, pentru că bărbatului nu se gîndea deloc la femei, l-am completat și am continuat să-l scriu președintelui Craugescu. Textul apucasem să-l trimit în străinătate, dar nu aveam certitudinea că a ajuns la Europa Liberă. Nici nu s-a transmis. Eu am fost arestată la 15 mai 1981, iar de trimis l-am trimis prin aprilie, printr-un singur canal (atunci am avut) și foarte rapid.

G.A.: Securitatea avea textul când te-au arestat?

C.P.: Tot timpul m-au amenințat că-mi vor da originalul, dar nu l-au adus niciodată. Știau despre el din casa mea, pentru că îmi întrecuseră telefonul, mi-au pus un telefon nou și la anchetă mi-au redat convorbiri întregi din casa mea. Deci pentru această scrisoare am fost arestată în '81 și condamnată la 6 ani de închisoare. În textul meu scrisesem că poporul nostru este lipsit de drepturi, copiii mor în spitale, bătrînii mor în timpul terorii, nu există nimic în magazine ș.a.m.d. Anchetatorul îmi spunea: „O să mergem acum pe stradă, și o să luăm interviuri împreună, o să vedem că toată lumea e mulțumită, deci ceea ce scriei dumneavoastră aici este aberant”. Deci asta mi-a adus 6 ani de închisoare, care de fapt s-au materializat în 3. Am fost

• Se vorbește deseori despre fenomenul disidenței din România, atît de diferit de cel al celorlalte țări din Est. Un an întreg am asistat și la destule fenomene de impostură, ca și la incalificabilul tratament pe care o presă abjectă l-a aplicat celor ce au vorbit în numele nostru, atunci cînd noi vorbeam cel mult în șoaptă. Sau tăceam. Dar mai există fenomenul tragic pe care rezistența Brașovului și greva minerilor din '77 îl pun în evidență, nenumărați eroi anonimi. Cîți dintre noi, aici sau în străinătate, au auzit de Carmen Popescu? Mitologiile și odevărul se intersectează, nu se suprapun. Am vizitat-o pe Carmen Popescu la începutul lui decembrie în New York. E o femeie tînă încă, a cărei personalitate puternică și a cărei căldură umană o simți din primele clipe. Așa cum poți să simți pe chipul ei tras urma suferințelor indurate în nenumărate anchete, greve ale foamei, după cele două arestări și cei cîțiva ani de închisoare. Tăria ei de caracter din timpul anchetelor l-a înțorțat în asemenea măsură pe Gheorghe Vasile (povestește Gabriel Andreescu) încît pînă și pomenirea numelui ei îl infuria. Ieșit din închisoare, Carmen Popescu a continuat să sprijine rezistența din România. Dar era deja istovită de regimul închisorilor, de greva foamei și de boală, probabil inoculată în timpul deținerii, la spitalul Jilava, unde i s-au făcut nenumărate radiografii inutile și misterioase injecții. Nu se poate spune că acesta a fost un interviu luat după regulile clasice (pe care, de altminteri, oșit de rar le urmăim). Important era să înregistrăm ceea ce Carmen Popescu a vrut să ne povestească. Întrebările au fost puține. Am ascultat-o.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

eliberată în '83 datorită presiunilor din Occident, demonstrațiilor din fața consulatului de aici din Washington ale organizației „Amnesty International” care m-a adoptat — un grup format din femei au insistat foarte mult pentru eliberarea mea. Am aflat în închisoare că prietenii mei de peste hotare mă apără (eu nu cerusem să mă apere nimeni) — e ceea ce mi-a transmis un doctor care era informator și de partea mea și de partea evaluată: „Uite, domnul doctor care a paralizat (era acuzat că ar fi făcut un avort, și paralizase din cauza băștilor), îți transmite toate cele bune”. La Jilava, la un moment dat s-a vrut să mă bată securistul, am fost bruscată mai tîrziu. Am fost eliberată în 12 august '83 prin decret de grațiere personal, după mine a fost eliberat părintele Calciu; înaintea mea fuseseră eliberați doctorul Ion Cană și dl. Brașoveanu, au fost adoptați și dinții de „Amnesty International”. Eu am aici unul dintre rapoartele care au ajuns pe masa Congresului în care se spune că la sfîrșitul lui aprilie '79, 15 muncitori din SLOMR au fost condamnați între 3 și 6 ani prin decretul 153, sub pretextul parazitismului. Sint și eu pomenită în acest raport, și mai e menționat numele d-lui Vasile Paraschiv. Și el a fost persecutat din cauză SLOMR-ului, a fost bătut foarte tare, a fost internat în spitalele psihiatrice pentru raționii politice.

• „Civili” din circa de miliție de pe Luigi Cazavillan

C.P.: La prima mea anchetă au participat 7 persoane odată. Numai bărbat, nu le știu numele, era la Circa de miliție, cred, nr. 1, pe strada Nufereilor, colț cu Luigi Cazavillan. M-au ținut o săptămînă acolo, în circa de poliție, înaintea Congresului al XII-lea din '79, cînd a luat cuvîntul Constantin Părculescu. Deci am fost arestată în 13 noiembrie '79, și am fost eliberată în 14 martie 1980. M-au chemat de acasă, să dau o declarație. A fost de fapt o metodă de intimidare. Mi-au dat o bucată de hirtie și mi-au spus să scriu o declarație, cineva mi-a amălu-o și mi-a vorbit foarte urît. „Ce crezi, mi-a zis, că președintele are timp de prostiile tale?” Și numai cuvînte de maldan, injurături, eu fiind în mijlocul lor, ei de jur împrejurul meu. Numai în fata unuia singur s-au ridicat în picioare (l-aș recunoaște dacă l-aș vedea) era grad mare, nu era în uniformă, era îmbrăcat într-un costum gri. Toți erau civili, deși se aflau într-o circa de miliție.

• Portretul unui anchetator necunoscut

C.P.: Anchetatorul meu s-a prezentat Alexandru Comea, a răspuns chiar la telefon în prezenta mea: „Comea la telefon”, dar se știe că ei au dublă sau chiar triplă identitate. Cel care a condus ancheta a fost Gheorghe Vasile, același care a condus și ancheta lui Paul Goma, și pe cea a părintelui Calciu, și cea a lui Gabriel Andreescu. Gheorghe Vasile este mic de statură, brun, cu mîini și picioare parcă tălate. Față de mine folosea tot felul de intimidări psihice, injurături, intrări bruste în anchetă, acum parea pe gînduri, peste o clipă începea să urle isteric. Anchetatorul mi-a spus că am fost urmărită doi ani ca să pot fi condamnată, dar că nu au nevoie de deținuți politici și urma să fiu condamnată pentru prostituție. „Dar n-am găsit bărbat”, mi-au spus. Negăsind bărbat mi-au oferit două alternative: să-mi văd de treabă și să reneg totul, fiind eliberată imediat, sau să plec cu anchetatorul în străinătate.

• In '47 ai fi fost moartă de mult, nu s-ar fi stat de vorbă cu tine

C.P.: „Să plecăm împreună mi-a zis. Acum este foarte multă viață acolo”. În '47 ai fi fost moartă demult, atunci nu s-ar fi stat de vorbă cu tine. Și în clipa asta pot să te împusc. „Aș vrea să te văd de tine în situația mea”, îi răspundeam. „Eu cred că tu în situația mea ar fi ca gobolani pe care mi l-ai plantat mie în cameră”. Am avut doi gobolani sau trei gobolani care intrau și ieșeau pe la toaletă. Erau singurii mei tovarăși. Deci, am stat în circa de poliție o săptămînă, cu o prostituată și cu o hoată. În '79 nu am fost anchetată. Am fost arestată și a doua zi condamnată la 5 luni, dar a treia zi s-a redus la 4 luni de către aceiași judecător, ceea ce nu este legal. Am fost condamnată cu acuzația de parazitism, deși eram în posesia actului de analiză medicale spre a fi reangajată. La una din percheziții mi-a dispărut din casă hirtia medicală. Mi-au luat și cele două procese verbale care au fost făcute în același timp, dar cu date diferite.

• Ești preșul pe care vād că se șterge toată lumea

C.P.: Procesul a fost un circ. Procuror a fost Mihai Ștefănescu. I-am spus: „Ești preșul pe care vād că se șterge toată lumea”. Tot el a fost și la procesul lui Radu Filipescu. La mine, și la prima ședință și la recursul ordinar a fost tot el, același procuror. S-a anunțat că familia poate să asiste, mama, sora, fiica și o prietenă a mea care a vrut să fie martor al apărării, dar ei au trecut-o ca martor al acuzării. Procesul s-a judecat cu ușile închise. De la Securitatea din Calea Victoriei am fost dusă la Tribunalul Militar. Era teribil pentru mine să văd lumea pe stradă, dar... Deci, după ce eu mi-am luat locul în banca acuzatilor și s-a auzit și familia mea s-a spus: „persoanele străine de cauză rugăm să iasă afară pe motive de securitate a sălii”. Așa că nu trebuia să iasă. În schimb, avocatul meu a vorbit foarte tare și ei l-au auzit. Asta a fost în ziua de 18 august. Dar chiar dinainte de proces, după 26 luni, fusesem internată la spitalul Jilava, pentru că eram în continuare în greva foamei. Deci am fost interogată, judecată și condamnată în timp ce mă aflam în greva foamei.

• Drumul unui vi tor condamnat politic de pe Cazavillan pînă în Rahovei

C.P.: Am stat o săptămînă și jumătate la Circa de pe Cazavillan, în condiții inuzabile și în greva foamei, apoi am fost transferată pe Soseaua Alexandriei, căreia i se spune incorect Rahovei. Este vorba despre arestul Securității și al Miliției Generale (undeva jos, la parter, la subsol sau la demisol). A doua oară am fost condamnată politic: pentru tentativă de propagandă împotriva ordinii socialiste. Acuzația suna cam așa: „Carmen Popescu a compus și redactat mai multe materiale cu caracter ostil ordinii socialiste pe care intenționa să le multiplice și să le împartă, atît în țară cît și în străinătate”. Eu, de fapt, l-am scris lui Ceaușescu personal, el m-a arestat numai pentru această scrisoare pe care o trimisesem în străinătate.

• La ultimul etaj al Miliției de pe Calea Victoriei aveau sală de tortură și sală de ședințe

C.P.: Nu, deloc. E foarte ciudat cum de nu mi-a fost frică deloc. Un singur moment de cutremurare am avut. **• La ultimul etaj al Miliției de pe Calea Victoriei aveau sală de tortură și sală de ședințe** **C.P.:** Cu două zile înainte de arestare, fusesem la ambasada austriacă, în țară rămăsese doar părintele Calciu, ceilalți plecaseră și mi-am spus: „deși nu am făcut tot ce trebuie, mai bine să plec, nu mai rezist”. Și am zis să mă asigur de o viză, m-am dus la ambasada austriacă și un funcționar mi-a spus să pun pe hirtie cine sînt. Mi-a zis „poți să intri, chiar dacă sîntem în luncă, dar nu e politicos să-ți deranjezi la ora lor de luncă”. Și pe la 11.30 coincidentă a făcut să fiu pe o stradă care ducea înspre Dumbreava Roșie, trecusem deja de o ambasadă și asta a fost momentul de teamă pentru mine: cînd am auzit în spatele meu șchelăit de cine călcat de mașină. De fapt era frîna mașinii. O doamnă din fața mea a venit niște plase, i-au scăpat din mînă, a început să tremure. Au venit două gorile care m-au luat și au spus „Veniți cu noi!”. M-au pus la poliția de pe Calea Victoriei, la ultimul etaj unde au ei un loc de tortură, cum s-ar spune, se poate bate acolo foarte bine. Și au și o sală de ședințe. Am fost invitată în sala de ședințe după care mi-au cerut roșia, au luat memoriul (în care eu scriam despre ei) mi-au spus că l-am denigrat, deși eu prezentam ce se petcuse cu mine și eu alții.

• Securitatea din Calea Rahovei 39

C.P.: Nu am băut nici apă o vreme. Pe urmă am început să beau apă. Dar numai atît. Am fost singură în celulă o perioadă. După aceea, peste noapte, venea din cînd cineva și stătea pe patul alăturat, ca de pildă o hoată de la magazinul „Unirea” care făcuse o defaldare.

• Crăciunul petrecut într-o carceră cu clor pe jos

C.P.: În închisoare se bătea. Eu am fost numai bruscată. În prima perioadă mi s-a înșecat cum că aș fi spus că **Scinteia**, ziarul ăla care venea acolo, nu e al lor și e produs în închisoare, ceea ce nu spusese niciodată. Și mi-au dat cinei zile de carceră cu clor pe jos. Au aruncat clor pe jos, ca să nu poți să stai și să mai și respiri clor. Așa am făcut Crăciunul acolo, cinei zile și permanent mai aruncau clor, ca să nu poți sta decît în picioare.

• De unde știi tu că noi avem deținuți politici în țară?

C.P.: Singura relaxare era că mai stăteam pe vine și iarăși mă ridicam și mă mai țineam puțin de calorifer. Mi-era destul de greu, pentru că eram și în greva foamei. Carcera aceasta mi-a fost dată ca să mă jociască de grevă, ceea ce de fapt nu au reușit. De pildă, venea cineva dintre al lor și mă întreba „Pentru ce ai intrat în grevă?”. „Pentru eliberarea deținuților politici din România. Pentru că România declară că nu are deținuți politici, așa cum sînt numiți la nivel internațional deținuții de conștiință”. „Dar de unde știi tu că noi avem deținuți politici în țară?”. „Pentru că eu sînt deținuț politic”. „Da, dar ești singura. Nu avem alți deținuți politici”.

• Serile în care îmi spuneam: mine n-am să mai exist

C.P.: Mă simțeam foarte slăbită din cauza atitor greve ale foamei și cădeam mereu. Căderi fizice, nu căderi în inconștiență. N-am mai fost conștientă doar

OAMENILOR FRUMOȘI DIN ACEASTĂ ȚARĂ

după cea mai lungă dintre greve, cea de 84 de zile... Și ei mi-au spus: „Mai ai puțin și întreci recordul mondial!” — pentru că recordul mondial la greva foamei era de 84 de zile. Erau scriși în care îmi spuneau: „Măne nu voi mai exista! Măne o să se termine”. Nu, nu voiam să scap, dar mă gindeam că e posibil să plec, pentru că aici există un amestec de dureri fizice... Am făcut de 11 ori greva foamei. Dar cea mai lungă a fost cea mai rea, pentru că nu te mai ascultă organismul și vin tot soiul de dureri din toate părțile. Durerile foarte mari, ficatul, cofalea, inima, despre care se spune că nu doare, dar doare, stomacul. Tot timpul eu am fost într-o stare de revoltă, pentru că astfel să fi simțit că mor. S-a făcut un fel de consult medical, cu cântărire, cu controlul tensiunii, cu sfaturi: „Vă rugăm să nu mai continuați, că simții foarte slăbiți, s-ar putea să muriți”. Altfel dată discuția dintre mine și Sirbu a fost așa: „Știi, doamnă, că sînt persoane fanatice, care se sinucid în final. Or, sînt luptători care în foarte tare la ideile lor și se sparg de stînci pînă la urmă. Eu cred că dumneavoastră simții unul dintre acestea și din punctul meu de vedere sînteți un om normal, astfel încît o să vă tratez ca pe un om normal”. Și am avut o stringere de mină de la doctorul Serbănescu: „Să continui greva foamei, că nu e nimic rău”. Tensiunea era bună, în greutate nu am mai scăzut de la 46 de kg. Aveam să scad mult mai tîrziu, cînd am avut-o pe cea de 84 de zile, dar asta, de 84 de zile a fost cu mîncare, cu regim special, conform legilor (există o lege care admitea greva foamei dar cu un amestec pe care niciodată nu am știut ce este — putea să fie cartof cu ceva morcov pasat). Eu beneficiam doar de o masă de felul acesta. Bărbații care erau în grevă beneficiau de trei mese, erau legați, imobilizați și hrăniți cu furcunul, li se introducea mîncarea în stomac. Pe mine doctorul Serbănescu m-a sfătuit să nu accept, pentru că acest mod de hrănire poate duce la cancer stomacal. Și deci, în spital la Jilava, ei m-au ținut sub medicație, și nu prea am știut ce medicație mi-au administrat. La un moment dat, după cele 82 de zile de grevă, am căzut într-o stare de semiconștiență. M-am trezit, după scurt timp, cu tub de oxigen în celulă, m-au scos afară la aer. După aceea am fost mutată de la Jilava la Tîrgșor. Injecții mi s-au făcut în fiecare zi, și în plus nenumărate raze, radiografii — ba în stomac, ba în oasele bazinului. O motivatie de pildă pentru radiografia a fost că am înghițit o monedă de un leu, ceea ce nu era posibil pentru că ești controlat totdeauna cînd intri în celulă.

O profesie pentru foștii boxeri : bătași la închisoarea pentru femei

G.A. : Cine dădea ordinele să și se facă altele radiografii ?
C.P. : Eu nu am de unde să știu. Ordinele veneau. Eu doctorilor le-am spus mai tot timpul că pentru mine ei nu sînt doctori. Pentru mine sînt slujitorii ai regimului și nimic mai mult. Că nu sînt cu nimic diferiți de ceilalți tortionari dimprejurul meu, de cei cu bastoane. Am fost chemată și amenințată tot timpul de securistul închisorii. Am fost înțepată cu bastonul în spate, am fost trîntită de vreo cîteva ori, izbită de perete de niște mîini de boxer la închisoarea de pe Soseaua Alexandriei (aveau acolo angajat un fost boxer de profesie). Pentru asta și era acolo — pentru bătai. Asta se întîmpla într-o noapte, la două din noapte, cînd eu eram după 34 de zile de grevă a foamei.

Cînd îmi strigă că sînt legionară, în cîrdășie cu masoneria, cu jidănimia știam că nu sînt cuvintele ei

C.P. : Pe culoar, am auzit cum una dintre paznice (informatoarea) striga: „Afară! Legionară! Tyrdătoarea! Europa liberă! În cîrdășie cu jidănimia! Cu masoneria!” — cuvinte care de fapt nu erau ale ei.
G.A. : Hal să mai reluăm momentul cînd tu crezi că ai fost tratată și imbolnăvită. Cînd s-a petrecut ?
C.P. : Începînd din octombrie, din primul an. După ce am fost arestată, din 10 octombrie am fost internată în spitalul de la Jilava și am rămas acolo pînă în anul următor, circa 1 octombrie. Am stat mai mult de un an internată în spitalul Jilava, v-am spus că mai fusesem internată și perioada de anchetă și judecată, pentru că eram în greva foamei... Și m-au ținut în spital pentru că nu cumva să mor la Securitate. Era rău dacă muream acolo, pentru că eram deținută politic. Și înainte de a se da sentința Tribunalului Militar, iarăși am avut de ales între cele două variante, să merg în pușcărie sau să merg în străinătate și mi-au spus că-mi dau 5, că-mi dau 10, că-mi dau 15 ani — pînă la urmă s-au oprit la 6, dar de ce nu știu — pentru că as fi putut intra și în acel decret de 5 ani. Dar mi-au spus: „Zi, noapte, oricînd te răzgîndești, le spui servitorilor de pe

sală, cum îi numești tu pe cei de planton să mă sune că eu vin aici ca să-ți iau declarația”. Adică să dau o declarație de bună credință față de ei, era inacceptabil din punctul meu de vedere. Așa că am preferat închisoarea.
G.A. : Și nu te gîndeai că risți să nu mai ieși ?
C.P. : Ba da! M-am gîndit de multe ori.
● Un permanent război
C.P. : Pentru mine, au fost șocante amîndouă arestările. În primul rînd pentru că nu era momentul să fiu arestată atunci. Nici prima, nici a doua oară. Din punctul meu de vedere, dacă trebuia să fiu arestată, trebuia să fiu arestată împreună cu toți ceilalți. Povestile cu ei au început mai demult pentru că am vrut să fac filozofie. Și m-am lovit foarte tare

în plus. Nu avem decît cîteva sute de lei în plus față de ceilalți doctori”. „Știu eu cîte sute de lei aveți în plus față de ceilalți doctori?” i-am răspuns eu. El este cel care l-a denigrat pe Ion Vișnu, el a scris într-un articol să fie dat afară Ion Vișnu pentru că a luat poziție împotriva întrebunțării psihiatricii în scopuri politice.
G.A. : Sirbu luera la Secția de psihiatricie la Jilava ?
C.P. : Da. El l-a tratat două luni pe domnul Vlad Georgescu, atunci cînd se afla închis la psihiatricie.
G.A. : Cînd ai descoperit boala ? După ce ai ieșit din închisoare ?
C.P. : Boala s-a dezlăsat la circa trei luni după ce am venit aici în Statele Unite. Am avut o tumoră la sin.
G.A. : Te-ai gîndit că este datorită iradierii ?
C.P. : Nu, nu. Nu m-am gîndit așa. Auzisem, este drept, niște zvonuri și

la lada cu gunoi. Dar eu lupt pentru drepturile oamenilor frumoși din țara asta. Poporul meu e foarte frumos, dar l-ai depersonalizat, l-ai înfrîmțat, l-ai degradat”. La care anchetatorul Alexandru Comșa, a spus: „Dar credeți că afară este altă atmosferă? Tot așa se calcă în picioare! Se calcă peste cadavre!”. „Eu am cunoscut oameni de calitate în țara asta, i-am răspuns. Eu am cunoscut oameni care nu calcă peste cadavre.” Mă gîndeam la prietenii mei cu care m-am înțeles foarte bine. Toți trăiau aceeași durere, dar îmi spuneau: „Noi nu putem acționa în felul tău! Nu am fi în stare de gestul tău, dar sîntem alături de tine!”. Parte dintre ei au și fost anchetați.

G.A. : Ce s-a întîmplat cînd ai ieșit din închisoare ?
C.P. : Am ieșit în '83. După aceea, primeam mesaje, uneori prin „Europa liberă”, că este cîte ceva eliberat din închisoare sau că a fost închis cineva. Trebuia să mă interesez în ce circumstanțe. Și transmiteam în străinătate. Am transmis despre Radu Filipescu, mai înțit o fotografie de-a lui, pe care domnul doctor Zoril Filipescu mi-a dat-o. Asta se întîmpla în aprilie 1976, și eu aveam deja pasaport. Pe urmă, am primit un mesaj că Radu Filipescu va fi eliberat în săptămîna în care urma să plec.

G.A. : Pe Gabriel Andreescu în ce condiții l-ai cunoscut ?
C.P. : Printr-un pastor baptist care era în percol. Eu m-am dus atunci la biserică. L-am cunoscut pe dînsul și pe Dodo (Teodor Vulcan) care mi-a vorbit despre Gabriel Andreescu, despre textele de filozofie a disidenței pe care Gabriel le scrisese.

G.A. : Simțea că ești urmărită, după ce ai ieșit. Și totuși aveai și relații în exterior, ai păstrat legături ca să poți să-ți ajuti pe cei dinăuntru.

C.P. : De obicei, numele le-am luat direct de la surse, adică de pe liste oficiale care ajungeau la consuliile de la diverse ambasade.

G.A. : Cum a ajuns numele tău la Amnesty International ?

C.P. : Nick Dascălu, care a ajuns înaintea mea, a avut cîteva întîlniri cu Amnesty International, a vorbit și despre mine și am fost adoptată de un grup de femei americane. Cînd am ajuns în America, eram foarte slabă. Din cauza malnutriției îmi căzuseră părul, dinții. Efectele stîtor greve a e foamei s-au manifestat mult mai tîrziu.

G.A. : Îți mai amîntești figuri ale tortionarilor tăi ?

C.P. : Da, îmi amîntesc de doamna Bălan care locuia pe bulevardul Gh. Gheorghiu-Dej nr. 77. Era mîlor la vremea aceea. Conducea închisoarea de femei din Soseaua Alexandriei. Un an și o lună am fost închisă la Jilava, restul în Soseaua Alexandriei, altă perioadă de timp la Tîrgșor. Acolo a fost cel mai greu de suportat, pentru că le-au instigat împotriva mea pe hoșle.

G.A. : Erai singură printre deținuți de drept comun ?

C.P. : Da. La Tîrgșor am stat într-o cameră de 33 de locuri în care locuiau 70 de oameni, 33 de paturi cu 70 de deținuți. Aici este o mare închisoare pentru femei. Deținutele muncesc și la cîmp și la fabrică.

G.A. : Ai putut realiza totuși contacte umane ?

C.P. : Nu, pentru că nu aveai niciodată certitudinea că nu te trădează cineva, ca să primească un pachet în plus pe lună.

G.A. : Atunci cînd ai intrat în disidență și-ai asumat consecințele ?

C.P. : Da. M-am gîndit foarte mult. Nu am nici un fel de regret decît suferințele familiei. Am zis că dacă ar fi să mă mai nasc o dată, aș vrea să nu am părinți, frați, surori, copii care să sufere.

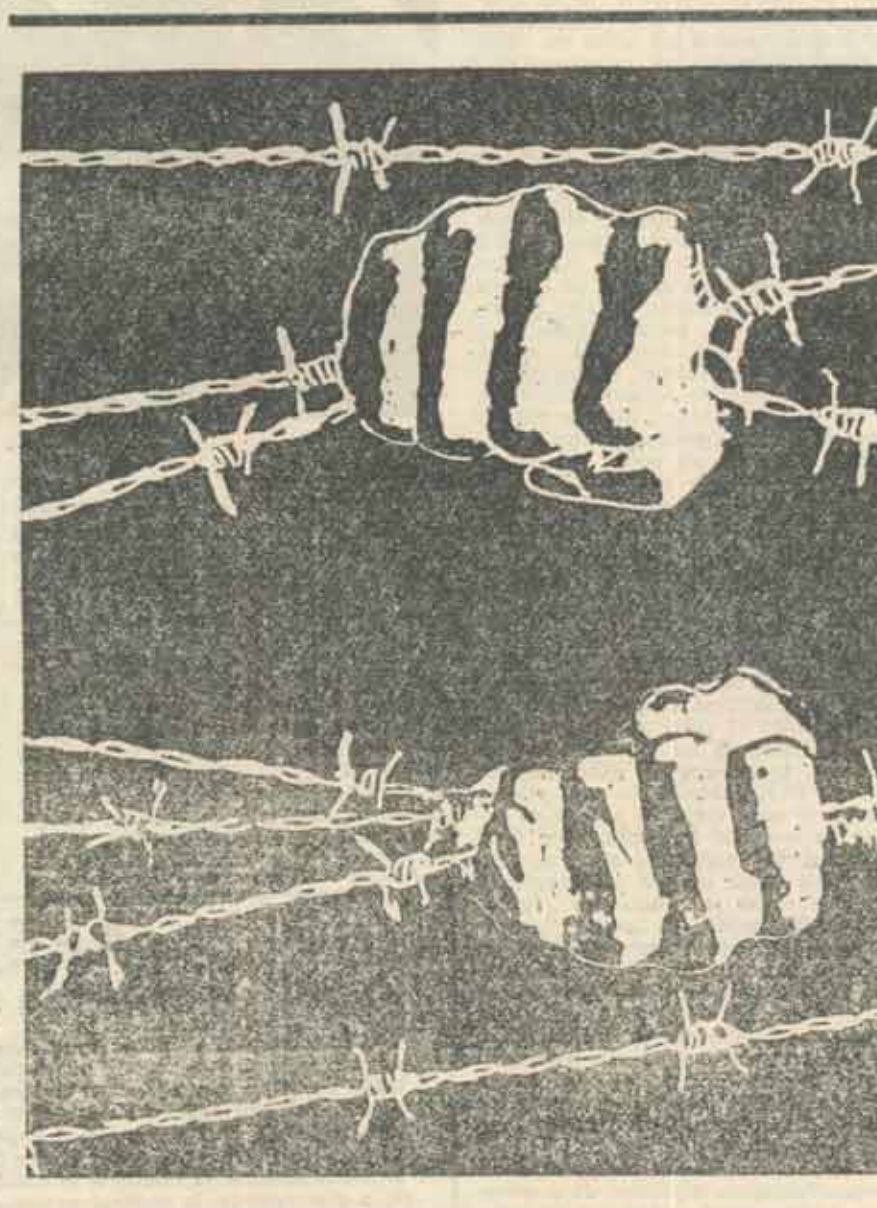
G.A. : Simți că ceea ce și s-a întîmplat face parte intr-adevăr din destin ?

C.P. : Da. Totdeauna am fost în contradicție cu nedreptatea la care asistam. Îmi spun de multă vreme că m-am născut așa, ca să mă doară toate dramole pămîntului. Am avut și rude deportate în Hărăgan, care după ce s-au întors au murit în circa doi ani, de cancer.

G.A. : În ce măsură disidența a fost un act al intelectualului sau un act al unui om al muncii ?

C.P. : Trebuie să spun că eu nu mă consider un intelectual. Eu am trăit pînă foarte tîrziu într-o mare mîncîună. Adeviziunea la sindicat o consider un act individual. Am fost foarte singură în perioada aceea, și nu am putut să iau legătura cu nimeni. Așa, în mod tacit, am avut cîteva aderanți, ei nu s-au încumetat să semneze. Și erau persoane care voiau să semneze numai ca să plece din România. Or, intenția mea nu era asta. Cînd a plecat Dascălu, de pildă, eu am spus: „Eu nu am terminat încă! Eu mai rămîn!”. Simțeam nevoia să fac mai mult. Și acum pot să spun că îmi pare rău că a trebuit să plec. ■

A consemnat
GABRIELA ADAMEȘTEANU

de dosarul de partid pe care trebuia să-l ai. Or, eu am fost în permanent război cu partidul la servicii.

G.A. : Unde luera ?
C.P. : Într-o cooperativă care sperținea de UCECOM.

Cum s-au făcut iradierile la Spitalul Jilava ?

G.A. : Probabil că tratamentele cu injețiile și cu iradierile și s-au făcut încă din primul an de închisoare. Și ai început să te simți rău de atunci ori nici nu-ți puteai da bine seama, pentru că erai și în greva foamei, mai tot timpul.

C.P. : Da, am început, să mă simt prost, dar eu nici o clipă nu m-am gîndit la asta. Surprinzător era că au început să mă cheme din ce în ce mai des: „că nu au ieșit radiografiile bune, că ai înghițit leul...”. De unde, domnule, să lei lei în închisoare ? Mă întrebam dacă nu cumva am avut o rahianestezie cîndva, iar îmi mai făceau o radiografie. În tot timpul acela eram în spital și am fost mai tot timpul în greva foamei.

Pentru cîteva sute de lei în plus față de alți medici

C.P. : Doctorul Serbănescu era un subordonat, ca toți cei care lucrau acolo. Primeam mai mulți bani decît în alt loc. Chiar Sirbu mi-a spus: „Poate credeți, doamna Popescu, că avem mare scofală

mi-am zis că poate să fie și de-acolo, după cum se poate foarte bine să nu fie. Și gîndindu-mă că poate să fie de acolo, am consultat doi doctori. Și doctorii mi-au spus că radiatiile Roentgen, eu care lucrează ei, produc leucemie. Or, eu am cancer mamar. Așa că nu mai știu ce să cred.

Merită aștia să lupti pentru ei ?

G.A. : La urma urmei, cancerul este o boală de stress, în mare măsură. Chiar și numai condițiile asten ingrozitoare de închisoare...

C.P. : Uneori nu puteam să dorm. Mă plimbam toată noaptea sau aveam coșmaruri. Am avut și momente de liniște, probabil, numai ele m-au ținut, discuții cu personajele din cărți, cu ai mei sau cu oameni mai frumoși pentru care îmi spuneam că merită să lupt. Pentru că ei, la anchetă, îmi spuneau: „Merită aștia să lupti pentru ei ? Uită-te cum sînt; parcă sînt niște viermi!”.

Eu am cunoscut în țara asta oameni care nu calcă pe cadavre

C.P. : Am trăit tot timpul cu amintirile mele, și le-am răspuns: „Sînt și oameni frumoși. Voi m-ați aruncat pe mine

RUTA VANAGAITE

Luați-ne și pe noi în independență

(Tentativă de auto-analiză)

Prietena mea din Finlanda mi-a spus cu tristețe după o scurtă ședere la Vilnius: „Cel mai rău lucru care vi se poate întâmpla este să vi se acorde independența pe neașteptate”. Realizăm cu amărăciune că rădăcinile nenorocirilor noastre nu se află doar în interdicțiile și ofensele Moscovei. Rădăcinile nenorocirilor au crescut în noi înșine.

Omul nou al societății socialiste a fost creat. Sintem noi — generația născută în anii '50 și '60. Ne-am născut într-un sistem în putrefacție și nu ne-am dat seama în timp ce creșteam, că putrezim împreună cu el. Creierul nostru, voința noastră s-au atrofiat, iar în plămâni s-a depus, ca o smoală neagră, minciuna repetată timp de treizeci de ani.

Un muncitor în vîrstă l-a întîmpinat pe Mihail Gorbaciov cu lozincă „Libertate Lituaniei!” și a explicat calm: „M-am născut și voi muri într-o Lituanie Independentă”. Generației lui Independența îi este necesară pentru a muri în liniște...

Renășterea lituaniană este o revoluție care aparține generației celor de cincizeci și șizeci de ani. Îi despart de generația noastră, de soarta noastră, zece-douăzeci de ani hotărîtori. Născuți în realitatea pre-socialistă, ei s-au născut ca oameni; noi ne-am născut ca mase populare. La începutul vieții lor ei au fost hrăniți cu sentimentul nobelității și au respirat un aer de libertate, iar astăzi ei se străduie să recapete ceea ce le aparținuse deja, odinioară.

Nu le sintem frați de arme. Nouă nu ne-a aparținut niciodată nimic. Și, înții de toate, nu ne-am aparținut niciodată nouă înșine. Am știut întotdeauna că putem fi trași la răspundere dacă nu pentru un cuvînt, pentru un gînd, pentru că trăim, în fine. Acest sentiment de vinovăție este parte integrantă din personalitatea noastră. Psihologii afirmă că așa-numitul „self-concept” — imaginea omului despre sine însuși, autoportretul său — se formează definitiv în anii tinereții tîrziu. Noi sintem deja formați...

Noi n-am muncit niciodată normal — ne-am făcut doar că muncim. Noi nu mai sintem capabili să suportăm fizic o zi de muncă încordată de opt ore, nici pentru bani, nici pentru o idee. Poate doar sub biciul supraveghetorului. Noi nu vom mai fi capabili să trăim în democrație, să fim toleranți față de „alteritate”. Conștiința noastră socialistă distinge doar două culori — negru și alb. Noi știm că adevărul, unul și definitiv, este adevărul nostru. Cel care nu-l împărtășește este fie un prostănac, fie un dușman.

Pentru omul occidental, celălalt reprezintă o valoare pozitivă: el este un posibil viitor partener, client, patron. Celălalt reprezintă condiția bunăstării mele. Condiția bunăstării omului socialist este absența totală a celuilalt. Și cozile ar fi mai scurte dacă n-ar exista celălalt, și în troleibuz s-ar găsi loc pentru al doilea picior dacă n-ar fi el.

Acolo — la cozi și în troleibuz — am parcurs noi școala comunicării, universitățile democrației, și acum aplicăm în viață cunoștințele astfel dobîndite. Ziariștii generației noastre, care și-au însușit în acea vreme două genuri fundamentale — improșcarea cu noroi și omagierea — își manifestă astăzi cu succes aceste aptitudini. În

presa pe care să renască și la televiziune. Operatorii caută unghiul cel mai propice pentru a-l arăta în mod cât mai respingător pe „complice”, iar epitele aplicate Renășterii vor atinge în curînd nivelul lămlierilor postbelice ale stalinismului.

Sarcasmul nostru n-are de ce să vă mire. Inșoșiți, am căutat întotdeauna, pentru a ne tîmădui, să găsim specimene încă și mai josnice. Ele erau cînd „pederaștii”, cînd „jidanii”, cînd „oligofrenii”, cînd „ciuccii”. Găsindu-i pe cei care puteau fi împinși pe treapta cea mai de jos a scării sociale, ne ridicam noi înșine... pe penultima.

Iată cum arătăm, așteptînd, acum, în pragul Independenței — cu chipurile cenușii de frică, iritare și oboseală ale oamenilor sovietici. Sintem fructul amar al unui experiment istoric. Așteptăm împreună cu copiii noștri, ale căror chipuri încep și ele să devină cenușii, li privim și ni se face teamă, nu mai sintem așa de siguri că „e cu atît mai bine cu cît e mai rău”.

Dar să nu vă mire dacă vom tînji pe ascuns după acea viață trecută, viața noastră, cea care ne-a aparținut, de la care am învățat. N-am fost în ea chiar atît de nefericiți. Nu sintem mai nefericiți decît cei de o vîrstă cu noi care trăiesc în mirificul Occident. Am trecut printre ei cîinci ani și am înțeles cu tristețe că nu sint mai fericiți decît noi. Dumnezeu dă exact atît cît ia. Cînd vom dobîndi Lituania viselor noastre, în care viața va ajunge să semene cu cea din Finlanda, vom fi și noi sături, în siguranță și... singuri. Vom tînji după mesele tovarășești și bancurile spuse în șoaptă. În lumea plină de primejdii, de „celalți”, străini, dușmani, eram înconjurați ca de un zid cald de ai noștri — rude și prieteni. În Occident acest zid protector e pe cale să se năruie — el nu mai este necesar. Din constituția Finlandei a fost eliminat de curînd, sub presiunea opiniei publice, un articol care obliga copiii să se îngrijească de părinții lor bătrîni. Acum această obligație a trecut în seama statului.

Psihologul Anthony Kempinsky a cercetat influența lagărelor de concentrare asupra omului. Lagărul de concentrare era un iad, dar exista în el și un rai — fericierea frăției, iubirii, solidarității. În viața normală oamenii se freacă unii de ceilalți, ei nu trăiesc împreună. În lagărul de concentrare măștile cad și se dezvăluie ceea ce, în viața normală, e de obicei ascuns: sfîntenia sau josnicia omului. Paradoxal, dar în lagărul de concentrare sentimentul singurătății era considerabil mai atenuat decît în existența normală.

Toate acestea sînt despre noi. Nu e cazul să ne hrănim cu iluzia că mai sintem încă europeni sau că putem deveni europeni într-o clipă. Toți frații noștri se află de această parte a zidului: estonienii, gruzinii, acei ruși care mai simt încă pe șira spinării durerea loviturilor. Am trecut împreună prin lagărul de concentrare.

Occidentalii au crescut cu Biblia și Codul penal, care au edificat, sfînt și limpede, normele morale și juridice. Ei trăiesc într-o lume deschisă în care apartheidul din Africa de Sud a fost și problema lor. Iar noi am trăit și continuăm să trăim nu numai într-un spațiu calitativ distinct, dar și într-un cu totul alt timp. Ne despart de occidentali cel puțin cincizeci de ani. Sintem bunicii și bunicile lor.

Grăfică de V. SIKORSKI

Ei nu-și vor deschide ospitalier porțile în fața noastră, nici pentru ca să le fim parteneri, nici pentru ca să le spălăm vasele și lustrăm pantofii. Veți fi de acord că nu e prea plăcut cînd lucial pantofilor tăi e dat de un european ca și tine. Mai bine să o faci un altul. Dar mai e un amănunt — și acolo am simula munca.

Mai avem încă mult de trăit — treizeci, poate patruzeci de ani. În Independența generația noastră va avea de îndeplinit sarcini importante. Trebuie să învățăm să rostim fraze dotate cu înțeles și modelate de gîndire. Să învățăm să le scriem. Să învățăm să dis-

tingem, în afară de alb și negru și alte culori, măcar una. Să învățăm să nu ne temem de străini — ei nu reprezintă în mod necesar o amenințare. Să încetăm să bem, să-i umilim pe alții, să ne umilim...

Trebuie să parcurgem întreg acest program de învățămînt, pînă la ultimul examen, pentru ca, bătrîni cu brații îmbujorați, să ne culcăm în pămînt, spre a servi drept îngrășămint sîntos din punct de vedere ecologic Patriei și copiilor noștri. ■

Traducere de ANCA OROVEANU

APELUL

Organizației Tineretului Democrat din Moldova

Ca urmare a deciziilor și măsurilor adoptate de către Kremlin împotriva Republicilor unionale care și-au declarat suveranitatea și independența, în URSS situația a devenit critică amenințînd popoarele samovolnic ocupate cu o nouă dictatură militară și legislativă imperială. În aceste momente tragice care amenință dreptul legitim al poporului Republicii Moldova la independență și autodeterminare Organizația Tineretului Democrat din Moldova va organiza sîmbătă 23 februarie în Chișinău un mare miting de protest urmat de o demonstrație. În sprijinul acestei demonstrații populare OTDM cheamă toți tinerii Moldovei să participe la protestul împotriva forțelor criminale ale fascismului roșu.

Cu ocazia acestui miting OTDM consideră ca firești următoarele puncte de protest:

1. Considerăm că decizia Kremlinului de a introduce trupe suplimentare în Moldova pentru a asigura recrutarea forțată a tinerilor în armata de ocupație constituie o încălcare flagrantă a declarației de suveranitate a Republicii Moldova, a dreptului poporului nostru la autodeterminare, precum și o încălcare a drepturilor juridice internaționale. Totodată considerăm că armata de ocupație toate trupele sovietice staționate pe teritoriul Republicii Moldova și cerem retragerea acestora imediat și necondiționat în afara limitelor statului moldovean. Staționarea acestor trupe constituie o umare directă a pactului Ribbentrop-Molotov, declarat ca nul de către însăși puterea bolșevică a Kremlinului.

2. Datorită tratamentelor bestiale la care sînt supuși în armata imperială, 10 tineri moldoveni și-au pierdut viața în intervalul care a trecut de la 1 ianuarie 1991 și pînă în prezent. Aceste acte criminale sînt o măsură de înăbușire a mișcării și procesului de eliberare națională. În consecință cu acestea, OTDM cere Parlamentului Republicii Moldova să interzică prin lege acțiunile criminale de recrutare forțată a tinerilor moldoveni în armata de ocupație, precum și dispunerea chemării în cadrul granițelor republicii a tuturor acestora.

Cu această ocazie rugăm toate organizațiile, partidele politice și forțele sindicale din România-Mumă să se alătore protestului legitim al basarabenilor, care nu-și vîd ajutor frătesc decît în frații de peste Prut. Veniți cu fermitate și curaj alături de sufletul rînit al tineretului basarabean rămas pradă fascismului roșu. ■

ORGANIZAȚIA TINERETULUI DEMOCRAT
DIN MOLDOVA

Chișinău, 20 februarie 1991